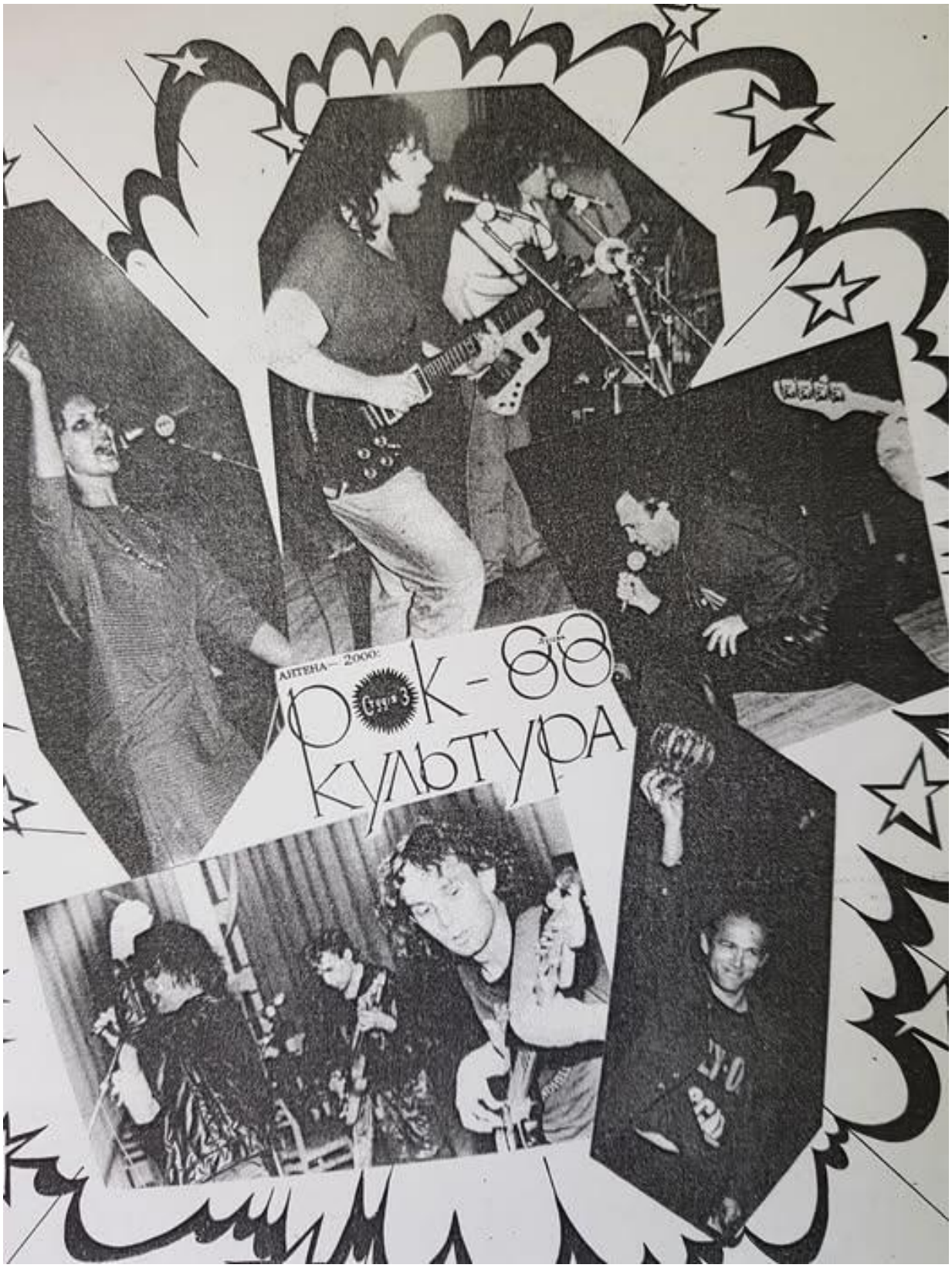
Василь Ворон

Із циклу
«Реверберації»

На хвилі «бітломанії»

Розділ 1 Від розваги до мистецтва
Діти «великого ритму»

За спиною у слідчого районного відділу міліції стіною стояли «кінапи»: міліціонери вже встигли «розорити» не одну біт-групу, перш ніж чорна міліцейська «Волга» зупинилася біля Маяківської середньої школи і під час уроку нас з Юрієм Маськовим пересадили на заднє сидіння. «Дядю, а куди ви їх ведете?» Запитання нашого музичного керівника і лаборанта Миколи, що перестрів нас у коридорі, зависло у повітрі без відповіді.

«Якби ж то цю потугу поєднати хоч на одну танцювальну вечірку...». Мені виставило одного і «Дивний світ» Чеслава Нємена вперше почули мої однокласники з усією потугою, яку спромігся видати «кінап» сільського кіномеханіка. Він не забороняв нам те, чого не рекомендували «дітям до шістнадцяти». І я не пошкодував тоді новенької платівки…

- Ось папір, ось ручка, чорнило... Поясніть, звідки ваш підсилювач, колонки, мікрофони, інструменти?

Я лишився наодинці зі своїми схарапудженими думками і пошкодував, що ми з рок-н-ролом… ровесники. Довідався лише тоді, коли мій батько Олександр, син Корнія Ворона, кореспондент «районки», придбав на виплату для нової оселі радіолу «Кама»… За рік до цього у програмі Польського радіо на «довгих хвилях» (ДВ) дебютувала молодіжна студія «Ритм» і нові незнані стежки повели до джерел справжньої оригінальності…

Батька більше цікавили передачі Радіо «Свобода», я ж стягував звідусіль платівки на 78 обертів, перш ніж «довгі» і «середні хвилі» відкрили всесвіт нових звуків. Вони пробивалися крізь щільну завісу шумовиння з Люксембургу, Монте-Карло, Стокгольму. У понеділок за дві години до опівночі розпочиналася програма Ніколи Караклаїча з Бєлграда.

«Метроном» у польському часописі «Штандар млодих» доповнював картину дивовижної еволюції, що відбувалася на рок-сцені у шістдесяті.

Музиканти Європи і Америки зверталися до симфонічної музики, джазу, фольклору, у музичній палітрі зазвучали інструменти народів Азії, Африки, Латинської Америки... Щовечора - прем'єри гігантів і деб'юти новачків! Довгі літні вечори минали у товаристві «Спідоли» мого шкільного товариша Миколи...

Чеслав Нємен співав поезію Норвіда, Тувіма, Івашкевича. «Червона зірка з Угорщини» – формація «Омега» - записала диск у Великобританії для фірми «Декка» Джордж Харрісон взяв до рук індуський сітар... Ця дивовижна еволюція музики «великого ритму», розпросторення радості з кожною новою цікавинкою від «Бітлз» захоплювали до нестями...

- Я не можу чекати на твоє пояснення до вечора, - у голосі слідчого чулося роздратування...

Шкільні твори я писав на «відмінно», але сьогодні думки не трималися купи…

У листі з Торуня шокував знімок дівчиська у шкіряній курточці, темних окулярах і рогатим інструментом наперевіс, а мій приятель Микола надибав будову електрогітари і зима 1967 року минула у столярній майстерні Пилипчуків. Корпуси електрогітар до весни набули ідеальних форм, але грифи знімали з гітар акустичних семиструнних: у першому складі нашої капели їх налічувалося чотири! Батько Миколи - колишній фронтовик і член партії – сприймав наше захоплення з почуттям гумору на відміну від голови сільської ради товариша Затірахи. І навіть дозволив синові Миколі використати до початку літнього купального сезону підсилювач ТУ з міської рятувальної станції.

Запах лаку та одеколону «Шипр» супроводжував гучний дебют у кіноконцертному залі Маяківського будинку культури, де саме розпочинали ремонт. Великі акустичні колонки обабіч сцени Микола «підвантажив» на підсилювач із рятувальної станції, «зашнурувавши» три наші «самопальні» гітари …

Нас «помітили» і лікар Юрій Петров, закоханий у мою старшу двоюрідну сестру, запросив на день народження до нової батьківської оселі у Маяках (Княгинінок). Вона стала окрасою нової вулиці за старим приміщенням середньої школи. Презентація нової акустичної системи з двох колонок відбувалася за участю тріо… The Jimi Hendrix Experience! Альбом Electric Ladyland - подарунок від американський родичів - нас шокував. Особливо композиція «Voodoo Chile»...

Голоси за стіною слідчого зупинили калейдоскоп думок: однокашникові Юрію Маськову доводилося описувати «родовід» злощасних звукознімачів своєї ритм-гітари: феромагнітні сердечники аматори викручували з телефонних трубок... За «ударні інструменти» мені не доводилося червоніти: підставку під барабан і тарілку позичив завклубом села Милуші, а про заклепки на тарілці (для додаткових шумових ефектів!) хтось подбав раніше.

Врешті-решт, знайшов кілька речень, які могли хоч якось пояснити чужій людині мотиви нашого захоплення:

«Ми хочемо грати як «Beatles», «Moody blues», «Breakout» і мріємо виступити у всесоюзному телевізійному турнірі «Алло, мы ищем

таланты»...

Поклав ручку і дістав з портфеля підручник історії...

- Що усе це означає? – слідчий здивовано читав пояснення. Я охоче пояснив назви, затямив їх написання зі «Штандару млодих».

- Англійську вивчаєш?

- Німецьку...

Після уроків міліціонери повернули нас додому, але нашого Миколи вдома не застали. Того вечора батьки організували для сина проводи до війська і ми з Юрієм стали героями вечірки. Із німецького міста Гера Микола надсилав фото «патлатих» рок-музикантів з телеекрану. Їдучи на стрільби у Казахстан, єфрейтор Пилипчук залишив у камері схову на залізничному вокзалі в Бресті дві валізки з радіодеталями: його не полишала ідея фікс: отримати фірмове звучання від «самопальної» електрогітари, своїх підсилювачів і нашої аматорської біт-групи.

Від року до бароко і навпаки

«Перепрошую, чи тутика свічки продають?» Дідусь із палицею постав на порозі 30-ї аудиторії, а його сиве волосся, торбина з дермантину прогнали геть сонливий настрій колоквіуму з «історії срср». У дверях, ніби у дзеркалі, ми побачили відображення постаті… керівника колоквіуму. Товариш Огарін не розгубився, ввічливо пояснив «двійникові», як потрапити до собору крізь браму з протилежного боку. І «добрий дух» із пізнього середньовіччя залишив келії колишнього монастиря бернардинів, де розпаношилися студенти першого курсу історичного факультету. Вони виросли атеїстами, але ще не стали войовничими. Викладачі робили перерву, коли під вікнами 32-ї аудиторії відбувалося Великоднє дійство і розпочинався хресний хід з хоругвами і співом довкола православного храму, що животів у стінах колишнього католицького костелу…

На зовнішньому вигині будівлі, що зберегла однобічне коридорне планування, бовваніли два циліндричні виступи, що колись слугували оборонними вежами на випадок тривалої облоги . Нова «загроза» з боку «українського буржуазного націоналізму» теж не страшила майбутніх «ідеологічних бійців партії», котрі почували себе переможцями. У боротьбі з трьома конкурентами на одне місце часто густо вирішували знайомства і зв’язки батьків.

Під хрестовими склепіннями першого поверху вирувала велелюдна вулиця. Ліквідація ордену бернардинів царатом не призвела до занепаду середньовічного комплексу, архітектурні деталі не зазнали руйнувань від попередніх користувачів. Проте потужні мури гнітили, а лекції навівали нудьгу. Інколи не могли дочекатися завершення третьої пари, щоб вислизнути з обіймів « аскетичного класицизму», суворої дволикої «альма мачухи». За стінами чекало нове неймовірне задоволення, чесне і шляхетне, у якому кожен із моїх нових приятелів вбачав можливість робити щось нове.

Діти членів «партійно-господарського активу» стали осердям особливої субкультури, що припала мені до душі. Ми серцем формували свій розум, інтуїтивно знаходили у почуттях більше розуму, ніж у казенних розумуваннях – почуттів. Попідвіконню блукали «хіпі», отож, довелося

негайно змінити зачіску і поволі «роздмухувати іскру». Розповсюджував свіжі випуски… хіт-парадів, які друкував «Штандар млодих» у рубриці «Метроном». Микола ще не повернувся з війська, наша біт група занепала і на першому курсі істфаку я опинився перед дилемою: нарощувати м'язи і спортивні результати з легкої атлетики чи надати перевагу інструментальному ансамблю «Спектр»?

Лідер гурту Ігор Мірошниченко мріяв навчатися на фізматі столичного університету, але віддав зароблені кошти на омріяний фірмовий німецький акордеон і не поїхав на іспити, одружився. Студент фізмату педінституту любив імпровізувати на гітарі, клавішних, пропонував все нові і нові твори, розписував партії для трьох Володимирів (П'ятничка, Коструби, Жидкова), запросив мою двоюрідну сестру Лідію Ваврух до нас солісткою... Щоб «вписатися» у команду Ігоря, на літні канікули взяв ударні інструменти додому: «Аморадо» та інші речі, які пропонував Ігор із нотних збірників від батькового брата Миколи з Канади, містили ритмічні малюнки, які не вдавалося осягнути ні в інституті, ні вдома: «Васю, не бубни», зупиняла бабуся Зіна, вона мала клопіт з високим тиском.

Ніхто не побажає собі життя без друзів. Мій однокурсник Анатолій Кондратюк став душею іншого суміжного товариства, що шанобливо ставилося до його статусу «рок–зірки». Невисокий на зріст, уважний, імпульсивний, з почуттям гумору він привертав увагу і притягував, з ним хотіли грати усі луцькі групи. Його гітара могла сказати більше, ніж наші батьки осмілювалися висловити словами. Легковажив загальною увагою, а вона вже його наздоганяла…

У інтелігентного і стриманого Валерія Царенка, сина начальника управління культури, до вступу на перший курс уже була своя біт група і лишилася на знімку. Авторитетним бас- гітаристом і добрим приятелем став Володимир Коструба, який невдовзі заживе слави у складі «Леля». Коли закінчувалися пари, він запрошував до своєї «студії» - підсобного приміщення на подвір'ї у його батьків і ми споживали «музичні консерви» - слухали найновіші магнітофонні записи з етеру і платівки. Його чарівна дружина студентка Львівської консерваторії Зіна Пронько придбала для нас квитки на концерт угорської групи «Іллєш». «Брекаут» Тадеуша Налєпи я слухав у цирку. На концерт Чеслава Нємена у львівській опері не потрапив: до Луцька зарубіжних виконавців тоді не пускали...

Поетичне осмислення для нашого «броунівського» молодіжного музичного руху знаходив однокурсник Віктор Теребус, послугуючись верлібром. Якби ж я знав про це раніше…

Бурштиновий «Лель» та інші

«Ми нє начньом, пока ви нє уйдьотє». «Лель» В'ячеслава Куркіна готувався до виступу в актовому залі педінституту, де напередодні нас лякали привидом «українського буржуазного націоналізму». А так хотілося послухати репетицію цих хлопців у вишиванках зі сторінок ілюстрованого видання «Волинь». Я нічого не написав про тріумфальне повернення групи із Литви 1974 року: із «районки» загребли до війська. Першу публікацію

підготував на підставі спогадів Володимира Жидкова, ритм-гітариста групи. Ми запізналися на репетиціях студентського інструментального ансамблю «Спектр» і частенько влаштовували посиденьки з нашим керівником Ігорем Мірошниченком. Мене зацікавив знімок обох у товаристві В'ячеслава Куркіна, де ці троє джентльменів грають танці на «болоті» у складі «Леля», а Володимир виявився цікавим оповідачем:

«У міському будинку культури оркестр під орудою то Стакаліча, то Карасюкевича грав позавчорашні шлягери. В'ячеслав Куркін, який грав на електричній гітарі не міг себе реалізувати ні як аранжувальник, ні як композитор і ми почали добирати однодумців, формувати репертуар на противагу оркестру БК…

За кордоном був апофеоз твісту, а в нас на сцені міліціонер «дядя Стьопа» «оберігав» нас від зарубіжної «зарази». Отож, рок-н-роли ми називали «швидкий танець». Але у «дворі чудес» нащадки наших партійно-господарських вельмож слухали і виписували з-за кордону все: і «Бітлз», і Преслі ще з часів «хрущовської відлиги».

Отож, ми грали тільки те, що виловлювали у радіопрограмах. На трубі - Ф. Ригін, альт-саксофоніст В. Маріконь, сакс-тенор Олександр Котик, Михайло Дацюк, Валерій Павловський, Володя Поліщук, однокашники В'ячеслава Куркіна з музучилища…В наступному 1966 році вони мали його закінчувати, але власті не захотіли зберегти цей сильний колектив для міста… А от Куркіна його батько (друга труба в оркестрі знаменитого тоді Еді Рознера) влаштував концертмейстером в музучилище і ми почали набирати нову команду. Ми вже знали про «Бітлз», нас вразили можливості біт-групи, але ми ще не знали строю і функцій бас-гітари, експериментували з контрабасом.

Дебютували влітку 1965 року у парку культури і відпочинку, куди ніяк не вдавалося затягнути лучан на відпочинок. І одразу з'явилися захоплені новим барвами звучанням фанатичні прихильники. Ми одразу зауважили 70-літнього дідугана з «чапаєвськими» вусами. Він приходив заради однієї речі і ми «строілі єму глазкі»: «Очі чорні» і «Їхав козак за Дунай» в обробці В'ячеслава користувалися популярністю, хоча це «святотатство» викликало шалений опір начальства.

Наймолодший Сашко Рябушкін, учень ударника Валерія Павловського, мав неприємності у школі: старшокласникам забороняли ходити на танці. Але комсомольці ансамбль любили і залучали на різні заходи. Наприклад, ми збирали кошти на пам'ятник, які ті розтринькували з делегаціями. І ми збирали знову... За прибутки від танцювальних вечорів у Будинку мисливця дирекція будувала будинок відпочинку у Боремлі, а дирекція міського будинку культури почала будівництво танцювального залу.

Ми ж чекали відкриття Будинку молоді на вулиці 1 травня. Наші фани працювали там з ентузіазмом, «рабсилу» зі збереженням середньомісячної зарплати давали підприємства. То мав бути чудовий осередок культури із танцювальним залом і кафе, кімнатами для клубної роботи. Але ж пограти у ньому не довелося. Коли все приготували до відкриття, Будинок молоді раптом «дав тріщину». У це ніхто не повірив, але офіційна версія дала змогу властям віддати новий молодіжний осередок культури під Будинок техніки.

Про ті «тріщини» тепер уже ніхто не згадує»…

Юрій Вегера каже, що у «Лель» «прийшов уже готовим гітаристом»: підтримка старшого товариша, якому вдячний дотепер, стала величезною доброчинністю. «Моя перша електрогітара «Jolana» - втілення моєї мрії - виявилася непосильним тягарем для родинного бюджету. Жоден інший інструмент мене не приваблював. На сімейну раду запросили мого старшого товариша Толіка, Анатолія Рівця, учня мого дідуся, котрий на ту пору уже працював у філармонії і він мене підтримав. Інструмент придбали на внески усіх членів родини, а першим наставником став Слава Куркін, з яким познайомився 1967 року. (Це теж окрема історія). Ще до роботи в «Лелі», спільно з Володимиром Кострубою, моїм однокласником, зробили свою команду і грали популярні інструментами, у нього вдома у прибудові 3х3 метри. У гарну погоду іноді у дворі влаштовували концерт, збираючи чималу юрбу і дратуючи сусідських псів». Юрій називає склад біт-групи зразка 1971-73 років: В.Куркін - орган (керівник), С.Абрамов – гітара, В.Асніцький - бас, Н.Пініч - барабани, В.Петріні – труба, С.Андрейчук - тромбон, Г.Чірва - оператор. З.Пронько – солістка, випускниця Львівської консерваторії.

1974 року на фестиваль «Янтарна труба» до Литви вирушили Юрій Вегера (гітара), який повернувся з війська, Володимир Коструба (бас гітара), Петро Свіст (клавішні), співачка і скрипалька Зінаїда Пронько... Gintarinė triūba - фестиваль-конкурс для ВІА, біт- і рок-груп проходив на базі знаменитого Каунаського спортивного залу (Kauno sporto halė). Попри жорсткий ідеологічний тиск і цензуру після протестних подій 1972 року, там панував дух культурного рок-опору, що притягував найсильніших виконавців з інших республік.

« У Каунас ми привезли одну композицію, від організаторів вперше довідалися назву твору із конкурсної програми, який вивчили за ніч напередодні виступу. Отож, ніхто з нас не сподівався такого успіху», пригадував Юрій Вегера. У «першої леді» українського біг біту - друге місце серед вокалістів, а третє місце ансамблю «Лель» - ще одна сенсація!

Музикознавець і педагог, пані Зінаїда зберігає медаль лауреата фестивалю і довгограючу платівку фірми «Мелодия» 1974 року «В сузір'ї дружби», де солістка ансамблю «Лель» виконує пісню «Чарівна скрипка» (музика І.Поклада, слова Ю.Рибчинського). Редактори переплутали назви областей і «Лель» отримав Вінницьку прописку.

Але повернемося до Луцька сімдесятих, де Леонід Фарбер (псевдо «Леонід Арто») співав під гітару всяку всячину у групі «Здобна булочка»: «Нам приписали наругу над пам'ятником Леніну: ми всідалися у нього за спиною і крутили платівки з китайською музикою і джазом Утьосова. Потім нас викликали до другого секретаря міськкому, а список потенційних «дисидентів» відправили у Київ. Здається, там були ще Вовка Хабло, Юра Вегера, словом, уся наша компанія. А потім прийшов Володя Коструба, який у сімдесятому зібрав ансамбль «Гусляри» (Корнілевич, Пронько, Рябушкін, Грицай). Грали щось із «Бітлз» і «Піснярів», твори Корнілевича. У пединституті так хотіли слухати музику «Бітлз», що потрощили вхідні двері і нам концерт заборонили за «порушення громадського порядку». Мені подобалися Арета Франклін, Дженіс Джоплін. Джимі Хендрікс, усі, хто був

ближче до джазу».

Сергій Шишкін 14-річним юнаком (йому вже виразно хотілося бути саме «юнаком») склав іспити до Луцького музичного училища і потрапив на очі Ігорю Корнілевичу.

« На той час він явно відрізнявся від загальної маси самостійністю мислення. Тільки з плином часу я зрозумів, наскільки наївними могли здаватися тоді мої дитячі опуси, але він жодним чином не дав мені відчути власної неспроможності. Поступово і ненав'язливо промивав мені мозкові звивини, за що я йому вдячний дотепер. А починав Ігор в іпостасі клавішника в моєму рідному Володимирі. Цікаво пригадати, що не минули його Анатолій Кондратюк (гітара) та Василь Ворон (барабани)…

У середині сімдесятих у Луцьку відбувалося протистояння двох міцних команд: «Лучани» - на стадіоні (керівник Сергій Абрамов) та «Лель» в міському будинку культури (керівник В'ячеслав Куркін). Серед нас, початківців, існувало щось на зразок фан-клубу (скажи мені, куди ти ходиш і я скажу тобі, хто ти). В «Лелі» тоді працювали: Зіна Пронько (скрипка, вокал), Юрій Вегера (гітара), Володимир Коструба (бас-гітара), Петро Свіст (клавішні)…Кожне прізвище багато скаже для моїх ровесників. В «Лучанах» виділялися Ігор Корнілевич та Павло Бабкевич…

Минуло небагато часу, обидва колективи з якихось причин розпалися, Наступила ера «Кольорів» Олексія Левченка, Миколи Сєргєєва, Володимира Хібеника, Володимира Дуди, Лариси Хоролець, Нелі Бабкевич, Григорія Іванчука. Левченко (теж, до речі, починав у Володимирі) згодом додав струнно-смичкову групу і треба віддати належне «Кольорам»: стиль диско їм вдався.

Згадую мої перші спроби реалізації власних задумів в більш-менш професійному колективі, де я протримався аж півроку - найбільший термін мого стажування…

Сергій Абрамов вирішив відновити «Лель», де я «стажувався» місяць. Надалі експериментував за власною ініціативою

Певна річ, що згадалося не все і не всі…Після училища повернувся до рідного міста і з'явилася наша група «Актив», пізніше «Партактив». Тільки ще й зараз, з якимось душевним збудженням, я приїжджаю на виступи до Луцька…»

До речі, «Джерела» Сергія Абрамова, «ветерана» волинського біг біту у складі «Леля», стали творчою майстернею для плеяди яскравих інструменталістів. Клавішник Геннадій Стернічук пригадав першу назву групи при будинку культури профтехосвіти - «Майстри», атмосферу музикування, що притягувала братів Юрія та Олександра Крижанівських, Світлану Мирводу та їхніх друзів. Тут починав гітаристом учень профтехучилища Ігор Тарадуда (7 червня 2018 року його музиканти із Портленду (США) показали програму "Шлях до серця» у Національному палаці мистецтв «Україна»).

І син відомих волинських лікарів Валерій Ленартович з тієї ж таки рок-робітні вийшов знаним бас-гітаристом…Композитор Сергій Шишкін присвятив йому свій знаменитий твір «Глина». Джаз-рокові традиції «Рандеву» Валерія та Сергія Ленартовичів (Ігор Рудик, Геннадій Гусенцев,

Костянтин Кожевников, Вадим Галущук, Олесь Цимбаліст) продовжив їхній «Лучеськ-бенд»: Валерій Ленартович зажив слави майстра гончарства і в Луцькому замку влаштував унікальний музичний майстер-клас - переніс на сценічні підмостки своє гончарне коло.

Легендарний «Кіндрат»

Пари у доктора історичних наук Михайлюка інколи починалися з «полювання на хіпі». Варто було йому залишити кафедру з фанери на письмовому столі і спрямувати свої стопи у прохід між розмальованими на всі лади столами, в аудиторії зчинявся тихий рейвах. З видимої поверхні щезали шахи, помада, дзеркальця, література. Найбільше ці «вилазки» дошкуляли «Кіндрату», герою нашої рок- сцени: «Я тоді носив довжелезне волосся, а тому екзамен з «історії ссср» мусив здавати кілька разів, прихопивши завчасу клей...»

Аматорське музикування Анатолія починалося на Гущі у «Червоних коралях» (Віктор Смолич, Анатолій Горяїнов, Василь Хрустальов), групі «Анти» (школа № 9), де грали Валентин Кузьмич («Кузя»), Ігор Корнілевич – «найкращий серед наших вокалістів, клавішників і композиторів», Валентин Костюк. Грали на підсилювачах «кінап», які відважні аматори сцени викрадали з кіноапаратних. Міліціонери хапали поперемінно то тих, то других, але найбільша небезпека підстерігала тоді, коли вмикали у них три гітари і мікрофон. «Беру перший акорд з «Енімалс», а моя «Етерна» б'є щосили по руках і відлітає геть... Ігор Корнілевич зненацька жбурляє мікрофон ніби ядро десь у секторі для метання, а вибух конденсатора – прекрасна ілюстрація виверження вулкана у мініатюрі.

До нас у школі облюбували місце «Поліські ельфи» Коструби-Токарєва. (назву придумав Токарєв, потім завідуючий відділом газети «Культура і життя»). Ми вперше побачили у руках Коструби фірмову гітару. На репетиції вони нікого не пускали, а пацани вокзальні (там «пожарка» верховодила) захотіли їх провчити. Токарєв, кажуть, забарикадувався в учительській…»

Одного разу Анатолій з друзями приїхав на вихідні до Володимира, щоб послухати нашу групу. Микола Пилипчук повернувся з війська і організував «гастролі» у районному будинку культури. У вотчині директора Богдана Берези не ми одні могли «зажити слави» грою на танцях. У понеділок перший автобус вирушав до Луцька о шостій і ми встигали на першу пару у нашій бурсі біля собору. Щось таки сподобалося Анатолію і влітку 1972 року у Маяках відбувся дебют нашого тріо. Анатолій пригадує:

« Того вечора мало хто танцював, слухачі тільки витягували губи і щасливо посміхалися. Я частенько позичав інструментальні кавалки у зарубіжних груп, а мій «квакер» (приставка звукових ефектів) посилював враження. Наступного дня на танці до Маяків прибув десант фанатів із обласного центру. Танці починалися після вечірнього сеансу і на Красне їм доводилося вертатися великою ватагою пішки кілька кілометрів».

Одного разу музиканти «Лісової пісні» запросили нас « на болото». Ми заграли ефектний інструментальний кавалок із репертуару тріо «Емерсон,

Лейк і Палмер» і «блюз для мами»…Микола змістив акценти з материнства на грошові одиниці, але з блюзом ми ладнали.

«Хто не бував на весіллях, то той собі не уявляє розвій народного звичаю, чим щедра батьківська земля». Анатолій знав це не гірше від поета Кості Шишка. У весільних групах «Доживемо до понеділка» та «Від суботи до суботи» завжди було смачно, але не завжди безпечно.

«Одного разу занесло у Маневицький район і сусіди молодих запросили нас, міських хлопців, на екзекуцію. Ми поставили платівку на програвач і за нами поплівся здоровань у модній нейлоновій сорочці. Він добряче хильнув і почав критикувати карапуза років 50, який готувався порішити бика… Той запропонував здорованю кувалду – сам спробуй… Той узяв і почав щось нашіптувати на вухо бикові, якого прив'язали до дерева. Замовляння не спрацювало: той розмахнувся, бик відсахнувся і рвонув за здороваем на подвір'я, де стояла наша апаратура…»

Зберігаю знімок із червня 1973 року, де ми з Анатолієм і однокурсниками «на плацу» за головним корпусом педінституту. Вручення дипломів, але які ж «кислі» фізіономії… Пограти разом більше не доведеться... За розподілом мене чекала «восьмирічка» десь у Маневицькому районі, Анатолія запросили хлопці із ансамблю «Лісова пісня». 1 травня вони розпочали сезон у центральному парку культури і відпочинку і новоспечений учитель історії та суспільствознавства, відповідальний за «профорієнтацію» молодшого брата, взяв до себе семикласника… бас - гітаристом!

Дмитро Шило, котрий теж отримав у подарунок від старшого брата електричну гітару, став у дворі «своїм у дошку» і вже ходив на репетиції шкільного ансамблю, пригадує:

«Одного разу Анатолій Кондратюк мав грати для наших старшокласників. Як і належить справжньому «королю року», він з'явився на людях зі своєю численною свитою. Добрий десяток драпів (охоронців) оточували щільним кільцем свого повелителя не даючи стороннім не те що пропхатися, наблизитися до «священної особи». Масажистки та виночерпії були тут як тут. Додамо до цього ще незліченну челядь із середовища шанувальників, які завжди і скрізь супроводжували свого сюзерена, чекаючи хліба і видовищ. Як і личить «коронованій особі» «Кіндрат» був щедрий на витівки та подарунки. Напохваті завжди мав кілька ящиків з приставками та декілька відер «примочок» місцевого та зарубіжного виробництва за допомогою яких він чаклував на гітарі.

Учнів та слухачів з вулиці набилося – ні продихнути, ні кроку ступити. Бідолашні вчителі не знали, як втихомирити збуджених старшокласників.

«Король» до певного часу не брав слова – своєї «Етерни де люкс» фірми «Мюзіма». Спершу грав Богдан Гембік, по моєму, найкращий гітарист із покоління, що наступало «Кіндрату» на п'яти. Віртуозне, бездоганне виконання Богданом «Короля швидкості» із «Діп пьорпл» полонило всіх. Я стояв і думав, що ніколи в житті не навчуся так грати: ледь подужав «ковалика». Співав покійний Рома Киричук, один із героїв волинського біту, неперевершений виконавець польських пісень. За барабанами сидів Алік Шатров, «Алюня», з яким мені доведеться грати за кілька років. На бас гітарі менший брат Кіндрата – Юрій, або ж «Біба» нудьгував, чекаючи виходу

брата.

І ось настав момент, коли вкрай роз'ятрені меломани почали скандувати: «Кін-драт!», «Кін-драт!». Діялось щось незбагненне

І Анатолій взяв таки гітару. Перші удари по барабанах, перші вилучені звуки на басу: від них широкі кльошні штани Юри перед колонкою заколихалися, як першотравневі стяги у вітряну погоду. Присутні впали у транс…

Гітара у руках Кіндрата вила, ричала, плакала, співала, стогнала, розмовляла… Молодь шаленіла. На мою думку все, що не можна було у той час сказати відкритим текстом, Анатолій намагався викричати до слухачів своєю музикою. Він не оспівував новобудов «розвинутого соціалізму», не грав нічого на зразок маршу китайських льотчиків: «Лістья желтиє над городом кружатся»…Він не міняв своїх поглядів, не зраджував власним переконанням, а якщо й припиняв на деякий час грати рок-музику, то це зовсім не означало, що не «викине коника» у чомусь іншому.

І як це часто буває з «коронованими особами», потрапив в «опалу», пригадував Дмитро Шило «новий досвід» Анатолія, яким той згодом поділився з читачами «молодіжки».

«У «зону» я прихопив свою гітару і невдовзі мав новий колектив. Дали кілька концертів, начальству сподобалося. Привели мене на склад, де лежала ціла гора конфіскованої апаратури. Вибирай, кажуть, що душа бажає. У мене очі на лоб полізли… Шкода, що так пізно довідався про цей «Клондайк» за колючим дротом... А одного разу хлопці збудили посеред ночі: вставай, кажуть, там по радіо луцький композитор виступає, Корнілевич Ігор. Знаєш такого? Я аж просльозився: як же не знаю, та я ж його колись взяв у свій ансамбль. Ніхто краще не співав Чеслава Нємена!»

Дмитро Шило і його «андеграунд»

Чи правомірне твердження Адорно, за яким популярна музика діє як «суспільний цемент», а її соціо-психологічна функція – виробити «психічне пристосування» до потреб панівної структури влади?

«Наша основа – школа рок-н-рола», стверджував Дмитро Шило на сторінках «Молодої Волині у березні-квітні 1991 року, зробивши ці загальні міркування конкретнішими. Спроба поглянути на «андеграунд» «широкими очима», а не крізь пальці виявилася вдалою…

Дмитро Шило: «Я пробував свої сили з іншими групами, намагався імпровізувати з різними людьми. Після дебюту у будинку офіцерів з солдатським колективом «Кіндрат» (Анатолій Кондратюк) признався, що такого успіху він не мав навіть на гребені слави… Мене несли на руках…

Свідком став якийсь військовий емісар і в групі одразу почались недомовки, пробіг холодок, пропало захоплення від нечуваних зборів. Невдовзі один з музикантів пояснив: чин дав команду: «Убрать!» І начальник будинку офіцерів запропонував мені звільнитися. Я працював у його відомстві пожежником, в групі грав безоплатно. Розмова почалася з присікування: «Как ти разгаваріваєшь? На каком язикє?» Я не міг зрозуміти у чому річ: « На рідній, на якій навчила мама».

Дмитро пригадує свою першу групу: «Вона виникла після того, коли я почув розповідь «Кіндрата» про його групу «Тетіс», серцем якої був Василь Ворон, що полюбляв синкоповані ритми, а бас гітаристом і вокалістом – Микола Пилипчук... Записів не збереглося, але можна було послухати тріо Джимі Хендрікса…

На барабанах мав грати мій шкільний товариш Валерій Чорнописький, на басу – Олег Перегуд. Всі ми пройшли через горнило автозаводу, де пізнали радість колективної праці. Репетиції починали у центрі Луцька, в одному із бомбосховищ, що залишилося від «холодної війни» та цивільної оборони. Орендували приміщення за встановленими нормативами: «півлітра» сторожам, «півлітра» ще комусь. З сусідньої будови наносили цегли, у крижаній воді поклали дошки на підмостки. Хтось із наших «шефів» чи «меценатів» допоміг відремонтувати лінію електромережі. Все це діялося взимку, а тому після кількох годин на цій рок-сцені під носом починалася відлига…У нашому бункері стало затишно і почали дошкуляти комарі, а нашої крові не вистачило і на третину кормах. Валерій десь знайшов дихлофос, що вже тоді став дефіцитом (абітурієнти, які вже закінчили школу, але ще не влаштувалися на роботу, не могли собі відмовити у кайфі). Олег приніс з дому паяльну лампу і ми вступили у нерівний поєдинок з ордами. Лиця і одежа вкрилися кіптявою, але до нас повернувся нюх, який ми втратили через простуду… Ми позносили у бункер порізану фанеру, щоб змонтувати стінки самопальних» «маршалів» і один зарекомендував себе досить таки непогано…

Тернистий шлях із бомбосховища на рок сцену перегородив один із невідомих герої епопеї « у боротьбі за щось, незрозуміло з ким». Цей хтось перепиляв замок і виніс із підвалу усі заготовки, прихопивши паяльну лампу, біля якої ми грілися. Все, на що витратили наші кошти…Це був крах…»

І «андеграунд» замінило веселе «ресторанне дуркування»...

«Жарти жартами, але боляче ставало дивитися на цю безвихідь. Грати було неважко, але жити у цій атмосфері він більше не міг. І коли до мене навідалися музиканти з Ківерець, я пристав на їхню пропозицію. Я знав Сашка Матюшика, гітариста з рок-групи «Мільйон».. Але мене мучили сумніви: чи зможуть вони заграти мій рок і чи буде мені до смаку їхній шлягер? Бездоганно зіграти свою партію я міг, але впасти в екстаз від чергового хіта Добриніна було важко. Душа не лежала.

Завантажили шість саморобних колонок і купу усілякого причандалля в автобус районного будинку культури. З роботи у «Медтехніці» перейшов на посаду електрика районного будинку культури. Ладний їздити щодня з Луцька аби тільки пограти після роботи хоч годинку в ансамблі. І хоч як важко давалася хлопцям моя музика, я не втрачав надії.

До «металу» у нас діло не дійшло. Одного ранку мої колонки з гуркотом і тріском вилетіли з підсобного приміщення. І хлопці, котрі зірвали мене з місця, не писнули, коли їхній колега, аргументуючи свої сентенції матом, намагався довести, що рок – це… і тому подібне.

Я все більше зачитувався Біблією, яка навчила прощати. Щоб грати мою музику, знадобилися терпіння і труд, а вони просто не розрахували свої сили.. Мені хотілося плакати.

Свої колонки переніс у підвальне приміщення під сценою, де знаходилося робоче місце електрика. Що не кажіть, а мені щастило на «андеграунд»… Чи зможу я виборсатися і цього разу?

Щоб хоч якось звести кінці з кінцями, мусив підзаробляти кочегаром. Особливо тяжко доводилося взимку ночами. Опалювали вугіллям з вулиці. Цілу зміну у кіптяві, бо витяжки людської не було. Які там «норми санітарії», яка «гігієна праці». Відкашлюючи сажу і пил, отримуй свої 70 ре на місяць і не сумнівайся: у нас «все для людини, все для блага людини».

І, покидавши поночі у пічку вугілля, доводилося протягом восьми годин довбати стіни то тут то там, ліквідовувати недоробки, заново прокладати електромережу. Тільки після цього можна лягти і виспатися по людськи. Повна прострація. Не хочеться жити, а жити потрібно.

«Кричить і корчиться в конвульсіях душа, Як жити страшно, вмерти – ще страшніше. У серці відчаю тремтить сльоза, а хтось нашіптує: «Живи, буває гірше».

Ці рядки просилися на музику. Якою вона повинна бути? Звичайно, такою, від якої мороз по тілу. Як співати? А так, щоб здалося, ніби за тобою прийшли з пекла.

У котельню часто навідувалися мої друзі – Олег Перегуд і Степан Чумак. Степан теж намагався писати пісні, його цікавила моя думка. І, звичайно, кожна моя нотка.. Щоб хоч трішки поспілкуватися, Степан ладний був брати тачку, вантажити на лютому морозі вугілля, підвозити до котельні. Я не міг відмовити і смертельно втомлений, вимивши руки, брав до рук гітару, показував різні пасажі. Я бачив у ньому себе самого надцять років тому і не хотів, щоб він повторював мої помилки. Мені теж хотілося грати, але боротьба за світле і тепле майбутнє скінчилася хронічним бронхітом, хворими легенями і повною депресією. Втіхою стала Біблія…

«Завжди без настрою, завжди в тривозі, Завжди один, хоч між людьми живу. Себе пізнати вже давно не в змозі, Я впав у бруд, лиш по інерції пливу... Мій світлий образ - він святий і непорочний. Мій образ – непідкупний ідеал. Мені диктує його совість і Всевишній. Та не збагну ніяк душі його дев’ятий вал».

Із Степаном Чумаком не розлучило навіть військо. Я висилав йому тексти і ноти своїх пісень, вказував кожний палець, кожну струну, лад. І зовсім не ображався, коли його нова пісня нагадувала мою... Ясна річ: з ким поведешся, від того й наберешся. Як я чекав його із армії… Хотілося пограти разом, але життя розсудило по своєму: Степанові захотілося в інститут…

Перший промінчик світла проник у моє підземелля, коли на порозі з’явився Ігор Хілімончук. На сцені того дня проходила репетиція ВІА, де Ігор служив барабанщиком. Він почув мою гітару і зайшов послухати. Мої ритмічні малюнки не мали нічого спільного з його партіями, але він – о, диво! – захотів грати саме таку музику. І вибити з ритму його не міг навіть відчайдушний тупіт над головою…

Не знаю, чим би все це скінчилося, але одного разу занесло на сцену будинку культури циганський ансамбль. Мене зацікавив інструмент гітариста і той дозволив взяти його до рук…Здивовані слухачі побігли кликати свого «барона» чи то пак, художнього керівника, композитора і

автора текстів. Я ніколи в житті не чув стільки пропозицій, як того разу…Звичайно, я нікуди не поїхав, хоча й хотілося помандрувати світом. Мусив закінчувати політехнічний інститут, навчався заочно. Авторитету я собі після цього випадку не нажив, але мій директор ще довго пишався тим, що в нього працює електрик з вищою освітою, музикант-варіят, який не захотів податися у московську філармонію…

Ігор вивчив свої партії і ми спробували заграти мої пісні. На першому « рок-клубі» у Луцькому міському будинку культури вирішили дати бій «диско». Нас хотіли скуштувати на десерт, але фани сплутали організаторам карти. Вони не хотіли слухати нікого іншого, крім нашого тріо і змарнували виступ Сергію Шишкіну, який вийшов на заклання першим. Гвалт наростав: настав наш час. «Вогонь по диско» виявився настільки нищівним, що на його захист стали навіть присутні на рок-клубі вчителі.. На їхню думку, нас не варто ніколи більше випускати на сцену, бо це не музика, а «справжнісінький наркотик».

І хоча близько сотні пісень ще чекали свого часу, ми знову опинилися там, звідки починали: басист Олег пішов грати до Богдана Гембіка і тріо розпалося. Відчай, непевність у завтрашньому дні не змогли заповнити гасла які принесла «перебудова» і вони виплеснулися у нових рядках:

«В моїм житті вже повний штиль. Давненько відгриміли бурі й грози Бунт – геть! – Покірність! – я собі звелів. Та все ж не зміг позбутися тривоги…»

Але я не міг змиритися. Ми з Ігорем вірили:
«Скинемо з себе лахміття – Байдужість, підлість і страх. Викинем все це на сміття, хай розлетиться у прах…»

До нас повернувся Олег Перегуд і ми заходилися готуватися до відбіркового конкурсу фестивалю «Червона рута», щоб раз на п’ятирічку вийти сцену. Декілька етапів гартування поза правилами і канонами не минули без сліду на сторінках місцевої преси. « У категорії рок-музика справжньою сенсацією стало тріо Діми Шила… Герой гітари і кумир рок-фанів міста та околиць викликав роздратування у деяких членів луцького журі, але з перших же акордів завоював серця членів оргкомітету «Червоної рути». Епітети і порівняння сипнули як із рогу достатку: нам дали диплом лауреатів, а мені ще й диплом кращого інструменталіста та імпровізатора.

«Червона рута» і «Гра у короля»

«Отож, ми у Чернівцях виступимо у програмі «Демонологія року», на «день гніву»... Обмежувати нас ніхто не збирався. Не знаю, звідки ті сили взялися. Я відчув якусь дивну легкість,- продовжує Дмитро Шило…- У « Грі в короля» поєднав 12 власних пісень. Хотів, щоб слухач поглянув на нашу історію ніби збоку. Зазирнув у власну душу, що стала «персоною нон грата». Намагався передати трагедію народу, в якого знищили духовність. Формою стала рок-опера з усім розмаїттям жанрів – від бугі, балади, свінгу, різних стилів хард року до рок-н-ролу. Але якщо опера в класичному розумінні цього слова прославляє позитивних героїв, у «Грі в короля» вони негативні. Музика агресивна. Тексти без зайвих алегоричних зворотів, спонукаючи до

вибору між добром і злом. Завуальовувати нічого не став – не мав на це права. Нищення духовності, геноцид, великодержавний шовінізм – все це знайшло себе в 12 піснях.

Чернівці зустріли чудовою погодою. Жити мали в готелі «Буковина», але під вечір ми сяк так розмістилися у піонерському таборі за 20 кілометрів від міста, де вже звили кубельце «Брати Гадюкіни» з сестричкою Вікою. Ми поночі сиділи у холі і, слухаючи Хендрікса, «Секс пістолз» до ранку згадували «халтури», себто « надання платних послуг населенню в процесі післяобрядових урочистостей», до яких приклали руку і «Брати…» Як ночували десь у клуні, спали поруч з бичками, а прокидалися разом з несучками... Нераз весільні туфлі застрявали у грязюці, динаміки з колонок доводилося сушити на печі, з гітар виливати воду. І в барабанах інколи хлюпало, але вони найкраще підходили для гри «в дурня». Інколи «круті» з села замовляли «метал». Присідання на одній нозі і захоплене : «Ух... як граааають!» слугувало найвищою оцінкою і найбільшим компліментом. «Розслабуха» починалася з «циганочки», а закінчувалася «Танцем білих лебедиків». Інколи «Турецький марш» і «Очерет мені був за колиску» змагалися за пальму першості.

Кайф від спілкування розвіявся, тільки но виявилося, що конкурсну програму обмежили до 20 хвилин. Зі своєю «Грою у короля» ми аж ніяк не вписувалися у це «прокрустове ложе», а відповідальний секретар з колодками за героїчне минуле мені відрубав: «Вдома будеш грати, у себе в Ківерцях!». Але я був лаконічнішим: «Слава Йосипу Сталіну!».

Щоб перевезти апаратуру з одного стадіону на інший, організатори не знайшли собі помічників. Отож, «Рок-ціп клуня бенд» і ми махнули на все рукою: якщо вже не судилося пограти задля свого задоволення, то хоч потримаємо у руках справжні фірмові колонки. І ці 40 кіловат вивели нас з «гри». Із числа перших, нас, знесилених, поставили наприкінці музичного марафону, а останній віник я закріпив над риштуванням збірної сцени за кілька хвилин до рок-марафону, а наприкінці вечора нам довелося поступитися місцем «сябрам» з Білорусі.

І «рута» стала для мене блекотою. Настрою не було, а гнів закипав і чекав свого виходу. Ми стартували наступного дня, коли члени журі не встигли ще оговтатися від учорашнього концерту.

«Дмитро, - спробував підбадьорити нас ведучий концерту Сергій Архипчук, який напередодні ганяв мене з віником по риштуваннях сцени. - Наш рокоплан летить на висоті дві тисячі метрів. Що тобі видно внизу?»

Я негайно відповів рядками із моєї пісні:

«Піднявшись вгору, не дивися вниз. Там нічого такого, що б не нагадувало тобі слизь, яка властива для всього гнилого…Гнилі міста, гнилі будинки, Гнилі думки, переконання й вчинки…»

Присутні помахали нам жовто-блакитними стягами та хоругвами, але їх довелося попередити, щоб не лякалися. Для нас, панове, настав «день гніву». Посмішки щезли, знаменами ніхто не махав: «сталінізму гуманне обличчя» жахало, нас намагалися зупинити, але за пультом звукорежисера сидів пан Юрек із польської фірми «Фотіс саунд»…

У журналі «Музика» пізніше згадували про недипломовану рок-групу

під назвою «Тріо Діми Шила». Була це хула чи похвала? Я так і не збагнув».

У березні 1991 року у «Молодій Волині» Анатолій Кондратюк привітав тріо Дмитра Шила після луцької прем'єри його рок-опери «Гра у короля»:

«Дімко, те що ти бунтар знають не лише луцькі, а й ківерцівські фанати. Мушу тобі сказати, що вони у тебе на взірець футбольних фанатів англійського «Ліверпуля». Я сам у цьому переконався під час концерту, бо сидів у першому ряду. Мені ледве не відтоптали ноги, щось скандували, проте ти навряд чи чув їх. Моя сусідка заприсяглася подрузі, що ніколи більше не піде на рок. Як на мене, то все було люкс! Подякуй від мого імені ковельським спонсорам за апаратуру.

Працювали ви як шахтарі у забої. У мене склалося враження, що у твого барабанщика Ігоря замість ноги протез з комп'ютером, бо чим інакше пояснити стільки «м'яса» на барабанах. І басист Олег після концерту, мабуть, теж викручував свою сорочку. Щодо музики, то все було на рівні. Ну, а голос…Ти ж сам колись признався, що не співаєш, а волаєш…Проте дві останні речі були просто чудові. Бунтуй, нині це в моді...»

Анатолій з почуттям гумору сприймав різні витівки друзів, а гітарист Богдан Гембік, грою якого так захоплювався Дмитро Шило, був на такі речі мастак. Читачам «Віче» 24 серпня 1990 року він розповів, як схарапудив свого товариша Анатолія, котрий придбав електрогітару виробництва НДР за номером 0001. Отож, на день народження, що припадав у нього на День сміху, Анатолій раптом отримав листа: знаменита гітарна фірма запропонувала йому замість «Музіми»… «Фендер стратокастер» і запрошувала у Великобританію…Меблі винесли на подвір'я, щоб продати і зібрати гроші на дорогу… «Я знав його вроджене почуття гумору, а тому не боявся наразитися на поліно. Поплескавши по плечу, делікатно поцікавився, чи сподобалося йому моє привітання від фірми «Фендер». Цей лист ще довго висітиме на видному місці у його оселі…»

27 квітня 2000 року у «Віче» я розповів про унікальну « школу рок-н-ролу» Анатолія Кондратюка, де панує «свята до музики любов». Три акорди і один темп, кільканадцять гітарних рифів і пасажів із арсеналу його кумирів, приміщення без орендної плати із кумачевим рядном на стіні, апаратура, що не спотворює звучання - скромний стартовий капітал для кожного початківця з «нової хвилі».

Гучна слава все ще супроводжувала Анатолія з кінця шістдесятих, відколи майбутній «викладач історії і суспільствознавства» перевтілився у класичного рок-гітариста зі сторінок популярних журналів « Rolling Stone» і « Melodie Maker», який поривався перетворити рок-н-рол із популярної розваги у серйозне мистецтво.

Моя рок-журналістика

Перший квиток на перший філармонічний концерт на першому курсі педінституту я не зберіг… У вересні 1969 року філармонія запрошувала на концерт невідомого «вокально-інструментального ансамблю» і білоруські «Лявони» зібрали тоді повний зал у міському будинкові культури!

Овації і емоції…Я ще довго ходив шокований! Стільки вражень,

думок…Як висловити своє захоплення, щоб інші могли відчувати таку ж ейфорію? Невелике число термінів з польської періодики мало англійські відповідники і жодного термінологічного словника українською під рукою…

Хай там як, але досконалішої гри і ансамблю голосів ні до, ні після мені чути не доводилося! Білоруський фольк-рок виявився чимось новим, хоча прикладів нової мови у роботі з фольклором не бракувало у польських виконавців. Вразило поєднання архаїчного густого і тягучого звучання колісної ліри з модерними барвами електроінструментів. Недарма гру лірника 1908 року нотував Ігор Стравінський на ганку своєї оселі в Устилузі, а лірника посеред сільського майдану зобразив на полотні Андроник Лазарчук…

У другому відділенні – твори «Бітлз»: повнозвучні «кавери» знайомих шлягерів, що роками пробивалися з великими втратами крізь шумовиння етеру! Володимир Мулявін ошелешив…З палючим поглядом, вклякнувши на авансцені, гітарист і вокаліст «поливав» нас затяжним і смаковитим гітарним соло у композиції « Моя гітара ніжно плаче».

Невдовзі я вже поривався співати їхню «Александрину»: 1971 року «Лявони» зблиснули під назвою «Пєсняри»! У Леоніда Фарбера, щоправда, вона виходила найближчою до оригіналу!

1977 року «Голос Америки» розповів про їхній успіх за океаном і 14 січня наступного року я зробив собі подарунок до дня народження. Нічний рейс до Мінська наш «Ікарус» завершив біля… республіканської філармонії. Водії теж любили «Пєснярів» і зарезервували місце на зворотній нічний рейс: хотіли знати подробиці турне. З філармонії мене доправили на ранкову репетицію до Палацу культури Мінського тракторного заводу. У перерві репетиції Володимир Мулявін та композитор Ігор Лученок охоче відповіли на запитання: друга поїздка до США виявилася не менш успішною від першого турне 1974 року.

Валерія Яшкіна, одного із батьків-засновників ансамблю, клавішника і лірника з його фірмовими вусами (вони стали візитівкою групи), я вже не застав. Але наступного року випадково потрапила до рук його праця під назвою «Вокально-инструментальные ансамбли» (1980). 18 березня 1982 року підготував для «молодіжки» рецензію на його працю під назвою «Вступ до жанру». « Перший досвід розгорнутого дослідження ВІА» надихав своїм оптимізмом: « вмирає не рок»! Його майбутнє залежатиме від грунтовних фахових знань його творців.

Трагічна смерть Володимира Івасюка не зупиняє його послідовників в Україні. 24 травня Агентство преси «Карпати» поширило інформацію про нову програму «Смерічки», а вже 24 травня 1980 року я розмістив репортаж « Рости, «Смерічко» про їхній концерт у Луцьку. Цілковито поділяю думку колег: співана поезія Віктора Морозова на вірш Павла Тичини – перлина цієї програми.

«Нести у серці кантилену». Моє перше велике інтерв'ю з Василем Зінкевичем «молодіжка» розмістила 27 лютого 1982 року. Соліст «Світязя» розповідає про новорічний дебют 1969 року з піснею «Сніжинки падають» і свого «хрещеного батька» Левка Дутківського. «Скрипка грає»! Пам'ять про Володимира Івасюка зобов'язує творити.

«Зроби щось і ти для рок-н-ролу» - заклик «Будки суфлера» з диску 1982 року « За останній гріш» заохочував до дії: «Jeśli serio chcesz dalej w tym rytmie żyć, samo to się nie zrobi, jeśli ty nie zrobisz nic». Я прагнув жити у цьому ритмі, як і більшість моїх слухачів у дискотеці молодіжного кафе-клубу, котрі збагачували колекцію своїми «трофеями». У редакції «молодіжки» за скромні гонорари допомагав авторський актив з числа філофоністів. « Чому не вийшов діалог із «Діалогом», розмірковували Юрій Кириловський і Олександр Манолов: вони аналізували концертну програму рок-групи у рецензії «Гриміли барабани, у голові гуло…» від 26 жовтня 1982 року. З приводу десятиліття «Світязя» програму концерту рецензувала музикознавець Зінаїда Бєлова, композитор Сергій Шишкін, викладач Павло Маркевич вносили нові елементи у молодіжний музичний побут...

У дискотеці молодіжного кафе-клубу «вільність руху і дій» гарантувала обізнаність з предметом розмови. Але серед новинок фонографії англійською, німецькою, сербсько-хорватською, чеською, угорською мовами не було нічого із того, що пропонували українські виконавці на гастролях.

Ідеєю фікс лишалося технічне відтворення високої якості, інакше як «помістити копію оригіналу там, де не можна помістити самий оригінал» (Вальтер Бенджамін). Через три роки після моєї першої публікації про нову форму клубної роботи (Дискотека? Дискотека…Дискотека!) ми вже налічили понад півсотні дискотек. Для ведучих на сторінках «молодіжки» відкриваю нові рубрики, запрошую на «сесії» до Луцька ведучих з тематичними програмами. У Павла Маркевича – «Машина часу», я поєднав в один танцювальний марафон два репортажі з концертів - «Бітлз» у паризькій «Олімпії» і «Боні М.» - у Варшаві, колеги з Нововолинського заводу СТО готують «Війну світів».

Мою « бібліотеку диск жокея» поповнила праця Володимира Симоненка «Лексикон джаза» від видавництва «Музична Україна» (1981): з-поміж 250 статей чимало стосувалися рок-сцени. На сторінках радянської періодики все ще тривала дискусія на тему: «ВИА: мода или тенденция», а 21 липня 1983 року «молодіжка» писала про новий тріумфальний концерт «Піснярів» у Луцьку. «Уладзімір Мулявін» відповів на запитання кореспондента і залишив свій автограф для наших читачів.

Від калейдоскопу новин найдрібнішим шрифтом під рубрикою «Рок-сцена» - до оглядів зарубіжної преси. Справжня знахідка - болгарський тижневик «ЛИК»! Мова дається легко. Щотижня цікаві публікації із провідних західних видань у перекладі болгарською доповнюють відомості з польських та чеських періодиків. «За матеріалами зарубіжної преси» народжується цикл «Рок сорокалітніх», публікації «Перли в металі», «Осінь патріархів або 20 років після Вудстоку», «Коли грають вікінги»…Хай там як, але це не та рок-журналістика, над якою потішався Френк Заппа: «В осіб, які не вміють говорити, беруть інтерв'ю особи, які не вміють писати, для того, щоб було що почитати особам, яку не вміють читати».

Минули два десятиліття відтоді, коли я вперше слухав «Сатисфекшен» групи «Роллінг стоунз», але найбільше задоволення – «бачити і робити щось нове». Інформаційно-музична «Студія 3» постала 1985 року, дякуючи колегам із радіо – нашого волинського і їхнього «забужанського». Моє

позакласне музично-естетичне виховання від 1965 року таки прислужилося, читачів молодіжної газети і слухачів радіо вдалося об'єднати в одну велетенську «аудиторію». Ми могли вибирати: наш «Лель» у вишиванках чи «рок на балалайках» (Андрій Панчишин). Ми залучали найкраще зі світової рок- сцени для підтримки аматорів.

У квітні 1987 року редакція звернулися до Мінкультури і Держтелерадіо з пропозицією: створити систему пошуку і промоції для творчої молоді.

«Мені здається, що треба почати з ліквідації системи придушення талантів,- зазначив в інтерв'ю для «молодіжки» Андрій Панчишин 27 серпня 1988 року. - Мені відомі факти, коли молоді автори віддавали свої твори спілкованим композиторам для того, щоб пісня звучала. Ні грошей не треба, ні слави, тільки, щоб люди її чули.. І це у багатьох відомих у нас колективах. У нас існує так звана попереджуюча цензура з боку установ культури. Цілий ряд колегій, комісій, художніх рад засідають з тим, щоб не пускати твори на сцену. До складу цих комісій входять люди, які, здебільшого, поняття зеленого не мають про сучасну музику. Вони не тільки її не розуміють, а ще й часто густо ненавидять. Варто почитати ту лайку, яка виливається на молодіжну музику, що тільки-но піднімає голову, якої ще й немає. Варто згадати хоч би неймовірно брутальний виступ проти нової передачі УТ «Відеомлин» на пленумі Спілки композиторів…І від Донбасу до Закарпаття звучить у ресторанах «На нєдєльку до второго»…А пісню, яка спокійно могла з нею конкурувати, співати не можна...

Композиторам не вигідно писати пісні доти, поки вони не закінчать консерваторії і не будуть прийняті у спілку. За цей час більшість забувають, що таке молодість і з чим її їдять. Можна собі уявити, яку молодіжну культуру вони нам створять. А як побудувати систему пошуку і промоції молодих талантів без участі людей, які вирішують: чи ти талант чи не талант. Це просто не вдасться, це утопія. Може бути якийсь локальний успіх. Мені дуже подобається ваш експеримент з хіт- парадами на Волинському радіо, пошук талановитих аматорів, радіо конкурс «Рок-культура 88».

Розвій молодіжного музичного руху, що почався на хвилі «бітломанії» два десятиліття тому лідер-гітарист Дмитро Шило поділяв на кілька «етапів гартування» перед виходом на сцену: «Насамперед, потрібно оволодіти додатковими спецінструментами, слюсарними та столярними. Колонки і підсилювачі доводиться робити як і двадцять років тому – власноруч: паяти, клепати, лудити точити і ще багато чого…».

То ж чи «популярна музика заохочує пасивне прослуховування», як стверджував Адорно у нарисі « Про популярну музику»? І чи поняття «псевдоіндивідуалізація» пояснює появу рок-н-ролу у 1956 році, вихід на світову арену гурту «Бітлз» в 1962-му, виникнення музики контркультури в 1965-му? Чи пояснює воно «панк-революцію» 1976-го, поширення руху «Рок проти расизму» наприкінці 70-х, виникнення стилів «ейсід-хаус» у 1986-му та «інді-попу» у 80-ті, воцаріння райву в 90-ті?»

Питаннями доктора Джона Сторі у праці «Теорія культури та масова культура» я не переймався, але дискусії допомагали вносити у мою журналістику елементи «лібертаріанської» моделі преси.

Дискусія на сторінках «молодіжки» про «проблеми і перспективи Старого міста» завершилася урядовою угодою про створення історико-культурного заповідника у Луцьку (1985), а Павло Маркевич, Сергій Шишкін, Юрій Кириловський допомогли розпочати наступну - «Якого кольору ноти?». Дивну назву підказав текст пісні польської групи «2+1». Сотні годин власного музикування, концертних і студійних записів не стали «звуком без значення» і свою «рок-журналістику» з допомогою Ольги Куліш і Юрія Вегери націлив на пошук молодих талантів. Ми виходили за межі студії звукозапису Будинку радіо з новими ініціативами («Рок-клуб» у міському будинку культури, західноукраїнський огляд музики молодої генерації «Рок-культура 88», перші всеукраїнські «Оберіг 89» і «Оберіг 90», фестиваль для тінейджерів «Солом'яний дзвін 91»), щоб повернутися у студію звукозапису з новими іменами, творами і планами.

Розділ 2 «Студія 3»
Хіт парад і «Рок- клуб»

«Одного разу Діоген говорив мудрі речі, але слухати його не хотіли. Тоді він заспівав жартівливу пісню і навколо одразу зібрався натовп…»
Притча, якою розпочинав перший вечір у дискотеці молодіжного кафе-клубу у серпні 1979 року, прислужилася для першого випуску інформаційно-музичної програми «Студія 3» на Волинському радіо у вересні 1985 року. Досвід підказував слушність методичної рекомендації: «Можна розважаючи навчати». І утрьох з Ольгою Куліш та Юрієм Вегерою ми невдовзі переконалися у правоті засади головного героя роману «Злочин Сільвестра Боннара».

Від наших перших передач не лишилося звукових доріжок... Десь в архіві припадають пилом мої сценарії передач у «мікрофонних папках»... Але якщо вже є нагода пошукати щось «новеньке у старенькому»…

Знічев'я переглянув окремі публікації під рубрикою «Студія 3» на сторінках обласної «молодіжки»…Там радійна програма мала свій додаток, ще одну молодіжну аудиторію, яка до цього не любила і не слухала передачі місцевого «брехунця», якому Андрій Панчишин присвятив свій хіт 1988 року: «Від народження брехати, а тепер настав кінець…».

Позивні передачі «чіпляли» з перших же секунд: Юрій Вегера змонтував їх із фрагментів композиції джаз-рокової групи «Гунеш». Музикознавець Зінаїда Бєлова відзначила його звукорежисуру одразу після прем'єри 29 вересня. Раз на місяць він міг викроїти годину-дві на запис голосу і монтаж, решту часу поглинала студія звукозапису. А там - безкінечні дублі до півночі, до світанку, робота з ансамблем «Світязь» і Василем Зінкевичем…Звідти ми отримували найновіші записи аматорів і професіоналів для хіт параду «Мікрофон 87» від дуету Ігоря Мірошниченка і Богдана Гембіка, груп «Бульдозер» (Нововолинськ), «Ключ» (Тернопіль)…

Три перші композиції братів Валерія і Сергія Ленартовичів із групи «Край» Луцького міського будинку культури заявлені у талоні №1 для голосування 28 лютого 1987 року. Зроблене на експорт «Чучело» («Опудало») протрималося на верхній позиції до 27 вересня. У грудні

наступного року «Студія 3» і «молодіжка» повідомили про нову роботу звукорежисера Юрія Вегери, групи «Рандеву» Ленартовичів і вокалістки Лариси Конарської, лауреатки фестивалів у Юрмалі і «МЕСАМ 88» у Югославії…

Надихала ейфорія, що опанувала кілька сотень фанів під час першої публічної вечірки нашого «Рок-клубу», яку завершив «джем-сешн» у будинку культури за участю двох десятків інструменталістів. Спільне музикування поєднало виконавців сонати Бортнянського із групи «Постскриптум» і тріо Дмитра Шила, якого підтримали два десятки «металістів» у листі до редакції, і кілька сотень - у залі…

На ту пору зірка нашого молодіжного музичного руку у сімдесяті Ігор Корнілевич (02. 02. 1956) уже закінчив Київську консерваторію (1983 клас Мирослава Скорика), став членом спілки композиторів, автором пісень «Зоряний блюз», «У човнику твоїх долонь», «Дорогою у зоряний рай», «Серпневі сни», що увійшли до репертуару Н. Яремчука, Л. Сандулеси, А. Матвійчука, О. Пекун, Н. Шестакової, К. Бужинської, П. Зіброва, потрапили на платівку 1987 року...

Львівське телебачення під фонограми Юрія Вегери створює музичний фільм про «Світязь» з хітами «Місячна дорога» і «Волинь» у виконанні Михайла Мусієнка.

У Луцьку ініціативи «Студії 3» підтримала потужна плеяда митців (Сергій Шишкін, Михайло Мусієнко, Геннадій Гусенцев, Василь Чинч, Володимир Поплавський, Валерій Ленартович) і музикознавців (Зінаїда Бєлова, Павло Маркевич, Юрій Кириловський), мистецтвознавець Олег Сидор.

«Осенняя песня» залишалася хітом у репертуарі «Світязя», а Сергій Шишкін готував авторський концерт про який написала музикознавець Зінаїда Бєлова («Виконує автор…» 1 травня 1987 року):

«У процесі становлення музичного мислення автор звертається до різних музичних стилів. Скажімо, його пісня «Травневий птах» написана під впливом негритянської музики «соул», а «Пора» - з використанням елементів «регге»…Образ рідної Волині відтворений у музичному опусі «Дорогами Мавки», де автор використовує складні джазові гармонії, елементи наслідування, голоси природи, зберігаючи при цьому надзвичайну мелодійність…Цікавим є музичне вирішення твору «Діалог»: незважаючи на куплетну форму, він сприймається як композиція з наскрізним розвитком завдяки фортепіанним програшам, що містить у собі великий заряд розвитковості. Динаміка часу, енергія і темперамент у пісні «Ровеснику» написаній у стилі «джаз-рок». Елементи джазового мислення - у тяжінні до імпровізації, в складній гармонічній вертикалі. В такому ключі написані пісні «Новий виток», «Кожен із нас»…Глибокий філософський зміст закладений у пісні «Людина і Земля». Це – роздуми про сенс життя, заклик до миру і єднання людей…Експериментуючи у різних стилях, Сергій Шишкін залишається прихильником «джаз-року» і той хто уміє його грати, зможе працювати в будь-якому іншому із рок-стилів…»

За крок до «Рок-культури 88»

«Я все частіше думаю про «український Вудсток», поділився своїми планами у кореспонденції «Уроки року» 1 квітня 1987 року. Я не жартував і Брюс Спрінгстін (його знімок ілюстрував публікацію) засвідчив налаштування на всеукраїнський фестиваль для аматорів і професіоналів, усіх течій і напрямків на нашій рок-сцені.

Кажуть, що вірність самому собі можна розглядати як « творчий процес спроби самовдосконалення». Я вірив: «фестиваль стане основою чіткої системи, спрямованої на пошук і промоцію молодих талантів, що «життєве середовище» жанру неможливе без передач на Українському телебаченні і радіо. «Прообразом радійної може стати інформаційно-музична програма «Студія 3», що отримала високу оцінку Держтелерадіо…»

Наперекір щоденній русифікації музичного побуту, ми поступово збагачували український контент новими записами популярної та рок-музики, співаної поезії. Для передачі (45 хвилин раз на місяць) все ще не вистачало творів рідною мовою від професійних композиторів: у турнірі «Мікрофон 87» майже всі самодіяльні виконавці співали російською…

Першим вийшов із цього «зачарованого кола» автор і виконавець, композитор Сергій Шишкін з авторським концертом українською для рок-клубу «Студії 3». Клавішник ансамблю «Постскриптум» Василь Чинч запропонував дві композиції «Людина без обличчя» і «Кожному щось» на слова українських поетів Ірванця та Смика . «Інтерес до української поезії, до рідного слова, що передає болі, клопоти і тривоги молодого сучасника це, мабуть, одна з характерних особливостей року «нової хвилі», що на початку 80-х років прийшов на зміну вокально-інструментальним ансамблям. З нетерпінням будемо чекати студійної прем'єри цих творів на конкурсі аматорської музики «Мікрофон 87», читаємо у кореспонденції «Кожному щось».

«Слухала останню передачу «Студії 3» 31 грудня 1987 року. Ведучий уже попрощався з слухачами і раптом прозвучала пісня Василя Чинча «Кажімо більше ніжних слів», - написала інженер-будівельник Тетяна Кузмінкова, яка побажала послухати його твір ще раз. «Ця пісня настільки зворушила душу, що ми не могли приховати сліз, - написала В.А Ільїна та її родина з Луцька. - Пісня закликає до людяності, доброти. Такі пісні дуже потрібні, щоб пробуджувати у людині людину…»(«Усе спочатку» за 28 січня 1988 року):

Отож, ми починаємо пошук молодих талантів у жанрі авторської пісні та співаної поезії, повідомляю у публікації «Антена 2000» від 30 квітня 1988 року: «Листи слухачів «Студії 3», високе місце у хіт параді пісні Віктора Морозова «О, панно Інно», величезний успіх пісень Андрія Панчишина на концерті української авторської пісні у Київському молодіжному театрі, твори кобзаря Василя Жданкіна, які прозвучали під час благодійного концерту на виставці «Волинь – традиція і сучасність» підказали нам ідею: створити «Антологію української співаної поезії». Найближчим часом у студії обласного радіо підготуємо стереофонічні фонограми із творів Литвина (Київ), Жданкіна (Ровно), Морозова, Панчишина, Чубая (Львів)…

Ми впевнені: такий матеріал зацікавить не лише шанувальників поезії на Україні, але й наших співвітчизників у Польщі, Чехословаччині, Канаді…»

Автори публікації (В.Ворон, Ю.Вегера, О.Куліш) інформували читачів: Держтелерадіо УРСР і Міністерство культури підтримали ініціативу щодо пошуку і промоції молодих талантів у статті «Уроки року».

Від «Рок-культури 88» до «Оберегу 89»

«З 1 січня 1988 року одна година у студії звукозапису Будинку радіо коштує 30 карбованців 66 копійок. Для переможців наших конкурсів, яких назвуть члени професійного і молодіжного журі, робитимемо стереофонічні записи безкоштовно».

У згаданій публікації «Антена 2000» ми вперше оголосили про початок проєкту «Рок-культура 88» і запросили до Луцька ансамблі, які звертаються до джазу, симфонізму, фольклору, пропонували «підготувати програми із творів рідною мовою, котрі ще не звучали у програмах радіо і телебачення і не друкувалися у нотному запису».

«Це насправді здорово, щось краще важко придумати, - захоплено констатували наші львівські друзі із «Товариства Лева», котрі познайомилися з випусками «Студії 3», новими записами «Світязя»,запропонували готувати наші випуски для інших областей і…касету і пробними записами хард-рокової групи «Аптека».

Групи «Аптека», «Діти важкого року», «(Львів), «Віраж» (Ровно), «Еверест» (Тернопіль), «Постскриптум» (Луцьк) та інші виступлять на рок-сцені «Студії 3» 21 травня у Луцькому міському будинку культури», - анонсувала початок нового проєкту «молодіжка» 19 травня 1988 року.

«Луцький кликун» повернувся з небуття під час операції «Старе місто» і вже не сходив зі сторінок молодіжної газети, а вилитий у бронзі міг би стати… головним призом для переможця нашого радіоконкурсу.

У бочці меду не обійшлося без ложки дьогтю. «На жаль, управління культури не прислухалося до пропозиції редакції – запросити до участі у концертах рок-групу, яку запропонували наші колеги із «Тигодніка Хелмського». В результаті ми залишилися без фірмової апаратури. Збірний комплект – з миру по нитці - готують до конкурсу Михайло Мусієнко і його група із об’єднання музичних ансамблів».

Напередодні о 23 годині Ігор Тарадуда, Михайло Мусієнко, Сергій Зінін, , Юрій Коптюк, В’ячеслав Хурсенко, Олег Фінков закінчили програму вар’єте для республіканського семінару у готелі «Світязь» і до ранку встановили апаратуру на сцені міського будинку культури. Не знаю, чи Михайло Мусієнко встиг заскочити додому і переодягтися: о 7.30 починалися репетиції і він залишався за пультом звукорежисера до заключного акорду того вечора.

О 12.30 я розпочав наш музичний марафон і звукорежисер «Студії 3» Юрій Вегера увімкнув магнітофон пересувної студії звукозапису. Для членів професійного журі Зінаїди Бєлової, Сергія Шишкіна, Віктора

Тиможинського, Володимира Лисюка починався день повний несподіванок і відкриттів…

Із публікації на сторінках обласної «молодіжки» 26 травня 1988 року:

«На рок-сцені «Студії 3» ми почули фолк-рок і негритянський блюз, джаз і джаз-рок , важкий метал і електропоп. Але рок-стилі, що лягли в основу творчості груп зі Львова, Ровно, Луцька і Тернополя часто виступали у взаємопоєднанні. Оскільки такий синтез сприяв скоріше урізноманітненню звучання, різнобічному розкриттю уподобань музикантів, то сплав таких різностильових елементів не створював еклектичного враження, а скоріше пов'язаний з поняттям полістилістики у рок-музиці.

Про джаз-рокову групу «Шанс»: « М’якість звучання, професійне володіння інструментами, «ажурність» оркестровки, хороший вокал характеризують виступ концертного колективу обласного ОМА.

Про групу «Віраж» Олександра Заходякіна і соліста Леоніда Репету: «Переконливо продемонструвала всі можливості засобів музичної виразності важкого року. До речі, композиції «Віраж», «Твій світ», « Я шукаю пригод», « Феномен», «Детектив» музиканти виконували українською мовою, як врешті, аналогічні групи «Аптека» та «Діти важкого року» зі Львова».

Про «Світозари» із Тернопільської області: « Уважне бережливе ставлення до фольклорного першоджерела, без якихось особливих пошуків нового. Все ж висока сценічна культура учасників, використання скрипки поряд з електронними інструментами, чистота інтонування народно-пісенних творів різних жанрів викликали симпатії і прихильність багатьох слухачів».

Про «Знайомі обличчя» : «Цікаві нові , свіжі твори, надзвичайна мелодійність пісень, хороший м’який вокал, почуття міри в усьому, виступ позначений високим художнім смаком його учасників. Оригінальність аранжувань пов’язана з пошуком нових тембрових поєднань, своєрідного електронного колориту. Загалом з комп’ютерами досить непогано працювали і «Постскриптум» і «Світлофор»…

У конкурсній програмі кожної групи - яскравий номер, іншими словами шлягер. А то і декілька. Якщо твори Ігоря Тарадуди, В’ячеслава Хурсенка, Михайла Мусієнка, Геннадія Гусенцева, Валерія Семенюка, Сергія Шишкіна, Леоніда Репети пощастить оперативно записати у студії Будинку радіо, волинська молодь співатиме пісні волинських композиторів»

Записи з концерту Юрій Вегера підготував для найближчого випуску «Студії 3», у програмі ВВС слухали запис твору Леоніда Репети «Твій світ».

Член журі Сергій Шишкін коментуав: « Я далекий від того, щоб з кожного провінційного приводу лунали фанфари міжнародного рівня…Тільки ж не чув я жодної негативної думки ні від учасників, ні від глядачів стосовно того, чи варто було усе це затівати…Одне з головних завдань фестивалю полягало у тому, щоб виявити шляхи розвитку українського року. У мене склалося враження, що такого напрямку у яскраво вираженому вигляді ще немає.…Накладання україномовного тексту на характерні для року музичні стандарти – це не вирішення проблеми. Але ніколи не погоджуся з псевдотеорією, що рок – це суто англосаксонське явище…І просто шукати треба глибше: кожна мова, в тому числі і українська, має властиву тільки їй мелодійність. Очевидно, зараз ми

знаходимося тільки на стадії вивчення матеріалу, проникнення у його суть.

Особисто для мене відкриттям стала група «Віраж». З її керівником О. Заходякіним ми познайомилися чотири роки тому. У Ровно вже тоді були сильні джаз-рокові традиції, а Саша принципово займався традиційним джазом. Тож уявіть моє здивування: виходить на сцену «Віраж», грає щось цікаве між хард- і арт-роком, а її лідер – Олександр Заходякін. На перший погляд – парадокс. Але якщо глянути глибше – нормальне явище для музиканта, котрий у постійному пошуку.

Цю історію я згадав для того, щоб мати аргументи проти своїх опонентів, які борються за «чистоту стилю». Поняття «рок-культура» ніяк не відокремлюється від музичної культури взагалі. Ніщо не виростає на голому місці. В тому числі і рок. Ось тому кожен стиль має право на існування. Все залежить від таланту і наполегливості», коментував подію Сергій Шишкін 25 червня 1988 року.

Наші фаворити отримують запрошення на студійні записи до Юрія Вегери, а ми анонсуємо наступний осінній пісенний марафон « Від року до бароко»: Василь Жданкін, Андрій Панчишин, Едуард Драч, Олександр Смик, яких заохотив до нашого проекту Олег Покальчук, віднині наші фаворити!

Але мусимо вносити корективи і відмовитися від трьох номінацій на користь співаної поезії…Ми не одні! Наші «Уроки року» не стали « звуком без значення»…

«Уроки року» і «Вечірня стереогодина»

«Червона рута» зацвіте у вересні», повідомила «молодіжка» 25 червня 1988 року. Інформаційний привід доповнив знімок композитора Володимира Івасюка від фотохудожника В. Пилип'юка (1977 рік):

«У кореспонденції «Уроки року» (дивіться «МЛ» від 1 квітня 1987 року) ми пропонували організувати «український Вудсток». Ідея визріла: наприкінці вересня в Івано-Франківську відбудеться республіканський фестиваль сучасної української популярної музики «Червона рута» присвячений пам'яті Володимира Івасюка. Організаторів фестивалю зацікавив досвід інформаційно-музичної програми «Студія 3» і кореспондент Василь Ворон терміново виїхав до Києва».

У нашому друкованому додатку до «Студії 3» розповів про зустріч із організаторами майбутнього фестивалю музикознавцем Тарасом Мельником і журналістом Олегом Репецьким у приватному помешканні одного з них, здається, на Володимирській. Із задоволенням переглянув проєкт положення нового фестивалю (до «Рок-культури» нічого подібного ми не робили)… Розповів про три наші «номінації», творчі майстерні, які ми не спромоглися організувати у стислі терміни, апаратуру, що стала нашим каменем спотикання, незалежну студію звукозапису, що конче необхідна для матеріалізації результатів такого великого проєкту, поділився міркуваннями з приводу друкованого видання.

Не знаю, що спонукало організаторів від цека комсомолу до зміни часу і місця проведення фестивалю. Заключним акордом статті прозвучало

питання, що хвилювало мене найбільше: «Чи принесе нам фестиваль «Червона рута» нові відкриття? Чи поряд з іменами Тараса Петриненка, Василя Жданкіна, Віктора Морозова, Андрія Панчишина з'являться нові імена? Чи прийдуть у наші дискотеки нові твори українських композиторів? Чи стануть вони такими ж популярними, якою була «Червона рута» 20 років тому?»

З Ольгою Куліш, Юрієм Вегерою, Юрієм Кириловським опановуємо новий простір свободи, додаткову годину в етері Волинського радіо. 25 червня 1988 року у друкованому додатку до «Студії 3» привертає увагу коротенька рубрика «Прем'єра»:

«У «Вечірній стереогодині» 27 червня «Студія 3» запропонує три концерти із нових творів кобзаря Василя Жданкіна (Ровно), родоначальника української співаної поезії Віктора Морозова (Львів), поета-сатирика Андрія Панчишина (Львів), які записав у Будинку радіо звукорежисер «Студії 3» Юрій Вегера».

Отож, ми не будемо повторювати трьох номінацій майбутньої «Червоної рути». Ми починаємо підготовку до всеукраїнського турніру співців, який ще не має назви. 24 червня 1988 року у «Студії 3» прем'єра рубрики «Антологія співаної поезії», у пропозиціях до хіт-параду (талон № 5) – пісні А.Панчишина «Давня Казка», «Випий день», Віктора Морозова «Жарівка», Василя Жданкіна «Коляда»…

Добрий початок - половина справи

Що у «музичній шкатулці?» Під таким заголовком у вересні 1987 року Олег Покальчук розповідав про здобутки і майбутнє луцького клубу самодіяльної пісні, а приводом став фестиваль авторської пісні у Гаразджі.

Висновок Олега невтішний: «Парадоксально, але в період, коли стільки говориться про потребу революційних змін у свідомості, поети-пісняри зав'язли у туристських псевдоліричних та інших штампах».

І навесні 1977 року з режисером Лесем Танюком Олег запрошує співців на перший вечір української авторської пісні у Київському молодіжному театрі. Навзаєм запросив Олега до студії Будинку радіо, а його плеяду - на заключний концерт фестивалю «Рок-культура 88» 21 травня (Василь Жданкін, Едуард Драч, Андрій Панчишин, Олександр Смик).

Назву для нового всеукраїнського турніру співців - «Оберіг 89» - запропонував Олег Покальчук, а Гнат Хоткевич і Леся Українка допомогли «інсталювати» нашу ініціативу у контекст тисячолітньої пісенної традиції!

«Ти не пригадуй, вигадай своє», радить пророчиця Тірца співцеві із драматичної поеми «На руїнах». Співець Антей в «Оргії» згадує таємну гетерію співців у загарбаному римлянами Корінфі і урок патріотизму, який він дає своїм учням, надихає із двотомника Лесі Українки у батьковій бібліотеці…

«Можна заборонити одиниці говорити її мовою, можна вчити її дітей тільки чужою мовою, можна втискувати у їх голови цю чужу мову. Але чим натиск є раптовішим, сильнішим, тим відпорніша затиснена клітина. Коли ж прийдуть, скажімо, якісь політичні чи суспільні події, які ослаблять цей

натиск, наступає такий швидкий, такий потужний і цілковитий вибух клітин, що відбудова мовна, інтелектуальна, духова і моральна стихійно затирає сліди всякого утиску» (Юрій Липа «Призначення України»).

«Затиснена до відпору клітина» відчула подих свободи і думка, замкнена у такій клітині, «проростала, як квітка, слово давало зав'язь, а дія уже плодоносила».

20 років після Вудстоку

Після повідомлення про всеукраїнський фестиваль «Оберіг 89» у телепередачі «З Високого замку» Валерія Степанюка, замовлених 30 місць в готелі «Україна» виявилося замало. Із Харкова пропонували послухати Марію Бурмаку, а напередодні вона поцікавилася, як потрапити до Луцька. Директор Стрийського молодіжного центру рекомендував запросити Івана Ситарського. Олег Герман з Тернополя радив включити до програми бардів з Прикарпаття, підказав адресу співаючого подружжя Степашків із Києва…

20 травня 1989 року «Студія 3» презентує творчий портрет поета і співця Олеся Дяка, котрий записав для «Студії 3» цикл пісень на вірші українських поетів. Його «приваблює рокова імпульсивна пластика поетичного рядка молодих українських поетів Ю.Андруховича, В.Олейка, М.Рябчука…»

Олександр Смик приєднався до почину «Студії 3» і Молодіжний центр «Волинь» обкому комсомолу (Ігор Криса, Олексій Левченко) отримав за його посередництвом комплект апаратури для озвучення від рок-гурту «Незаймана земля». Звукорежисер Юрій Вегера записав хард- рокову баладу «Берегиня» на вірш Олександра Смика, яку Леонід Репета і група виконають у фіналі гала-концерту «Оберегу 89».

Олександр ділиться з читачами своїми міркуваннями про витоки і надбання жанру авторської пісні: «Василь Жданкін, наприклад, з блиском продовжує традиції кобзарської пісні. Він не лише чудовий виконавець, але й автор музики на слова українських поетів, сучасних і забутих. Віктор Морозов працює в традиції міського романсу, одного з перших демократичних жанрів, що наблизив музичне мистецтво до народу і був предтечею… української авторської пісні. Андрій Панчишин представляє гротесково-іронічний напрямок. Якщо одні барди роблять наголос на тексти пісень, намагаються передати свої почуття з допомогою слова, то лікар Едуард Драч вкладає почуття у музику, що перебуває в абсолютній гармонії з текстом.

«Не журімося!», кажуть хлопці зі Львова, вторить їм козацьким маршем Едуард Драч з Черкас, відлунює на струнах бандури киянин Микола Литвин. Слухаєш їх і відкриваєш для себе новий світ образів та мелодій», - зазначає Олег Герман. «Що посіємо в душу дитини, знайдемо в серці дорослого», переконаний викладач Тернопільського політехнічного інституту, якого хвилює доля україномовної дитячої пісні. Написав і підготував для видавництва «Веселка» цикл «Тарасові співанки»: 30 пісень від колискових через садочкові та домашні піснеспіви завершує шкільний вальс. Він розповідає читачам «молодіжки» про співців Прикарпаття -

архітектора Володимира Кіндратишина, будівельника Олеся Данилейка, художника Леоніда Бондара, палітру пісенних барв Зої Слободян. «Дуже тішуся, - констатує пан Олег, - що відкрив для себе таких файних людей і, сподіваюся, що таку ж втіху отримаєте і ви, шановні глядачі і слухачі фестивалю «Оберіг 89».

10 червня на сторінках «молодіжки» у розмові з директором фестивалю підбиваємо підсумки роботи молодіжного центру «Волинь» і Олексій Левченко дякує спонсорам. Затрати на транспорт, організацію екскурсій, оренду залів і відеокамер чималі, але харчування і нічліг для учасників і гостей фестивалю безкоштовні. Ми запланували концерти у Ковелі і Рожищах, покажемо Колодяжне і Старе місто. Підготували для відзначення учасників фестивалю два десятки призів, а Головний приз – за індивідуальним проектом – виготовляє різьбяр Богдан Іванович Гудзяк..

Я відповідав на телефонні дзвінки, готував сценарій унікального гала-концерту для сотень глядачів, як наступну передачу на радіо, що розпочнеться позивними інформаційно - музичної «Студії 3». От тільки цього разу вона транслюватиметься «на живо», без попереднього прослуховування. Із того, що я вже бачив, знав і відчував, міг не боятися халтури.

У вересні ейфорія після нашого «Оберегу» минула. Організація турніру співців під час фестивалю «Червона рута» розчарувала і обурила…

« Як то сталося, що нас потіснили за місто аж на калабані? - дивувався Володимир Кіндратишин. - Вже в останній момент я почав переозброюватися, бо зрозумів, що не час і не місце на гітарі грати, нею веслувати треба, щоби хвиля, яка підняла українську естраду, мала ще вищий і ще гостріший гребінь. В тій прекрасній стихії я відчув себе львівським студентом, а тихі, замріяні плеса лірики і романтизму десь позаду. Я пишу нову сатиричну пісню…».

Як не намагалися комсомольці зменшити вибухову хвилю українського відродження у Чернівцях, слово співців Василя Жданкіна, Віктора Морозова, Едуарда Драча стало посланням фестивалю: «Ще не вмерла Україна»!

«Задоволення може опиратися на ілюзії, але щастя спочиває на реальності». Хай там як, мій «український Вудсток», який я бачив крізь рожеві окуляри і наша «Червона рута», привідкривши завісу над творчістю самодіяльних митців, показали, «де криються закони краси». Володимир Кіндратишин констатував на сторінках «молодіжки» 14 жовтня 1989 року: «Цього достатньо, щоб випустити півсотні збірників і платівок. За інших умов, це вже давно було б зроблено, але мусимо рахуватися з реаліями нашої зацофаності і всі надії пов’язуємо з роботою спільного українсько-канадського підприємства «Кобза». Хоча, можливо, «Студія 3» і цього разу випередить усіх».

Андрій Панчишин, який у Чернівцях сповістив про завершення «ери Щербицького» («Шевченко править Україною»), урочисто пообіцяв: « Я напишу коломийку з матом, щоб вела у бій з партапаратом», але волиняни на рок-сцені у Чернівцях - тріо Дмитра Шила і Леонід Репета з «НЗ» - обрали найбільш «дошкульні» тексти і розпечені до білого ритми для свого «хрестового походу» проти «керівної і спрямовуючої».

Як дозрівали ці «грона гніву» у групі, яку 1987 року заснував автор текстів і вокаліст Леонід Репета у Рівному?

Мелодійна хард-рокова балада «Твій світ» принесла перемогу для Леоніда Репети на фестивалі "Рок - культура 88", а підготовку до «Червоної рути» Леонід і його оновлена команда « НЗ» починали у бібліотеці «автобази Мазарського» серед томів марксизму- ленінізму. Програма не мала аналогів і вимагала відваги, адже під носом у « контори глибокого буріння» вони розкладали на молекули "Партійних аборигенів". Леонід пригадує назви творів: "Все для блага народу", "Партійний вальс", " Танго смерті 37", "Аґент #6", "Метелики на вогнище летять...". Після успішних гастролей у Польщі, перед «Червоною Рутою -89" (смішно згадати) відбулася своєрідна презентація програми у … колонії строгого режиму в Маневичах. Вона шокувала і ледь не закінчилась бунтом ув'язнених!!! Ситуацію розрядила "Мурка", яку зіграли на завершення. Таких відчайдухів ще треба було пошукати, але я відчував, що ми під покровом вищих сил - тому Україна і ми нездоланні!»

Ми вже вели мову про «музичні діалоги» лідерів української і польської рок-сцени у Яроціні, але «партапарат» не дрімав і завдав удару у відповідь. Леоніда Репету і «НЗ» вилучили із планів молодіжного центру «Волинь», але меломани у Луцьку отримали «привіт з революційного Львова». У компанії «Братів Гадюківних» та Сестрички Віки вітали Ігоря Мельничука, кращого бас гітариста фестивалю «Рок-культура 88»…

«Брати Гадюкіни» у Луцьку

Наш громадський кореспондент мистецтвознавець Олег Сидор не залишив цю подію поза увагою. Рецензія «Чарівний …суржик» з'явилася на сторінках «молодіжки» у додатку «Студія 3» від 30 грудня 1989 року. Я захоплювався текстами Олега, отож, сміючись, ми прощалися з минулим, все ще сподіваючись «беззлобно знищити зло».

«Навряд чи викличе захоплення у ревнителів рідної мови той чарівний суржик, в якому три дні купалися «БГ» і Віка. Ця примхлива суміш западенського діалекту – з характерним протягом голосних на кінці слів, полонізмів, русизмів, жаргону, лайок – те, що ми щодня чуємо навколо себе. Не варто, мабуть, з цього приводу посипати тім'я попелом: низова культура і не передбачає лексичної однорідності. Не будемо ставати у позу розгніваних пуритан, чи то пак Калібана, що лютує, побачивши своє відображення у дзеркалі. З цього диявольського місива, в'язкого мовного сміття «Гадюкіни» ліплять свої дивні фігурки і…завмирають за півкроку до можливості створення нової поетики епохи « присмерків божків».

Тотальною пародійністю охоплено чи не увесь спектр існуючих в естраді жанрів – весільна пісня («Мертвий півень»), пісня про кохання («Звйоздочка моя»), пісня публіцистична («Наркомани на городі» і ««Шахтарське бугі»), а також продукція італійської естради («Арріведерчі, Рома» – «слова Тото Котуньйо, музика Кос-Анатольського»). Але ефект контрастності між прокрустовим ложем жанру і новим його трактуванням (у «Гадюкіних») стає граничним у «Роксолані». Дія тут переноситься в

ляльковий естетизований Лемберг «елегантських» кав'ярень, а на фон сентиментального романсу накладається відверто глузливий текст, який сприймаєш з почуттям розради. Але таке «просвітлення» у «Гадюкіних» не часте.

Однією з сторін поетики – небезнадійним нігілізмом – вони змикаються з традицією літературного андеграунду. Адже саме йому належить приклад творчого використання деяких не зовсім друкованих, скажемо так, висловів. У «Гадюкіних» такі слівця можна полічити по пальцях.

Років сто тому один критик писав про ті «чавунно непорушні форми, в яких відлився наш національний характер». Та, поклавши руку на серце, признаємося: чи зжитий, чи лише запротокольований – конформізм нашої свідомості, натужна матеріальність в усьому і вся? З цим же і «воюють» «БГ».

Вони жалять своїми язичками і деякі заскорузлі міфи соцреалізму – «Мєчта зовйот мєня впєрьод».

Рани, в які вони вкладають свої персти – глибокі та кровоточиві і серйозний тон став би для них вбивчим. Це і наркоманія («Гімн колгоспного селянства у боротьбі проти зволочів…»), відлуння війни («Лихо»), проблеми міграції сільської молоді і сексуальна революція («Мамо, я дурна»). Найчастіше і «Гадюкіни», і Віка виступають не як рупори якихось ідей, а виразники яскравих творчих масок. Віка—наївного і розбещеного дівчиська в нетрях великого міста, «Гадюкіни» - незграбного сільського парубка, мрійливого тюхтія.. Але якщо і є щось у цих піснях од сатири, то це не сатиричність як занудна соціальна критика, а сатиричність як священно-глумливий діонісійський реготок. Єдиний раз почуття міри полишає одного з авторів у шлягері «Ганьба» (під знаком знаменитого слівця у нас пройшов цілий рік). Але мене особисто він не зворушив. Од тексту надто відгонить прокламацією…

Але вже в «Наркоманах на городі» не так клеймування відомого «негативного явища», як концентрація ненависті схарапудженого обивателя, одержимого комплексом «пошуку ворога». А по формі – це круте, до чорноти настояне, як цейлонський чифір, диско з елементами психоделічного року, і взагалі, чорт знає чого. Це той рідкісний випадок, коли еклектичне вариво породжує такий смачний напій.. В казан кинуто сарказм, злість, тривогу, віру, надію, любов, кров і сльози, ніжність і хтивість. Вони киплять – перекипають, лунко булькаючи. Феєрія!

І як видовище був сприйнятий концерт більшістю присутніх. На фіолетовому примарному тлі барвисто звивалися ультрамаринові силуети. По рядах пурхала надута кулька, коло сцени пританцьовували.

«Брати Гадюкіни» і Віка довели, що за рівнем наркотичного впливу на глядача наша естрада, коли захоче, буде конкурувати із західною. Ми часто хочемо просто захоплюючої музики…хіба це такий гріх? Ми стомилися, Господи. І ми дістаємо, що хочемо. І навіть у надмірних порціях. Так що з'являється підозра, ніби повинно існувати щось іще.

І тут – ніби якийсь скрегіт, тихе пронизливо-скрипуче тертя між диско-ритмом і словесною стихією. В останній слухач не завжди мав можливість

зорієнтуватися частково через паскудну акустику кінотеатру «Москва». Та не полишає сумніву і різке розмежування співаків з лінією українського мелосу в сучасній естраді (словесний візерунок чітко виділяється на тлі музичної тканини лише в «Роксолані»). Адже цей мелос, звабливий красунчик, проявив повну імпотентність висловлювання перед звірячим вишкіром наших проблем.

Нам даровано долею одну з найспівучіших мов світу. Тим, кому багато дається – з них відповідно поспитається. Ще недавно у відповідь я ніяково знизав би плечима. А тепер скажу: у нас є «Брати Гадюкіни». Це не альтернатива, можливо, - тільки предтеча предтеч, але яскраве доведення того, що з гумором у нас гаразд. Або ж, як кажуть «БГ», - «всьо чотко».

«Бувайте здорові, тутешнії люде»

«Ой не стелися хрещатий барвінку»...Із фольклорної спадщини, яку винесли на сцену «Червоної рути» виконавці популярної музики, виконання Олександра Гаркавого, аранжування твору викликали радісне піднесення. Щоб так здивувати і окрилити, йому знадобилися роки праці.

Захоплення музикою «великого ритму» з шкільного ансамблю «Грань» Олександр приніс до студентського, а навчання в Інституті інженерів водного господарства полишив заради концертної діяльності на професійній сцені. З Миколаївської філармонії перевівся у Рівненську. Від 1979 року творчою спільнотою для гітариста і соліста Олександра Гаркавого був «Світязь», а «музичним маніфестом» « Червоної рути» з його подачі став текст Олександра Смика « Мені потрібно зовсім небагато». Їхню духовну спорідненість відзначив Львівський клуб творчої молоді і підтвердив плебісцит «Студії» 3»: Олександр Гаркавий, Едуард Драч, Тарас Чубай, Марійка Бурмака – «відкриття 1989 року»….

7 жовтня 1989 року дипломант «Червоної рути» відповів на запитання кореспондента «молодіжки». Аналізуючи результати змагання серед вокалістів, зазначив: «Організатори діяли за методом «Пролеткульту»: все, що було до «Червоної рути» ми відмітаємо! Звичайно, не все було добре, але ж щось десь і виходило. Як можна вимагати нових форм від 18-20-літніх, якщо нас два десятки років лупили по руках за найменші відхилення у бік року, джазу чи джаз-року? Ми приїхали показати не те, чого досягли, а куди докотилися.. Якщо раніше співали про чічки і смерічки, то сьогодні – виплеснули злобу дня. Колеги вловили кон'юктуру і працювали за принципом «сьогодні на сьогодні». Моя співрозмовниця з Канади сказала, що «приїхала на фестиваль послухати пісні і голоси, а потрапила на мітинг»... Вона не почула нашої славнозвісної співучості, не відкрила для себе нових Солов'яненків… На щастя, вони були серед авторів і виконавців. Чого вартий один Едуард Драч. Інтонація – українська, гармонізація – українська, а яке делікатне, точне і тонке виконання. Одразу видно: співає українець. Тут усе своє, усе рідне…Інші ще тільки шукають свою стежку до такої якості. Але ж ми відвикли слухати і вірити один одному…

На думку Олександра «Василь Жданкін показав, що молода генерація українських музикантів прагне віднайти своє коріння. Тут кожне слово,

кожна нотка пропущені через серце. У будь якій країні світу він може гідно репрезентувати українську культуру…

Адже ж і з допомогою наших стародавніх українських народних інструментів можна досягти чогось нового. Треба тільки цим займатися, як Василь Жданкін. Не знаю, чи доживемо ми до того часу, коли зможемо віртуозно грати на таких інструментах. У цьому плані я пов'язував з фестивалем великі надії, але все пішло в інший бік…».

У конкурсній пісні «Ой, не стелися хрещатий барвінку» звук бандури імітують електронні клавішні інструменти. Олександр пояснює: «Я давно надумав зробити цикл старовинних народних пісень. Наразі приготував одну. Підходящого інструментарію не знайшли, тож вирішили відшукати тембри і кобзи і бандури і хору з допомогою електронних клавішних інструментів. Записали фонограму Віталій Петлій і Андрій Остапенко»

Богдан Нагайло зняв на відео виступ Олександра на фестивалі «Оберіг 90», а вже наступного року спів Олександра слухали у програмі 26 канадсько-українського фестивалю у Даффині. Із статті « У селі Україна, поблизу Теребовлі», де Олександр ділився враженнями з читачами «Молодої Волині»:

«Якщо дивитися на сцену літнього амфітеатру з останніх рядів на схилі пригірка, то виконавці здаються крихітними. Коли ж виходиш на величезне дзеркало сцени з аранжованим живими квітами тризубом, сам собі здаєшся велетом. Зал на 4500 місць оснащений якісною апаратурою і голос набуває якого вселенського звучання...

Виходив на сцену щодня по два рази з піснями на слова Дмитра Павличка («Україно, вставай»), Олександра Смика («Майстриня»). І вже в Канаді, на хвилі натхнення, з'явилася нова пісня, до якої я довго намагався знайти неповторний мелодійний рисунок, на слова волинського поета Йосипа Струцюка з яким познайомився у студії «Лесин кадуб» газети «Молода Волинь».

Олександр повертався в Україну під час заколоту «гекачепістів», а через тиждень після проголошення Незалежності з поетом і співцем Олександром Смиком 29 серпня 1991 року вирушив на «Музичні діалоги над Бугом» у Мельнику (РП). У спеціальному номері часопису від 23 серпня, який я підготував до фестивалю української культури на Підляшші , Олександр зазначив: « Про такого автора може мріяти кожний композитор», а колеги з телебачення планували зняти про творчий тандем телефільм «Співдружність».

Мій дебют на Волинському телебаченні – нашу розмову з Олександром про виступ на фестивалі до 100-ліття поселення українців у Канаді, наповнили нові студійні записи народних пісень у дуеті з дружиною Ольгою, що повертаються до нас з легкої руки звукорежисера Юрія Вегери…

Співпраця Олександра і Ольги Гаркавих з поетом Йосипом Струцюком лишила у спадок наступним поколінням унікальний духовний заповіт українських повстанців « Нас весна не там зустріла»…

Запрошення від митрополита Української православної церкви Канади Василія він прийняв не одразу. Олександр повернувся до Канади, закінчив

семінарію, а через рік до нього приєдналися Ольга із сином Тарасом…Так у провінції Альберта з'явився 35-літній священник з гітарою. Під час релігійних свят на парафії чи дитячого таборування він легко знаходив шлях до сердець парафіян різного віку. Духовна місія українського співця триває…

«Солом'яний дзвін 91»

Оригінальні вироби із соломки від волинської майстрині Марії Посполітак дали назву проєкту, наповнили призовий фонд, а енергія тінейджерів геть витиснула з ужитку згадку про «солом'яний дух». Початок травня ми зустрічали у товаристві юних музикантів зі Снятина, Володимира і Володимирця, Херсона, Миколаєва, Любара, Дебальцевого, Луцька, Рівного, Тернополя, а фотохудожник Дмитро Гегер познайомив з ними читачів «Молодої Волині» 11 травня.

Володимир Мазур без зайвих слів пристав на мою пропозицію – показати у програмі Днів української музики для дітей та юнацтва усе краще з музичного побуту наших дітей і дорослих, котрі пишуть музику для дітей. Почин не вдалося реалізувати сповна через фінансову скруту, але наш задум знайшов чимало прихильників, справжніх партнерів із знанням справи і батьківською турботою про дітей. Поет Олександр Смик і композитор Сергій Шишкін очолили журі конкурсу «шлягерів в коротких штанцях» і заспівали свої найновіші твори. Ігор Стефлюк з Тернополя і Олесь Дяк зі Львова показали свої нові ансамблі.

І, ясна річ, ми віддали данину традиції. У репортажі «Голосок «солом'яного дзвону» Юрко Баришовець із Збаража розповів читачам «молодіжки» про свою «кобзу Вересая»: інструмент для піаніста, випускника музичного училища імені Соломії Крушельницької виготовив майстер Анатолій Пасічний, а кобзар Володимир Кушпет навчив грати. «З листопада минулого року я потихеньку кобзарюю, виконую народні пісні і сучасні бардівські твори на слова українських поетів, граю декілька танців з репертуару Остапа Вересая у записові Миколи Лисенка».

Ольга Вегера у дитинстві слухала пісні бабусі, у п'ятому вже співала сама, у вокально-інструментальному ансамблі «Лісова пісня» почала писати власні пісні, а «Придорожню траву» запропонував для слухачів радіоконкурсу «Чудова п'ятірка». Для Оксани Шляхової із Миколаєва конкурсні твори написала випускниця місцевого музучилища Ольга Письменна, педагог Палацу учнівської молоді. З допомогою музикантів і звукорежисерів «Енея», слайдів фотохудожника Дмитра Гегера юна солістка показала аудіовізуальне шоу, що народилося під час репетиції у Луцьку і як краща вокаліста отримала диплом від нашого братства «Солом'яного дзвону», а кращим вокалістом назвали Романа Голуб'євського з «Лісової пісні».

Вихованці Ігоря Саміли з ансамблю «Кристал» середньої школи-інтернату зі Снятина уже виступали на концертах з «Ватрою» і «Смерічкою». У пісні «Між добрими людьми» члени журі відзначили своєрідну манеру виконання, злагоджений ансамбль голосів і добру підготовку інструменталістів.

Сестри Лілія та Діана Михальчуки з Рівного отримали нагороду на кращу ліричну пісню «Ой, у полі на горбочку» на слова Галини Дущак, а поет, автор-виконавець Олесь Дяк – за цикл дитячих пісень. «Пісня про матір» потрапила у наш « хіт-парад» від вокально-інструментальної групи «Каприз» із Дебальцевого, «Колисанку для братика» Олександра Москальця, директора Палацу учнівської молоді з Володимирця, виконала його музично-театральна група «Коза-дереза».

За кращий дебют (дві джазові п'єси) отримав диплом від молодіжного братства «Солом'яного дзвону» Сергій Шишкін-молодший, а Юрій Костюк з ансамблю «Пластилін» школи-інтернату у Володимирі дивував своїми здібностями: писав тексти і музику, грав на клавішних і гітарі.

До числа братчиків усією ватагою записали «Еней», рок-гурт зі Смиги. Якби не їхня підтримка у скрутну хвилину, наша творча лабораторія могла не відбутися. «За людяність і взаємодопомогу» значилося у дипломі, який вони отримали разом зі дзвоником від майстрині Марії Посполітак. Цінним надбанням групи стали нові твори із авторського концерту Сергія Шишкіна, які вони записали на диктофон і взяли у роботу. Ба більше, у Дубно музиканти групи починають новий фестивальний проект «Тарас Будьба» і запрошують Сергія Шишкіна до складу журі.

Сергій Шишкін, Юрко Прокопчук, рок-гурти «Пан отаман» з Нововолинська і «Січ» з Луцька націлені на фестиваль «Червона рута»: відбірковий тур відбувався у рамках нашого проєкту, заключний - у Запоріжжі.

Голос «Солом'яного дзвону» покликав до Луцька понад сотню юних солістів та вокально-інструментальних груп. Творча лабораторія української музики молодої генерації працювала «з прицілом» на нові пісні самодіяльних і професійних композиторів, що досі ніде не звучали і не друкувалися у нотному запису.

Новим елементом проєкту стали християнські мотиви супутнього заходу. «Хваліте його на струнах і флейті»…Віктор Гребенюк розпочав підготовку до поліконфесійного концерту на сторінках газети «Жива вода», а на сцені Палацу учнівської молоді у дусі християнської толеранції разом виступали діти християн віри євангельської з недільної школи у селі Рованці, автор і виконавець Петро Швайковський від адвентистів сьомого дня, вокально-інструментальна група «Гедеон» Волинської християнської місіонерської асоціації милосердя і здоров'я.

Наші розмови з Володимиром Мазуром із молодіжного центру «Контакт» про «творчі лабораторії», майстер-класи для юних музикантів з виконавцями народних пісень, авторами-виконавцями, джазовими та рок-музикантами не стали «звуком без значення»: 1992 року він продовжував наш почин.

Невдовзі мій приятель співак, актор і композитор Олександр Жилінський запрошував дітвору на свій «Веселад» до Києва, а мій брат педагог і вокаліст, голова селищної ради В'ячеслав Судима – до себе у Рокині на фестиваль для сільської молоді «Золоте зернятко».

Колись, за прикладом старшого брата, В'ячеслав створив свій перший

ансамбль, продовжував музикування у стінах педінституту. 4 лютого 1989 року на сторінках «молодіжки» я писав про великий успіх В’ячеслава на республіканському конкурсі солістів-вокалістів естрадного, народного і академічного плану: солістові Луцького районного будинку культури віддали пальму першості члени журі під головуванням Ростислава Бабича. «Пісню на добро» Івана Карабиця у фіналі В’ячеслав виконував у супроводі естрадно-симфонічного оркестру Українського радіо і телебачення. Для нього, талановитого аматора на естрадній сцені, найголовнішим залишався артистизм учителя: його уміння оперувати своїм голосом, жестом, інтонацією.

Післямова

Від аматорського музикування до музичної журналістики мене вела та ж таки потреба легітимізації музики «великого ритму», що опанувала осередки культури під впливом «британської хвилі» року 1965 року, енергія і сила нашого молодіжного музичного руху, відсутність «українського контенту» і потреба підтримки молодих талантів…

Мій «цілодобовий рок» починався від групи «Енімалс» зразка 1965 року і їхнього клавішника Алана Прайса десять років потому, коли 1975 року в срср на екрани вийшов фільм «О, щасливчик» британського режисера Ліндсея Андерсона. Відлуння «великого ритму» повернулося до нас стоголоссям у британському серіалі «Історія популярної музики», а його автор і режисер Тоні Палмер став Почесним громадянином Волині…

Від дискотеки молодіжного кафе-клубу до популярної інформаційно-музичної програми на Волинському радіо, від міського «Рок-клубу» до першого західноукраїнського фестивалю «Рок-культура 88» справи посувалися «з невеликою допомогою друзів»: Валерія Ленартовича і групи «Край», Михайла Мусієнка і групи «Знайомі обличчя», Леоніда Репети і групи «Незаймана земля», Олексія Левченка і молодіжного центру «Волинь»...

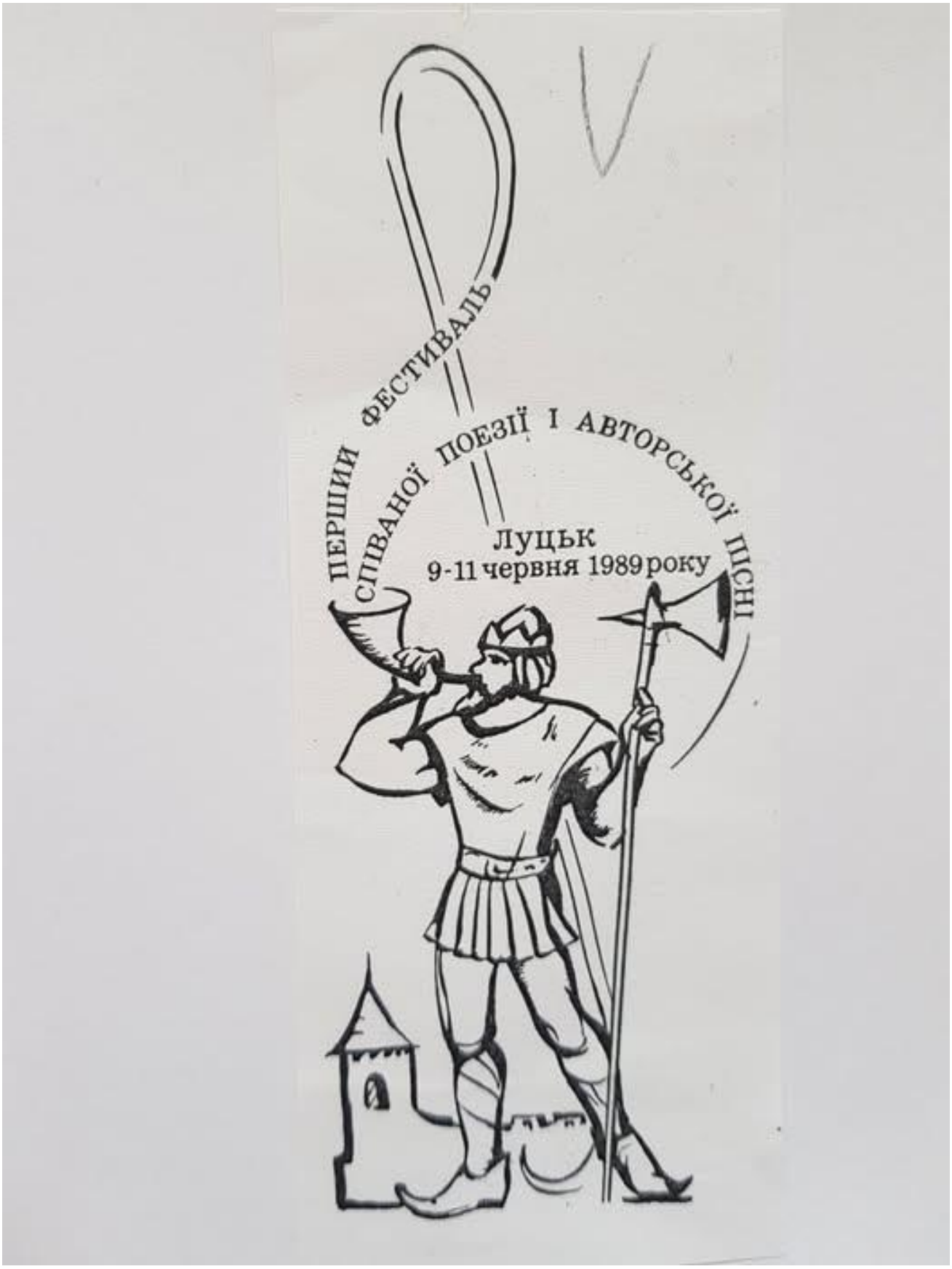
Ми виборювали «життєве середовище» для музики «великого ритму», а здобули простір свободи для наступного покоління. Якщо «Обереги» на початку національно-культурного відродження запам’яталися «натхненням, а не гуком», фестивалі українського духу «Бандерштадт» у новому столітті вражали і тим, і другим, силою силенною супутніх заходів, особливим кліматом і ландшафтом...

Виставка «Відлуння «великого ритму» у ВКМ 2017 року завершила мандрівку у півстоліття від моєї першої підліткової колекції грамплатівок до музейної експозиції. Надихнула думка Вальтера Бенджаміна про те, що зміни у технічному відтворенні культури змінюють і функцію культури у суспільстві: «технічне відтворення здатне помістити копію оригіналу тем, де не можна помістити сам оригінал». Нині технічні засоби для запису і відтворення звуку із колекції директора філармонії Сергія Єфіменка ілюструють позитивний потенціал «механічного відтворення», процес переходу від «культури аури» до «демократичної культури».

Особливим акцентом виставки у ВКМ «Маестро і джаз» стала колекція африканських ударних інструментів від видавництва «Ініціал», яку зібрали під час фестивалів «Поліське літо з фольклором» Віктор Федосюк і Олександр Більчук. Якраз такими послугувався Джінджер Бейкер, барабанщик групи «Cream» у фінальній сцені першої серії «Історії популярної музики» Тоні Палмера, почесного гостя наших фестивалів «Стравінський та Україна»…

(За публікаціями автора на сторінках обласної періодичної преси протягом 1978-1992 років)

Василь Ворон

Із циклу "Реверберації"

Оберіг 89

Від автора

«Не ми ловимо ідею, ідея ловить і жене нас на арену…» (Генріх Гейне).

Ідея всеукраїнського фестивалю авторської пісні та співаної поезії «Оберіг» не виключала присутність акустичної музики: від початку сімдесятих я відчував особливий клімат напівголосного співу тріо у складі Валерія Маренича, сестер Антоніни і Світлани.

Ще одним наріжним каменем став образ співця у драматичних поемах Лесі Українки. Я захоплювався тим, з яким хистом поетеса виснувала традицію співаної поезії із біблійних текстів: «Чи знаєш ти, чия у мене арфа? Самого Єремії! А йому вона десь від Ісаії дісталась, той мав її з Давидового дому, - либонь, ще сам Давид грав на сій арфі, співаючи на божу слави псалми!»

Ба більше: діалог співця і пророчиці Тірци із драматичної поеми Лесі Українки « На руїнах» актуалізував наприкінці вісімдесятих років минулого століття її «послання» із часів «першого полону вавілонського». «Плач Єремії хочу пригадати і все не можу…пам’яті бракує», скаржився співець і відповідь пророчиці стала для мене «мотиваційним чинником»:

«… Той не пригадуй, вигадай своє…Добудь нові слова, новії струни або мовчи – могили не співають».

Важливим інструментом перемін стала інформаційно-музична програма «Студія 3» Волинського радіо і обласної молодіжної газети: нова модель мовлення - «музика-інформація-музика» - вимагала оригінального українського контенту і ми (Василь Ворон, Ольга Куліш, Юрій Вегера) творили власну систему пошуку і промоції молодих талантів.

Я готував сценарій, був режисером і ведучим фестивалю «Оберіг 89». Отож, історію цього проєкту відтворив на підставі матеріалів особистого архіву, власних публікацій на сторінках обласної молодіжної газети у березні-червні 1989 року, поетичних текстів і спогадів учасників фестивалю, що розпочинався позивними інформаційно-музичної програми «Студія 3».

Давно вже ти, Орфею, нам не грав.
В тернах лежить покинута кітара,
на лірі струни зсохлись від невжитку,
цівниця, дар від бога Пана, вмовкла,
дедалі буде казкою здаватись,
коли хто назове тебе співцем.

(Леся Українка. Орфеєве чудо)

Оберіг 89
Частина перша. «Панна Інна» та інші

"Я ще не чув такої гри! Я глянув іншими очима, коли за пультом рим став молодий Тичина…" «Інна» була у першій поетичний збірці Ігоря Калинця «Вогонь купала» (1966), але після виходу у світ її вилучили з обігу і заборонили в Україні. 1975 року передрукували з оригінального видання у видавництві «Смолоскип» за океаном…Я вперше почув співану поезію на текст Павла Тичини на концерті «Смерічки» у Луцьку у травні 1980 року. У центрі велетенської сцени наодинці з усіма автор музики Віктор Морозов відкрив мені неймовірні властивості рідної мови у співаній поезії, яку до цього пропонували з етеру Марек Грехута, Леонард Коен, Боб Ділан, Джоан Баез…

Скромна рецензія «Рости, «Смерічко!» від 24 травня 1980 року для обласної молодіжної газети доповнювала попередню публікацію «Волинські соловейки». Емоції шанувальників тріо у складі Валерія Маренича та сестер Антоніни і Світлани розпирали лантухи з листами, які мені показали з дозволу директора Волинської філармонії Геннадія Місана. Перечитав сотню чи дві, вибрав кілька десятків найбільш екзальтованих, якраз на одну сторінку «молодіжки». «Від Карпат до Сахаліна» панувала ейфорія після концертів Валерія, Антоніни і Світлани. Українець і дві росіянки пропонували оригінальну « музику без підключення», співану поезію на вірші Олександра Богачука, обробки народних пісень від Антоніни Голентюк, напівголосний спів з промовистим лейтмотивом: «Тиша навкруги»…1979 року вийшов диск гігант з піснями тріо... Лікар Ніна Бачинська згадувала концерт у Львові, який Валерій Маренич зупинив посередині: вони йдуть на поховання Володимира Івасюка. І студенти-медики рушили слідом…

Від початку вісімдесятих твори Сергія Шишкіна залишалися на моєму диктофоні і збирали захоплені відгуки. 1981 року готував серію публікацій до 1000-ліття літописного Володимира і затримався у місцевому готелі. Пригадую, відклав «на потім» статтю про молодіжний театр режисера Богдана Берези, котрий нас тоді познайомив і захоплено слухав співану поезію Сергія за роялем на другому поверсі районного будинку культури. Алана Прайса, клавішника і вокаліста рок-групи у фільмі « О, щасливчик» британського режисера Ліндсея Андерсона ходив слухати чотири чи більше разів після 1975 року, поки не відкрив… «рок-бардизм» Сергія Шишкіна. Перше, але не останнє відкриття тієї декади!

На 25.10.1985 року обласна молодіжна газета під рубрикою «Говорить Луцьк» анонсувала прем'єру інформаційно-музичної програми «Студія 3» Волинського радіо. 29 жовтня музикознавець Зінаїда Коструба констатувала: « Всі інформаційні повідомлення проходять на музичному фоні. Взагалі, музика не припиняється, поки триває передача, вона є тим інтонаційним стержнем, який створює у слухача певний настрій, викликає зацікавлення до рубрик «Прем'єра пісні», «Інтеркур'єр», «Музична загадка»…Програма виходить за рамки розважального жанру, має пізнавальний характер…»

Передачу 31 грудня 1986 року завершила співана поезія від Василя Чинча «Кажімо більше ніжних слів» (запис Юрія Вегери). Захоплення слухачів не завадило порушити гострі проблеми нашого музичного побуту у публікації «Усе спочатку». «Одна ластівка весни не робить. І надалі у нас хронічно не вистачає естрадних творів українською мовою…У хіт параді «Мікрофон 87» жодної пісні професійних українських композиторів. Навіть у турнірі аматорської музики «Мікрофон 87» майже усі самодіяльні виконавці співають російською. Виняток - група «Постскриптум»; соната Бортнянського у стилі арт рок, композиції «Кожному щось» і «Людина без обличчя» на тексти Олександра Ірванця та Андрія Панчишина з музикою Василя Чинча засвідчили народження українського року нової хвилі покоління. Чи дасть воно нового Володимира Івасюка? Чи буде нова «Червона рута»?

Відповідь не забарилася. «Самодіяльний композитор», автор і виконавець Сергій Шишкін з радістю підготував перший авторський концерт співаної поезії для міського «рок-клубу» 8 квітня 1987 року, а фахову рецензію «Виконує…автор» для читачів «молодіжки» - музикознавець Зінаїда Бєлова. «Творча зустріч відкрила нам уже сформованого музиканта, що добре володіє теоретичними знаннями з історії рок-стилів, практичними навиками в питаннях аранжування і, до того ж пише непогані тексти до своїх музичних партитур. Як бачимо, експериментуючи у різних стилях, С.Шишкін залишається прихильником джаз-року... І звичайно, можна з ним погодитися: джаз-рок – це школа рок-музики і той, хто вміє його грати, зможе працювати і в будь-якому іншому із рок-стилів».

Навесні 1987 року рано-вранці, на запрошення Олега Покальчука із двірця у Києві вирушив на… вечір української авторської пісні. За вказаною адресою - жодного оголошення на фасаді, тривожне очікування тривало допізна, а зв'язку з Олегом – жодного…

Автор і виконавець Олег Герман згадуватиме події того вечора, як «нове пробудження, яке вперше дало про себе чути, коли знаний парламентарій, а тоді режисер молодіжного театру Лесь Танюк віднайшов на Україні тих хлопців, які ще не забули співати рідною мовою. А правою рукою у нього був Олег Покальчук, волинський поет. Коли я з дочкою Наталею їхав на цей перший вечір українських співців, то гадалося, що це організовано все, напевне, або ж міністерством або ж подібною інстанцією. А коли ми тягали крісла з поверху на поверх, лаштували підлогу і зал в розламаному на ту пору будинку по вулиці Свердлова 17 у Києві, я пізнав страшну відстань між мрією та реальністю. Бояться ще й досі оглухлі від одностайних оплесків міністерські вельможі пісень від народу, ох, як

бояться. Врятувала тоді нас теплота людських очей, що переповнили фойє і підвіконники на другому поверсі майбутнього молодіжного театру. Вийшло справжнє свято, яке відкрило нову сторінку нашої пісенної культури. А потім нова лавина, яку викликав луцький «Оберіг». Зійшла вона так велично і промовисто, що,здавалося, зал «Москви» дав тріщину і дерево української авторської пісні та співаної поезії пустило до найглибших глибин своє національне коріння. Навіть «Червона рута мені особисто після «Оберегу 89» якось поблякла».

19 березня о 19 годині будівельні матеріали і риштування доповнили атмосферу «пєрєстройкі» на український лад: у вестибюлі на другому поверсі співали кобзар Микола Литвин, поет Олександр Смик, Олег Герман з донькою Наталею, Костя Москалець, Тарас Чубай…

Маніфестація співців не набула великого розголосу у столиці, хоч « не одне там розцвілося слово, запалала пісня не одна».

Запросив Олега до «Студії 3» на прем'єру нової рубрики « Антологія співаної поезії». «Сотня імені хлопського сина» і «Радіація страху» поповнили фонотеку жанру, який на волинському святі авторської пісні у Гаразджі опинився «у полоні» подвійного відлуння, де «учасники і гості приноровлювалися до умов «музичної шкатулки» десь із третьої пісні».

«Авторська пісня розвивається як рух творчий і, передусім, поетичний,- розмірковував про здобутки і майбутнє Луцького клубу самодіяльної пісні Олег Покальчук у репортажі «Що у «музичній шкатулці»? на сторінках «молодіжки». - Зараз на таку пісню мода, а в будь-якій течії моди неодмінно високий процент халтури. Як свідомої, так і мимовільної. Техніка гри на гітарі все краща, а слова все загальніші. Парадоксально, але у період, коли стільки говориться про потребу революційних змін у свідомості, поети-пісняри зав'язли у туристських, псевдоліричних та інших штампах…»

Мистецтвознавець Зоя Навроцька підготувала цікаву виставку у бібліотеці імені Олени Пчілки, де я вперше почув спів Василя Жданкіна, що став речником ідеї і символом її концепції…З виставки «Волинь: традиція і сучасність» запросив Василя у студію звукозапису Будинку радіо, до Юрія Вегери. Без дублів, без перерви ми отримали унікальні народні пісні, співану поезію на вірші Дмитра Павличка, Богдана-Ігоря Антонича і з робітні звукорежисера негайно запропонували слухачам «Студії 3».

За цикл пісень про Львів на слова Симоненка, Андруховича, Неборака Віктор Морозов отримав титул «композитора року» у нашому плебісциті на сторінках «молодіжки». У стереогодинах обласного радіо Юрій Кириловський пропонував твори Олеся Дяка, якого рекомендував Віктор Морозов, а співці його театру-студії «Не журись!» згодом підтримали нашу ідею всеукраїнського фестивалю авторської пісні та співаної поезії.

Наразі Олег Покальчук виконав обіцянку і плеяда співців опанувала сцену нашого першого західноукраїнського фестивалю «Рок-культура 88»: Едуард Драч, Василь Жданкін, Олександр Смик, Андрій Панчишин після великої порції української популярної та рок-музики занурили усіх « у вир вітрів, відваги і натхнення»… У «містечко з розсохлими кобзами лип з покрученими струнами віття» співці тріумфально повертали щось, чого давно бракувало для «повнозвуччя нашого наймення» (Ігор Калинець). Усі

співці отримали запрошення від „Студії 3” і Юра Вегера записав для інформаційно-музичної програми «Студія 3» нові твори Андрія Панчишина, Едуарда Драча, Василя Жданкіна, Олеся Дяка...

Ба більше: вражаюча єдність поезії і співу, слухача і виконавця, музики і часу у «майстер-класі» Андрія Панчишина не лишилися «звуком без значення». Андрій не лише показав, чим була музика у давньому житті, він мав власні відповіді на духовні запити молодіжної аудиторії. У театрі-студії «Не журись!» Андрій Панчишин і Віктор Морозов організували «парад» з нагоди нової дати в радянському календарі («День злодія»); співець передбачав крах «пєрєстройки» у пісні «Брехунець»: «Ще згорить перебудова у пекельному вогні. І наступить в світі знову царство світлої брехні»; попередив про наступ «цивілізації образів» у пісні «Відео»: « З відеомагнітофоном Побуваєш за кордоном, Там таке життя прекрасне: Кожен має авто власне, Купу грошей, білу віллу І кобіту білотілу. Всі від щастя аж танцюють, Тільки негри там працюють…».

«Далеко не всі пісні нам з Віктором Морозовим вдалися, - розповідав в інтерв’ю для «молодіжки» 27 серпня 1988 року Андрій Панчишин. Він закінчив Львівський торгово-економічний інститут, працював програмістом у профтехучилищі. – З п’яти-шести моїх текстів виходила одна пісня. Але досить швидко зрозумів закономірності пісенного жанру, зацікавився особливостями різних напрямків сучасної популярної музики, зокрема «нової хвилі», панк роком, досить пластичним з точки зору поезії, що відкрив мені несподівані можливості. За три роки у репертуарі «Смерічки» було вже шість моїх пісень, хоча з Віктором ми написали більше 20…Я раптом зрозумів: те, що нині співають на українській естраді, це мішанка штампів псевдонародних у текстах і така ж сама - у музиці»...

В інтерв’ю з Віктором Морозовим за тиждень до першого всеукраїнського «Оберегу 89» анонсую виступ співців театру-студії «Не журись!», програми «Від вуха до вуха», «Вертеп», «Пан Бадзьо», художній керівник розповідає про наймолодшого вісімнадцятилітнього Тараса Чубая. Текст батька із поеми «Вертеп» син поклав на музику, народилася рок-сюїта, яку він мріє записати з рок-групою і оркестром… Рекомендує звернути увагу на Едуарда Драча із Кривого Рогу, котрий працює лікарем у Черкасах…Ми вже відчули гостроту його сатиричних творів під час фестивалю «Рок-культура» і чекаємо у Луцьку, де він приєднається до команди співців театру-студії…

Готуючи репортаж про відзначення 1000-ліття міста (1988), отримав від директора музичної школи Петра Філоненка вилучений із бібліотек після страти письменника і бандуриста Гната Хоткевича примірник його праці про музичні інструменти українського народу. Як сприйняв оповідку про «останнього бандуриста» Гнат Хоткевич? Зібрав плеяду народних співців під час Х11 археологічного з’їзду у Харкові 1902 року! І виявилося, що «Остап Вересай зовсім не був останнім, бо от удалося на з’їзді зібрати кобзарів із Полтавщини, із Чернігівщини, і з Харківщини і ні один з них не був останнім, бо зоставив там, у себе вдома, ще десятки своїх товаришів», зазначав Гнат Хоткевич, справу якого нам належало продовжити…

Оберіг 89
Частина 2. «Мандрівка на край і поза краєм»

Після музично-поетичного мітингу співців на сцені першого західноукраїнського фестивалю «Рок-культура 88» ми з Олексієм Левченком прагнули розвивати успіх. Але якщо вже три «наші» номінації перебирає всеукраїнський фестиваль „Червона рута”, тоді наступного року скликаємо до Луцька співців!

Олег Покальчук запропонував назву для фестивалю, рок-група «НЗ» обіцяє апаратуру для гала-концертів у Луцьку і Ковелі, Михайло Мусієнко – послуги звукорежисера, художник Григорій Шкуренко – проект оформлення сцени. Майстер-різьбяр по дереву Богдан Іванович Гудзяк виготовить Головний приз. Дирекцію фестивалю очолить Олексій Левченко, якому Юрій Ройко запропонував посаду заступника керівника молодіжного центру „Волинь” на моє прохання: кращого партнера і більшого взаєморозуміння не міг собі побажати.

«Мандрівка на край і поза краєм» починалася за місяць до початку дійства зі сторінок «молодіжки». Образ луцького кликуна, що опікується моєю «Операцією «Старе місто», беру за логотип нової пригоди, розповідаю про авторів та виконавців Олександра Смика, Олеся Дяка, співців Прикарпаття…

«На мою думку, - ділиться з читачами «молодіжки» Олександр Смик 27 травня 1989 року, - витоки цього жанру слід шукати в кобзарській пісні. Василь Жданкін, наприклад, з блиском продовжує традиції кобзарської пісні. Він не лише чудовий виконавець, але й автор музики на слова українських поетів, сучасних і забутих. Віктор Морозов працює у традиції міського романсу, одного з перших демократичних жанрів, що наблизив музичне мистецтво до народу і був предтечею української авторської пісні. Андрій Панчишин представляє гротесково-іронічний напрямок. Якщо одні барди роблять наголос на тексти пісень, намагаються передати свої почуття з допомогою слова, то лікар Едуард Драч вкладає почуття у музику, що перебуває в абсолютній гармонії з текстом».

Олег Герман, викладач дизайну та історії світової культури філіалу Львівського політехнічного інституту розповідає про співців Прикарпаття, котрі побували на святі авторської пісні у Тернополі і шикуються приїхати до Луцька:

«Володимир Кіндратишин за фахом архітектор. Але як тонко відчуває він звукову гармонію, як уміло вплітає свої музичні барви до канви народного звучання. По-новому чуєш поезію Івана Франка у його музичній інтерпретації. А яким ліризмом та образною уявою наповнені власні тексти…

А візьмімо самобутнього автора Олеся Данилейка. З якою проникливістю торкається соловецької туги Леся Курбаса у пісні «Летіли в снах мені лелеки», твори громадянського звучання окрилюються прикарпатським мелосом. Праця будівельника дала йому можливість відкривати світ не через телеекран, а осмислювати усім єством, співставляти зі станом душі..

Художник Левко Бондар відкриває слухачам мелодійність української поезії. Його музичні замальовки небагатослівні, але завше влучні. Манера спілкування з аудиторією формується на взаємній довірі.

Але як збідніла б палітра пісенних барв прикарпатських легінів, коли б не була доповнена самоцвітом Зої Слободян. Ніжність і жіноча проникливість притаманні її пісням. Проте відчуваю, що слова опису безсилі передати характер кожного з цих виконавців. Дуже тішуся, що відкрив для себе таких файних людей і, сподіваюся, що таку ж втіху отримаєте і ви, шановні глядачі і слухачі «Оберегу 89»

За тиждень до початку дійства маю готовий сценарій на підставі дослідження Гната Хоткевича «Музичні інструменти українського народу». Директор фестивалю Олексій Левченко мобілізує спонсорів, готує сцену кіноконцертного залу, призовий фонд, за сприяння Олександра Смика, завідуючого літчастиною музично-драматичного театру у Рівному отримуємо апаратуру його друзів із Здолбунова групи «Незаймана земля». Вони – почесні гості фестивалю, переможці хіт-параду «Студії 3» і покажуть свою «Берегиню» наприкінці першого гала концерту.

« Що ви будете робити, коли Морозов вийде на сцену під жовто-блакитним прапором?» Молодого директора центру «Волинь» Ігоря Крису «обробляють» досвідчені ідеологічні бійці, а їхня вимога вилучити з афіші «неформалів» із Товариство Лева, партнерів «Студії 3», ледве не зірвала наші плани. Я відповідав на дзвінки, переконував: усе відбудеться. Перед початком першого гала-концерту нотка сумніву розчинилася серед пишного грона співців: я взяв на свої плечі забагато (сценарій, режисура, ведення концерту), але подібне робив безліч разів у нашому «Рок-клубі» «Студії 3», дискотеці молодіжного кафе-клубу на піддашші кіноконцертного залу упродовж десяти років…

«Тисяча двісті чоловік придбали «кота у мішку», купивши квитки на концерти», все ще вагалися колеги із житомирської «молодіжки». Наслухавшись аудіозаписів, я не сумнівався: справа вартує заходу. Ми не змарнуємо ні довіри, ні коштів, які переказали на рахунок фестивалю електроапаратний, картонно-руберойдовий, завод синтетичних шкір, інститут «Діпромісто», госпрозрахунковий промислово-виробничий комбінат, м’ясокомбінат, міськпобуткомбінат, управління «Держкомнафтопродукти»…

Оберіг 89
Частина третя. «Наша дума, наша пісня…»

Енергійні позивні „Студії 3” додають певності, хоча це вже не перша моя гутірка наодинці з усіма у «прямому ефірі». Звукорежисери Юрій Вегера і Микола Гловацький встановили у центрі залу студійний громіздкий магнітофон для запису концерту: вони теж переконані, що справа вартує заходів.

«Наші співці не впали з неба, - повертаю з небуття епізоди тисячолітньої пісенної традиції, почерпнуті у Гната Хоткевича. -

«У повісті «Чорна Рада» Куліша маємо чудовий тип козацького барда, сміливого запорізького Бояна, що слова своїх пісень не пускає на вітер, що живе козацькими інтересами і вплутується обома руками у козацькі діла. У Нечуя-Левицького бентежить уяву образ бандуриста Шміда: той знав багато псальмів, дум і пісень, високо цінив своє звання народного рапсода; на латану свитину свою дивився як на священну ризу, а в кобзі своїй бачив гусці царя Давида, а самого себе вважав за людину, що має по шляхах і ярмарках возвіщати людям слово правди…»

Василь Жданкін підходить до мікрофону босоніж, овацією зустрічають його неймовірний спів…Тільки три зразки співаної поезії на слова Дмитра Павличка, Богдана-Ігоря Антонича і невідомого поета Київської Русі. А хотілося слухати ще і ще!

«Тарасові співанки», фрагмент циклу із 30 пісень – від колискової до шкільного вальсу – Олег Герман з донькою Наталкою підготували для її шестирічного братика і видавництва «Веселка». «Що посіємо в душу дитини, знайдемо у серці дорослого», стверджував на сторінках «молодіжки» співець і педагог, якого бентежить «духовна глухота, що не дає почути самобутність та неповторність українського вислову. Стривожило те, що багато молодих людей поділяють міркування популярного барда з Вінниці, що українською мовою творити авторську пісню безперспективно, що цураються української співаної поезії. Багато, але…не всі».

Задумаєшся часом, як спитає власний голос
Для чого ті пісні, і сам той голос чого варт?
Якби ж то був в полях трудами виплеканий колос
Альтернатива всіх непевних рим і квінт, і кварт…

Сергій Шишкін шукав своє місце у спільноті співців не лише для себе самого. Пісню «Тет-а-тет» він присвятив… роялю, що засвідчив нову європейську якість української співаної поезії. Слуга слова полишив вагання і став його володарем: «Будемо надіятись, що нам ще не пора. Не пора…»

«Читаючи «Щоденники» Довженка», поет і співець Олександр Смик інтерпретує особисті записи видатного режисера, осмислює долю людини з великим серцем і великим болем за розорену війною Батьківщину. Зневага кінорежисера до сильних світу цього не лишається голосом волаючого у пустелі: «Де ще родитись дезертиру, як не у нас?», актуалізує запитання режисера співець.

Голос протесту проти тоталітаризму, голос свого батька Григорія Чубая, відважно і громогласно озвучує його вісімнадцятилітній син...

Диктатори, диктатори, диктатори —
погоничі великі: «Цоб-цабе».
Диктатори, диктатори, диктатори
щодня диктують світові себе.
О, скільки їх возноситься і падає!
І скільки їх плює у наш Дніпро!
І прославляє світ своєю владою,
і одягає у своє добро.
...Все продиктовано і все перефарбовано
і удостоєно належної ціни:

за сумніви, за мислі закатовано!
І за холуйство — вбрано в ордени!

Розпечені до білого ритми електризують атмосферу у залі і за кулісами. Не пригадую, чи звучали потім «Школа метальова» та «Кіт Мефодій», які Тарас наспівав мені раніше у себе вдома на Погулянці у Львові: він поспішав на нічний поїзд до Львова, де вранці мав складати іспит в консерваторії на оркестровому відділі.

У провулочку кроки відлунюють глухо:
Бистроокий і з добре розвинутим слухом
Він частенько отримує дивну зарплату
І миє руки чистенько – куди там Пілату,
Він гортає конспект ризикованих гасел
І спішить на проспект працювати у масах,
Тягне руки до неба і згадує Бога,
І сичить кому треба: «Візьміть-но оцього!»
Приспів:
Ця робота предивно єднає в собі
Те, чим бридяться раб і диктатор.
Невідомий мені і тобі,
Він десь тут, серед нас, у юрбі –
Обережно - іде провокатор!
« Мабуть змалку посів неабиякий хист він
Впізнавать носіїв недозволених істин,
Погортати давав заборонену книжку,
Потім біг, закладав однокурсників нишком…
Хто ж опору вождів кине напризволяще!
Мабуть, так, як завжди – за бажанням трудящих –
Перестріли його добрі дяді і тьоті
І ретельно навчили ганебній роботі.
Приспів:
Він із фірми селекціонерів народу,
Що виводить покірну і дійну породу.
Як поняття «стукач» гарно час перестроїв –
Він тепер барабанщик в оркестрі застою.
Що ж міняється? Десь позолота облазить,
Королем жартома балотується блазень,
Хтось портрету його не пішов поклонитись:
Тут потрібно дивитись, дивитись, дивитись…

Помічаю напружені обличчя «тайняків» із записними книжками у перших рядах, відчуваю сум’яття одних і рішучість інших за лаштунками…Олег ще не «виспівався», граючи біцепсами, ставив питання руба: « Нащо нам спеціальний загін?»

«Не лиш герої на землі зростають», констатував Едуард Драч і, щоб не бути голослівним, цитував під гітару «Політичну заяву Грицька Придурченка

в районо». «Новітній яничарський марш» Едуарда доповнив своїм зухвалим поетичним посланням на імя генерального секретаря Володимир Давидов і воно прозвучало як грім з ясного неба:

«Товариш генеральний секретар! Ви не турбуйтеся і спіть спокійно. Хай вас не переслідує кошмар, що Україна коли-небудь стане вільна»…

Андрій Панчишин розряджає атмосферу концерту, але не обіцяє нічого хорошого у недалекому майбутньому для „гомо совєтікуса” у пісні «Слимачок»:

Мешкав у Китаї слимачок,
Повзав між зелених гілочок,
Та йому набридло серед віт,
Вирішив помандрувати в світ.
Гонорово виставивши роги,
Виповз він рішуче на дорогу,
Там його знайшов якийсь китаєць,
Намастив старанно на окраєць.
Бідний слимачок у пельці щез,
У Китаї це делікатес,
А якби він жив в СРСР,
Міг би мандрувати дотепер.

З легкістю розтоптавши популярне кліше радянської пропаганди про зовнішню загрозу у пісні «Черевик» («вже супутник Пентагону над Кульпарковом завис!»), Андрій холоднокровно і безпристрасно, долаючи сплески реготу, озвучив репортаж про недавній «Візит» (Горбачова до Львова): без випадів проти генсека, дошкульно бив по запопадливій перестрашеній номенклатурі:

Новина у місті Львові, всюди натовпи і крик,
Їдуть гості гонорові, їде перший чоловік.
Хто ще звечора чекає, хто біжить, як на пожар,
Бо до Львова приїжджає генеральний секретар.
Край дороги посадили без коріння ялинки
Ще й бетоном їх залили, щоб стояли на віки.
Всю бруківку мили милом, а шампунем - тротуар,
Щоб блищало, як проїде генеральний секретар.
В магазині появився крім горілки ще й коньяк –
То, мабуть, розпорядився сам товариш Погребняк.
Дощ негайно припинити! Сонце, вигляни з-за хмар,
Бо до міста Львова їде генеральний секретар.
Із машини помахала життєрадісно рука,
Влодко каже, що правдива, Міська каже – двійника.
Але якби там не було, проїздив попри "Нектар"
На шикарній лімузині генеральний секретар.
У колгоспі-мільйонері був страшний ажіотаж –
Всіх свиней помили в бані і зробили макіяж.
Голова колгоспу втратив апетит і мови дар,
Як почув, що не приїде генеральний секретар.

У директора заводу заболіла голова,
Дав трудящим по відгулу, щоби вивчили слова.
Щоби голови помили, не дай Боже перегар:
"З вами ж будуть говорили генеральний секретар".
Він стоїть, а коло нього здоровенні мужики,
Я відразу здогадався – то московські тайняки.
Не дай Боже терористів, або вискочить Макар –
Міг би ся зденервувати генеральний секретар.
Ясне сонечко заходить, засинає дітвора.
Секретар по місті ходить, але вже йому пора.
У машину він сідає,
Гей, оркестра, марша вшквар!
Хай частіше приїжджає, хай частіше приїжджає,
Хай частіше приїжджає, хай про нас не забуває
Генеральний секретар.

«Дай, мамо, грудочку землі, рядочок перший «Заповіту»…». Заключний акорд фестивалю: «Берегиня» на вірш Олександра Смика – переможець хіт-параду «Студії 3». Леонід Репета і рок-група «НЗ» (гості фестивалю) завершують концертну програму першого дня. Небувале піднесення наганяє страху на організаторів із молодіжного центру «Волинь» обкому комсомолу і ще до сніданку наступного дня відбулася перша «депортація»: відправили Володимира Давидова до рідного Світловодська...

Під час екскурсії до літературного музею у Колодяжному з Олександром Смиком обговорюємо новий фестивальний проєкт під назвою «Вивих». Ніхто з нас не передбачав, що ця розмова в озвученій мухами аскетичній «пивнушці» навпроти музею перед виходом на літню естраду парку у Ковелі, матиме наступного року такий вибуховий ефект у Львові...

Із Ковеля повертаємося до Луцька у переповнений міський будинок культури. Вестиму заключний концерт у міжрядді партеру, точнісінько, як і перший концерт «рок-клубу» «Студії 3» два роки тому. Перспектива нової радості окрилює, але… як сприймуть наше рішення? Олег Покальчук підтримав мою пропозицію: Головний приз - для наймолодшої із плеяди співців студентки з Харкова Марійки Бурмаки! Олег з радістю виконує почесну місію і шквал оплесків не лишає тіні сумніву: ми не помилилися!

Інтродукціями не зловживав і концерт перетворився у рідкісний музично-поетичний мітинг…

«Пісня в дорогу» поета, скульптора, художника, реставратора Миколи Тимчака із Дубно стала лейтмотивом концерту, який співці створили для себе, «виснували» із небувалого натхнення…

Допоки нас не освистала доля
І шлях не замело за ворітьми,
Співати «многі літа», а не «сто лят»,
Берімося!
Бо хто, якщо не ми?
«Нехай пречисте слово калинове
Покличе нас погублених з пітьми…
Зіходьмося до матері, братове,

Та й защедруймо!
Хто ж, якщо не ми?
Цнотливий мир садімо на престоли,
Зацитькавши Чорнобиль під грудьми.
Допоки нас не вписано в «моголи»,
Шануймося!
Бо хто, якщо не ми?»

Оберіг 89
Частина четверта. «День народження нової генерації співців»

«Спасибі!» Босоногий Василь Жданкін пакував у футляр кобзу і не приховував хвилювання та радості: фінал заключного концерту поставив на ноги глядачів і до краю наелектризував учасників фестивалю.

«Молодці, хлопці. Таку справу зробили! – в артистичній Олег Михайлович Герман правою притиснув до сорочки-вишиванки гітару, а лівою обняв за плечі схвильовану доньку Наталку. – А хто нам зробить запис концерту?» Фотограф гарячково записував адреси учасників концерту. Кожен хотів зберегти у пам’яті миттєвості чудової події. Зовні зберігаючи спокій, респектабельність, у душі ці інженери, архітектори, педагоги, художники, студенти, науковці тішилися, як діти: плеяда бардів з естрадного театру-студії «Не журись!» (Василь Жданкін, Андрій Панчишин, Костя Москалець), славні співці Прикарпаття (Зоя Слободян Володимир Кіндратишин, Олесь Данилейко, Станіслав Щербатих)… Два десятки авторів і виконавців і виконавців української співаної поезії на фото Вадима Супруновича прикрасили мою публікацію «Наша дума, наша пісня…» з винахідливою версткою відповідального секретаря Віктора Семенюка на сторінках «молодіжки» 24 червня 1989 року.

«Яким залишився цей фестиваль у пам’яті українських піснярів?» На питання ведучого «Студії 3» охоче відповідали учасники творчої лабораторії, що працювала під час фестивалю.

Василь Жданкін:

- Я був здивований тим, що ви знайшли стільки україномовних виконавців у жанрі співаної поезії серед яких я почуваю себе не зовсім зручно. Бо нечасто вдається написати щось на слова наших авторів. Буває, ношу в собі поетичні рядки місяці. І коли вони починають звучати, тоді приступаю до роботи. Текст найновішої пісні на слова невідомого поета з сивої давнини мені прочитав Іван Малкович з сльозами на очах. Казав: я ніколи в житті не зможу досягти такої поетичної високості, як у тому язичницькому вірші. Але він себе недооцінює»

Андрій Панчишин:

- Тільки те, що ми стали на сцені плече до плеча і нам виявилося замало місця, значить дуже багато. Адже ми у Львові ще три роки тому не могли натішитися, коли зустрічалися удвох аби поспілкуватися. Пригадую першу зустріч з Володею Кіндратишиним. Ми цілу ніч співали один одному свої пісні. Відчуття єдності, відчуття гурту – це чи не найважливіше, що дав нам цей фестиваль».

Володимир Степашко (Київ), кандидат технічних наук заради фестивалю на два дні відклав докторську дисертацію:

- Перший концерт першого фестивалю не міг відбутися інакше. Люди мусили обов'язково побачити усіх, а не тільки верхівку цього могутнього за своїм духовним потенціалом пласту української музичної культури під час блискучого концерту. Я бачив увесь концерт і можу стверджувати: прохідних номерів практично немає! Були коливання, але публіка практично не виходила із залу протягом цих п'яти годин».

Олег Михайлович Герман, викладач Тернопільського філіалу Львівського політехнічного інституту, кандидат технічних наук:

- Ми, можливо, навіть не осмислюємо, що відбулося за отих кілька днів. Як на мене, то це своєрідний великдень української пісні, повернення авторської пісні і зустріч її з тою давньою думою, що була колись, а зараз набрала іншого забарвлення і окрилення. Можливо, птах наш ще невисокого польоту, але завдяки волинянам він зумів злетіти. Це прекрасно, але фестиваль повинен стати всеукраїнським святом авторської пісні… Недарма з колись у Києві співали: «Від Карпат до Сахаліна – всюди рідна Україна». Хотілося б урізноманітнити наш інструментарій».

Олесь Дяк (Львів):

- Я вважаю, що цей фестиваль, по-перше, офіційний день народження нової генерації співців, нащадків кобзарів та лірників з певною політичною та соціальною позицією. По-друге, він зробив великий внесок у розвиток сучасної української поезії, бо дав нам кращі зразки молодої української поезії».

Зоя Слободян (Івано-Франківськ):

- Я цього року була вже на двох фестивалях і дала собі слово нікуди більше не їздити. Але в Луцьку я змінила свою думку про фестивалі. Незважаючи ні на що, у мене в душі велике свято. Я дуже рада, що українську пісню хочуть слухати – це найголовніше, що показав фестиваль».

Едуард Драч (Черкаси):

- Я не раз брав участь у республіканських і всесоюзних фестивалях російських клубів самодіяльної пісні, але наш Луцький фестиваль за рівнем щирості був на голову, а то й дві вищим, ніж всесоюзний талліннський. І не тільки за рівнем щирості і правди. Я ще раз хочу наголосити: він не провінційний! Він вийшов далеко за рамки республіканського. Це всесоюзне явище.

Сергій Архипчук, режисер історичного театру львівського «Товариства Лева»:

- Я не відчув на фестивалі провінційності. Моя душа була втішена, коли він почався. У мене було таке враження, що наступило царство індивідуальностей. Чому? Місяць тому, 9 травня, я був на обласному відбірковому конкурсі фестивалю «Червона рута» у Львові, де була маса ажіотації, метушні, переповнений зал. А от індивідуальностей там не знайти вдень з вогнем. Я все шукав, за кого зачепитися, але марно. У Луцьку я зробив для себе чимало відкриттів. Залюбки поставив би історичну виставу і запросив би Едуарда Драча».

Леонард Марчук, директор Молодіжного центру культури в Замості:

- Я хотів би зробити концерт учасників фестивалю у Замості, запросити велику групу ваших бардів до наших клубів, а також запропонувати вам плеяду наших авторів і виконавців, лауреатів Краківського фестивалю, що закінчився три тижні тому. Неодмінно задзвонимо до Сопоту, де відбудеться фестиваль українського мистецтва – там ваші барди матимуть великий успіх. Я, поляк, щиро вдячний молодим українським друзям, котрі так відважно і рішуче шукають і пропонують нові форми духовного збагачення свого народу і суспільства…»

Післямова

«Нарешті зустрілись на одній сцені Василь Жданкін, Андрій Панчишин, Марійка Бурмака, Едуард Драч, Ігор Стефлюк, Олег Покальчук і не так багато інших. Це був перший український фестиваль авторської пісні та співаної поезії. І це ще до «Червоної рути»... Моя поява на «Оберезі» за роялем викликала подив у декого з присутніх у залі, на сцені, та й в самого себе. Виявилося, що жанр сформувався, досить міцний, а головне – самобутній. Я отримав приз «За краще аранжування», а більшість вище названих учасників стали лауреатами як «Оберегу, так і «Червоної рути», констатував Сергій Шишкін.

« Вся ця молода сила буквально сколихнула застояне повітря над Луцьком. На мою думку, цьому найбільше посприяла відсутність паралізуючої заорганізованості… Долаючи численні перепони, організаційні та технічні складнощі, стрімко та яскраво стартував на батьківщині Лесі Українки «Оберіг 89»…Жодних прослуховувань, паперів, комісій. Ми були до зворушення вдячні за свободу творити свій фестиваль. Програма імпровізувалася на ходу... Усе тут від початку і до кінця перевершило наші сподівання. Але найбільшим відкриттям фестивалю стала наймолодша між нами Марія Бурмака. Вона виросла в давній кобзарській родині (по очах видно - козацького роду дитина!), явила світові унікальний сплав думи та пісні, прадавнього і нового, за що була нагороджена овоціями глядачів та головним призом фестивалю…», написав про «Оберіг 89» Володимир Кіндратишин з Івано-Франківська, Павлового Олекси з Ямок, що в Ямельниці, син.

"День 29 грудня 1953 року зробив з мене змія з-під знаку Козерога по бойківськи», додав він про себе, а про твори на слова Івана Франка із циклу «Зів’ яле листя» та інші написав таке: «Вже вісімнадцять років стоять вони безпорадні, як пещені діти в черзі до мікрофона: забуті народні пісні, українська співана поезія, авторські твори».

У Чернівцях, де ми знову зустрілися у вересні під час фестивалю «Червона рута», Володимира турбувало інше:

«Як то сталося, що нас потіснили за місто аж на калабані? Вже в останній момент я почав переозброюватися, бо зрозумів, що не час і не місце на гітарі грати, нею веслувати треба, щоби хвиля, котра підняла українську естраду, мала ще вищий і гостріший гребінь. У тій прекрасній стихії я відчув себе львівським студентом, а тихі, замріяні плеса лірики і романтизму десь позаду», ділився Володимир з читачами «молодіжки» 14 жовтня 1989 року.

Згадуючи перший «Оберіг» 20 років потому, Едуард Драч, член Національної спілки письменників України і Національної спілки кобзарів писав:

«Фестиваль «Оберіг 89» став першою ластівкою не лише для одного жанру. Адже наступні події, зокрема і фестиваль «Червона рута-89», який відбувся у Чернівцях, у вересні того ж року, показали, що українській співаній поезії випало очолити бурхливі процеси в сучасній українській пісні і на той час стати її обличчям…

А місто Луцьк для нашого жанру з тих пір – духовна столиця і «мала батьківщина» Повертаючись кожного разу до цього міста зі старою романтичною фортецею, представники нового музичного епосу України відчували давню історію і справжній дух старої середньовічної лицарської Європи, частиною котрої ми завжди були і історично, і духовно.. Саме тут співці найкраще переосмислювали поточні та історичні процеси, бо саме у такому місті найкраще відчувається система духовних координат нашої землі…

Але для існування жанру необхідна циклічність і постійність. Молоді співці повинні знати, що кожного року вони можуть взяти участь у конкурсі, одержати фахову критику на свої твори й виконання, а , також, безперечно, оцінку і визнання. Лише маючи постійно діючий щорічний фестиваль, жанр української співаної поезії, який свого часу був провідним у сучасній пісні, може успішно існувати і розвиватися, підживлюючи і надихаючи інші жанри, як це було на зламі 80-х – 90-х років. Причому жанр співаної поезії вимагає значно скромніших організаційних та матеріальних зусиль, ніж інші популярні жанри».

Навесні 2021 року до мене зателефонував письменник Юрій Андрухович, щоб уточнити терміни проведення «Оберегу 89» для книги «про нашу семирічну «фестивальну епоху, що включатиме мемуарну і документальну компоненту», пояснив він читачам видання «Збруч» у публікації « Пам’яті тої «Рути».

«Фестивалем, який фактично відкрив епоху, став луцький «Оберіг» – з 9-го по 11 червня 1989-го. Той факт, що він відбувався в кіноконцертному залі «Москва», вже тоді здавався курйозом. А коли при цьому згадати, що за словами причетного до фестивалю Олександра Ірванця, фестивальні гості з-поза Луцька ще й мешкали в готелі «Россия», то мимоволі виникне спокуса узагальнень на тему культурної колонізації. Йдеться, однак, радше про рішучу спробу її, колонізації, долання: затиснений у пізньорадянській реальності між «Москвою» та «Росією», «Оберіг» заповзявся ту реальність змінювати і – в риму до своєї назви – переміг. Сформульовані й озвучені на ньому (як того першого, так і наступних років – аж до кінця «фестивальної епохи») сенси передавалися, за тим-таки Ірванцем, мов поцілунки – з уст в уста, й так народжувалася леґенда співаної поезії в Україні».

Володимир Кіндратишин, архітектор:

«Долаючи численні перепони, організаційні та технічні складнощі, стрімко та яскраво стартував на батьківщині Лесі Українки «Оберіг 89»…Жодних прослуховувань, паперів, комісій. Ми були до зворушення вдячні за свободу творити свій фестиваль. Програма імпровізувалася на ходу... Усе тут від початку і до кінця перевершило наші сподівання...»

Сергій Архипчук, режисер:

- Я не відчув на фестивалі провінційності. Моя душа була втішена, коли він почався. У мене було таке враження, що наступило царство індивідуальностей.

Едуард Драч, лікар:

«Фестиваль «Оберіг 89» став першою ластівкою не лише для одного жанру. Адже наступні події, зокрема і фестиваль «Червона рута-89», який відбувся у Чернівцях, у вересні того ж року, показали, що українській співаній поезії випало очолити бурхливі процеси в сучасній українській пісні і на той час стати її обличчям…

Юрій Андрухович, письменник:

«Затиснений у пізньорадянській реальності між «Москвою» та «Росією», «Оберіг» заповзявся ту реальність змінювати і – в риму до своєї назви – переміг. Сформульовані й озвучені на ньому (як того першого, так і наступних років – аж до кінця «фестивальної епохи») сенси передавалися, за тим-таки Ірванцем, мов поцілунки – з уст в уста, й так народжувалася леґенда співаної поезії в Україні».

Василь Ворон

Із циклу «Реверберації»

Оберіг 90

Частина перша. «Нова хвиля українського відродження»

«Як білих журавлів, Як первоцвіт ранковий, Як старовинний спів, рятуймо рідне слово…» (Лариса Каширіна)

31 березня 1990 року публікацію з історії новонародженого українського молодіжного музичного руху завершував анонс наступного фестивалю у Луцьку з 8 по10 червня із закликом у заголовку: «Гей, співці-молодці!». Як і попередній, без цензури і поділів, вже у статусі «республіканського» подбає про нормальне «життєве середовища» для авторів і виконавців від яких наша інформаційно-музична «Студія 3» жадає нових творів, що досі ніде не звучали і не публікувалися.

Директор фестивалю Олексій Левченко у співдружності з міським головою обіцяють нормальні умови для учасників: під час минулорічної «Червоної рути» доїзд і проживання вирішували «за рахунок направляючих організацій», але Сергій Шишкін побачив проблему. «Добре, якщо талант співпрацював з системою мінкультури чи комсомолом. А якщо ні – викручуйся сам, як знаєш. А це ж люди, які взялися відроджувати українську молодіжну культуру тепер і в перспективі».

У Чернівцях змагання співців відбулося «на обочині» фестивалю, на околиці міста, де серед чагарників співцям запропонували збитий нашвидкоруч подіум, членам журі – колоди, глядачам підтоплену низину, яка через кілька годин перетворилася у місиво.

Разючий контраст із тим, що ми мали у Луцьку під час «Оберегу 89»!

У прес-центрі «Червоної рути» підготував спеціальний номер до конкурсу співців у форматі А 4, отож, колеги із "молодіжки" із задоволенням підтримали мою пропозицію про «газету в газеті»... Наразі пишу сценарій, обмірковую режисуру: читаю анкети, поетичні тексти, слухаю аудіозаписи…

Несамовитий розвій, якщо порівнявати з «Оберегом 89»! У першому гала-концерті – сорок виконавців, не менше у другому, але найцікавіших зберу у заключному… Концерти триватимуть ще довше, ніж два минулорічні. Як і торік, «без підключення», але озвучення професійне, від українських виробників…Лариса Ігнатова погодилася на пропозицію директора фестивалю Олексія Левченка і допомагатиме вести усі три концерти. Новим елементом стануть інтродукції від клавішника Віктора Петлія і нові позивні - від «Світязя». Десять статуеток «Берегині» чекають на вердикт глядацького журі…

З допомогою Миколи Аммосова студійні і концертні записи авторів і виконавців та співану поезію з архіву «Студії-3» пропоную слухачам на «Промені» щосуботи у програмі Емми Бабчук. Чекаємо знімальну групу Українського телебачення з камерами пересувної телевізійної станції, колеги- журналісти отримали акредитацію дирекції фестивалю і прагнули дізнатися подробиці.

Від 31 березня до 23 червня 1990 року я із задоволенням ділився з читачами і колегами хорошими новинами: наш заклик із знаком оклику

відлунював в усіх регіонах України і в найближчому зарубіжжі, де відбувалися стрімкі суспільно-політичні зміни.

Автор і виконавець Василь Чинч дякував за запрошення на «Оберіг 90», розповідав про перші наслідки «оксамитової революції» - повалення комуністичного режиму в Чехословаччині мирним шляхом без зброї та крові в результаті вуличних протестів, що відбулися в період з 17 листопада по 29 грудня 1989 року.

«Приїхати би ся ся моцно хтіло. Правда, у нас 8-9 червня вибори, але і то не завада. Справоздайство можна награти на відео. Я вже не живу у Готвальдові, йому повернули давню історичну назву - Злин. Не живу і на проспекті SNB (це щось на зразок нашої міліції), вулиці повернули давню назву – Окружна.. Вірю у чесність і порядність нашого президента, довіряю більшості членів нашого уряду.

День за днем після 17 листопада веду хроніку чехословацьких подій, яку хочу запропонувати офіційним і незалежним виданням. Ця робота поглинає увесь вільний час і тому на гітару часу від 17 листопада немає. Хроніку планую закінчити днем вільних виборів (8.06.1990).

Про справи на роботі: за однопартійного уряду російську мову у 5-8 класах, училищах і технікумах вивчали як обов'язкову. Тепер від 1 вересня всі іноземні мови (англійська, німецька, французька, російська) мають рівні права. У нашій школі діти (і їхні батьки) вирішили, що хочуть вивчати англійську і німецьку. На російську не зголосився жоден учень. То ж я вчащаю на курси англійської, відновлюю колишні знання. Від першого вересня, сподіваюся, зможу почати викладання англійської», зазначає Василь Чинч.

Місцевий осередок Народного руху після першого фестивалю «Оберіг 89» ще но розгортав бурхливу громадсько-політичну активність на Замковій площі, коли співець Василь Чинч потрапив у вир «оксамитової революції». Зі сцени «Оберегу 90» для тисячної аудиторії прозвучав його унікальний пісенний репортаж «Ой, у тій Чехословаччині», де «талонів зроду-віку не бувало», де «є горілка і « совєтскоє шампанскоє», туалетний є папір, сигарети, твердий сир…, ну а чехи узяли та й збунтувались…»

Фрагмент твору подаю із аудіозапису, який Юрій Вегера зробив для інформаційно-музичної програми «Студія 3» 9 червня 1990 року…

Збунтувалися там чехи зі словаками,
збунтувалася там Прага й Братислава.
«Геть!», кричать, «Геть червону мафію!
Ми без страху хочем жити, вірить в Бога і любити.
Хочем в правді жить і в правовій державі
А ще хочемо свободи й демократії,
хочемо, щоб була справедливість.
Геть кийки і геть партійну бюрократію,
що стоїть на двох стовпах:
перший брехні, другий страх.
Так сказали і до діла заходились
Ой, люди-люди людоньки, та що ж то в світі діється?

Звідки та біда взялась на серпик з молоточком?
На червону зірочку й червоний прапорець?
Був же їм колись початок, видно близько вже й кінець.
Першим ділом з конституції поперли
«керівную і спрямовуючу роль».
Потім чеське кагебе геть розігнали,
наступили на любимий на мозоль.
Президента замінили ще й дошкулили,
партячейки з підприємств повиганяли,
рідну партію взяли та й розкуркулили,
бо накрала у держави без пардону і без права…
Отакі-то, хлопці і дівчата справи…

Одне питання Василя все ще залишалося без відповіді:
«Буде пити Україна мед - вино чи «хлєбний квас» ?
Під час фестивалю ми не знали, що відповідь уже не за горами, - у Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року.

Юрко Прокопчук, який народився у Ковелі, вивчився у Києві на актора, полишив Одесу і повернувся до Луцька. Мав уже до 30 власних пісень російською, але сказав собі: досить!

Олександр Вербицький, елекрозварник Чорноморського суднобудівного заводу пропонує свій «рок-бардизм» українською.

Андрій Мороз, якого « використавши грубу фізичну силу» привіз торік на «Оберіг» Едуард Драч, в анкеті згадує цей епізод з великою приємністю, має цикл на вірші поетів «розстріляного відродження».

Олег Герман, керівник міськвідділу культури у Тернополі залишається активним учасником нашого проєкту і в листі до учасників фестивалю ділиться своїми роздумами:

«Звідкіля ота живильна хвиля співаної поезії? Від якого дня, від якої постаті вести відлік?» На його думку злочини царської влади, розправи більшовиків над народними співцями не перервали традицію, адже «у той час на заході України квітла нова форма мелодійності нашого слова. Серед січового стрілецтва виникла ціла плеяда талановитих авторів і виконавців. Це роман Купчинський та Левко Лепкий (брат знаного у світі Богдана Лепкого до слів якого написав мелодію пісня «Чуєш, брате мій»). Це Юрій Назарук і В.Бабій, М.Гайворонський і С.Чернецький та багато інших. Лише перелік їх творів відкриває значимість цих співців для музичного злету України: «Ой, у лузі червона калина», «Бо війна війною», «Мав я раз дівчиноньку чепурненьку», « Гей видно село», «Човен хитається серед води», «Ой, ви стрільці січовії»… Але оті скелі мовчання відгородили від нас чарівні наспіви, заслонили січовими могилами…»

Оберіг 90

Частина друга. Газета в газеті

9 червня учасники фестивалю «Оберіг 90» читали наш спеціальний номер на чотирьох сторінках з графікою Миколи Шамрила, поетичними текстами Миколи Тимчака, Олега Покальчука, Левка Бондара…Ми з радістю

констатували: розвиток нового українського молодіжного музичного руху вийшов за межі України.

«Не журись, Канадо!» У жовтні-листопаді 1989 року у 28 містах північної Америки з великим успіхом пройшли гастролі львівського театру-студії «Не журись!». У репортажі про концерт у Домі української молоді в Едмонтоні кореспондент газети «Українські вісті» відзначив 6 пісень-поем на вірші Василя Симоненка в інтерпретації Віктора Морозова, чудове тлумачення українсько-галицької психіки у гуморесках Степана Федоришина, дивовижний голос Василя Жданкіна. «Вражаюча тиша під час його виступу чередувалася з гучними оплесками. Можливо тільки для дітей пісні Андрія Панчишина виглядали як приємні та смішні розваги, але для вдумливих – то сильні алегорії, заклик до свідомості. Сподобалися і джазові імпровізації на гуцульські теми Юрія Саєнка. А в фіналі концерту усі разом – і співці, і глядачі – виконали твір «Ще не вмерла Україна».

Аудиторія публічної школи Роберто Клементе (750 місць) у Чикаго виявилася замалою, доставили ще 50 крісел. «Віктор Морозов, Василь Жданкін, Андрій Панчишин – українські Джони Денвери! Василь Жданкін то гармонія трьох начал: голосу, репертуару, сценічного образу».

У репортажі з Вінніпегу схвальні відгуки про героїчний бас-баритон Віктора Морозова, лірико-драматичний баритон з великим почуттям і чистою дикцією Василя Жданкіна. «Незважаючи на те, що нас ділять океани, відчуваєш, що ми діти однієї матері. Унікальну групу, що сама творить і виконує власний репертуар запрошували приїздити ще. Вони відповідали: неодмінно. Якщо, звичайно, не поміняють привітний Львів на непривітний Сибір, жартували хлопці».

«Альма-матір української поп-музики – «Студія 3» Волинського радіо «перейшла Рубікон». Позаду – півсотні передач». Отримавши пропозицію співпраці від Ольги Куліш і Юрія Вегери, я поєднав наших молодих радіослухачів із читачами «молодіжки» під час проведення хіт парадів для місцевих вокально-інструментальних ансамблів та рок-груп. «Антологія співаної поезії» отримувала найновіші твори співців із студії звукозапису Будинку радіо від режисера Юрія Вегери, налаштовувала слухачів на авторський концерт Сергія Шишкіна у нашому «Рок клубі», презентацію плеяди співців під час фестивалю «Рок культура 88», «Оберегу 89». За підсумками музичного року «Студія 3» відзначала найцікавіших виконавців у кількох номінаціях. За підсумками 1989-го «вокалістом року» став Василь Жданкін, а серед «відкриттів року» - Тарас Чубай, Марійка Бурмака, Олександр Гаркавий.

Віктор Непомнящий, кобзар з рок-гурту «Еней», згадував початки музикування у рідному Кременці, вечори відпочинку під ВІА, де грав Віктор Морозов: « Якби не він, може нічого і не сталося з моїм співом, грою. Ще тоді він став для мене кумиром. Крім натхнення, він мені нічого не дав, але я йому вдячний… Коли після служби в армії повернувся до рідного Кременця, на мене вже чекали мої колеги музиканти. Серед них і Василь Жданкін. Ми працювали разом недовго: у Василя померла мама і було вже не до гри. Потім він повернувся в інститут культури.

Дякую Василеві: він відкрив мені очі на українську пісню. Я вирішив змінити свій стиль гри і співу. Ось так і потрапив з українською піснею до гурту «Еней», дипломантів «Червоної рути», став їхнім посланцем на «Оберіг 90».

Микола Тимчак народився 1 березня 1956 року у селі Велика Березовиця на Тернопіллі. «Своїх бабусь на світі не застав, мати мене народила у 44 роки. Одружений, маю двох козаків і тещу. Творю: пишу, різьблю, малюю. Музеї Києва і Кременця купили різьбу по дереву. Прийняли у реєстр Спілки письменників у 87 році. Співаю і маю крижку «Співаниця». Учасник фестивалів «Оберіг» у Луцьку і «Червона рута» у Чернівцях наголошував: «Українська пісня має стати голосом правди, до якого врешті хоче дослухатися і світ, а не бути прикускою-розвагою комусь до святкового столу. Пора собі і гостям показувати не потьомкінські шароварчики та вишиваночки, а душу, вишиту червоно-чорною правдою».

«Більше такту, терпіння, культури», закликав читачів Олександр Вербицький, електрозварник Миколаївського суднобудівного заводу, голова клубу самодіяльної пісні «Біла ворона», котрий прагне працювати у зовсім новому і недослідженому стилі «рок бардизм». На його думку, «щоб підняти престиж рідної мови, треба дати молоді те, що їй подобається: рок, джаз, гумор і все це на рівні, а головне – українською мовою…Зробити творчість вільною, перестати вирощувати в художній самодіяльності «чемпіонів». Доступ до апаратури, музичних інструментів тощо мусять мати усі, а не елітарна частина молоді. Досить вчити, що правий чобіт на праву ногу, а лівий – на ліву… Свою участь у майбутньому бачу у тій справі, якою зараз займаюся – самодіяльна пісня, синтез року, джазу, романсу. І опора на народну творчість, на фольклор. Дуже люблю українську народну пісню: у мелодійності не бачу їй рівних».

Під рубрикою «Автопортрет» у спеціальному випуску учасники фестивалю мали нагоду запізнатися з Марійкою Бурмакою, відкриттям «Оберегу 89». Першу пісню на першому курсі університету написала на слова Богдана Лепкого «Вороне чорний». «Люблю українську літературу у найкращих її проявах. У двадцятих роках минулого століття ми мали блискучих поетів. Щиро співчуваю тим, хто її недостатньо знає, чи не знає взагалі. Також захоплююся графікою Шевченка, Нарбута… У музиці мене приваблює гармонія і сила Вівальді, Баха, сум і незборима гордість української народної пісні. З кольорів люблю червоний і чорний, з квітів – ті, що пахтять...»

На фото нашого громадського кореспондента Ростислава Хвеня голова кооперативу «Дельта» Анатолій Мартинюк передає директору фестивалю Олексію Левченку інструменти, що кооператив замовив для лауреатів фестивалю. Це дві інкрустовані акустичні гітари – одну виготовив знаний в Україні майстер Чернігівської фабрики музичних інструментів Микола Іванович Єщенко, другу – не менш відомий виконавцям з гітарного світу Володимир Йосипович Ментей.

Олексій Левченко, заступник директора молодіжного центру «Волинь», директор фестивалю, розповідає як вирішили проблему озвучення з допомогою апаратури київського кооперативу «Акустика»: його керівник,

один із провідних звукорежисерів країни Олександр Фокін, погодився стати спонсором фестивалю. Олексій згадує добрим словом людей із фірми Анатолія Санілевича, котрі підготували нову сцену, називає організації, які переказали кошти на рахунок фестивалю: «Волиньпромбуд», «Діпроспецавтотранс», взуттєва фабрика, завод синтетичних шкір, « де нас підтримала рада трудового колективу". Директор фестивалю наполягатиме на тому, щоб фестиваль мав свій окремий рахунок, штат людей, міг працювати круглий рік, готувати базу для наступного фестивалю, а не клянчити гроші у спонсорів. Адже інтерес до авторської пісні і співаної поезії залишається на високому рівні не лише в Луцьку, але повсюди, де живуть українці. «Ярослав Келлер, голова осередку Об'єднання українців у Польщі у Браневі написав, що 45 чоловік планують приїхати на фестиваль до Луцька. Співців хочуть бачити на фестивалі українського мистецтва у Сопоті, запланована зустріч з представниками українського зарубіжжя, на яку його запросив голова ОУП Юрій Рейт. «Хочемо показати відеозапис фестивалю і повести конкретні ділові розмови».

Анонсую вихід у видавництві «Музична Україна» книги кобзаря і письменника Гната Хоткевича «Музичні інструменти українського народу», пропоную уривок з дослідження, що вперше побачило світ 1930 року. На четвертій сторінці фото з редакційного архіву, група музикантів із середини 60-х років, що, на перший погляд, не мали нічого спільного із темою випуску. Запитання у заголовку: «Ви ще згадуєте «Лель»? Так починалася перша «революція» у нашому провінційному музичному побуті - потужний молодіжний музичний рух на хвилі «бітломанії». Легітимізація музики «великого ритму» визначила мою «спеціалізацію» у журналістиці, а взірцем для інформаційно-музичної програми «Студія 3» на Волинському радіо стала молодіжна студія «Ритм» із «Єдинки» - першої програми Польського радіо десь так від середини шістдесятих, звідти отримував інформацію про співану поезію у Польщі і світі…

Оберіг 90
Частина третя. «…натхненням, а не гуком…»

Заголовок для репортажу про «Оберіг 90» від 23 червня запозичив із драматичної поеми Лесі Українки « Оргія». Там співець Антей розповідає дружині про таємну гетерію співців у загарбаному римлянами Коринфі, їхні співи: « О, вони були потужнії натхненням, а не гуком. І в стриманім зітханні тихих струн ми вгадувати вміли урагани, що нуртували в грудях у співця». Атмосфера першого вечора української авторської пісні навесні 1987-го, передалася «Оберегу 89», а наша нова акція і числом учасників, і настроєм публіки підтвердила правоту поета Кості Шишка: «Ми не підпільна організація. Ми нація!»

" Чи можна знайти яку-небудь зелену гілочку? Вона не знає, що робити з пальчиками… " Мама хвилювалася більше, ніж Надійка. Вона спокійно, навіть байдуже, взяла до рук пагінець з трьома листочками, який я відчахнув від свіжої троянди і завмерла перед виходом на сцену, що сяяла вогнями.

«Можна починати…» - передав команду режисера ПТС оператор найближчої до ведучих телекамери і я кивнув Надійці: пора.

Зал поринає у темряву, у конус світла на авансцені ступає юна киянка Надія Купчинська. 26 травня вона закінчила музичну школу по класу фортепіано. Торік не пройшла на фестиваль «Червона рута», «мабуть, через те, що замала». Має родичів у селі Рогозів Бориспільського району, де записує давні народні пісні. Ще ніколи не бачила стільки слухачів в одній аудиторії, стурбованих затримкою концерту. Але її акапельний спів заворожував…

Коли вщухли оплески, у центрі уваги все ще залишалася наша 14- річна Надія, а позивні вже покликали на сцену співців з Волині, Галичини, Поділля, Слобідської України…

„Оберіг 90” стартував під жовто-блакитними прапорами з побажаннями від місцевого начальства, керівника української редакції радіо «Свобода» Богдана Нагайла, поета Леся Бердника. Цікавлюся: хто приїхав до нас з-поза меж України? Волині? Луцька? Лучани вітають гостей, концерт упевнено набирає обертів, але у мій сценарій раптом втрутився його величність випадок.

Студентка інституту культури з Рівного Ольга Аксьонова отримала квіти з рук Ганнусі і дівчинка обрала найкоротший шлях до мами і тата у першому ряду. Целофанова плівка, якою прикрили оркестрову яму з освітлювальним обладнанням, здалася їй твердим покриттям і вона впевнено переступила окреслений лампочками дерев’яний місток, що ледве не став для організаторів шляхом на заклання…

Мертва тиша… Батько дівчинки зістрибує в оркестрову яму і виносить доньку із зали через бічні двері до карети «швидкої допомоги», а я все ще не можу знайти потрібних слів…

Неймовірне напруження раптом переростає у зливу оплесків: дівчинка повертається з батьком на своє місце у першому ряду!

-Наш «оберіг», вочевидь має якусь магічну силу, - намагаючись приборкати збудження, запрошую на сцену Олеся Дяка, що несподівано долає мій стрес, даруючи свою дитячу пісню для мого новонародженого сина.

Прем’єри і дебюти тривали протягом трьох вечорів...

«Не сиди кобзарю сивий, мовчки не сиди, гинуть Козацькі могили в повені біди»…Звернення до плеяди співців пролунало після публікації розмови аспіранта Львівського університету С.Возняка і академіка І. Свєшнікова на сторінках нашого «Літопису Волині» 10 червня 1989 року. План реконструкції Хрінниківського водосховища для потреб Ровенської АЕС викликав різку реакцію археолога, який досліджував місця битви під Берестечком від початку сімдесятих років. Лідія Гольонко долучила свій голос до 150 тисяч підписів під вимогою відмовитися від планів розширення водосховища, що загрожувало пам’ятці історії.

«Пісня про Князя Кия» письменника і кобзаря Миколи Литвина - епічна подорож за течією Дніпра, де «правий берег золотий, а лівих в голубім тумані». «На правім березі руда, на лівім далечінь полинна, але і там, і там біда, жахна чорнобильська пухлина». Недавня катастрофа занурила нас в

атмосферу драматичної поеми Лесі Українки «з першого полону Вавілонського» і стала викликом для плеяди співців. Як дати собі раду перед моральною дилемою: «погребові плачі Єремії» чи «співи відрождення»? У поемі пророчиця Тірца радила співцеві, що плач Єремії хотів пригадати: «То й не пригадуй, вигадай своє».

І свій «Біль» співець Сергій Мороз виспівав з такою силою, якою не позначений жоден інший твір постчорнобильської доби! „АС" Сергія Мороза та Андрія Твердака показав рідкісний ансамбль голосів, а їхня данина пам'яті «Матерям 33 року» відтоді як священний обов'язок для усіх, кому не до снаги холодна і немічна повага без любові колишніх казенних ритуалів пам'яті. Сергій Мороз отримав від дирекції фестивалю гітару майстра Єщенка.

Іван Козаченко, якому дісталася друга майстрова гітара, 1984 року закінчив столичний університет. У гуртожитку, за спогадами друзів, любив слухати Марка Болана, альбом «Електричний воїн» групи T.Rex. Між собою вони цю музику називали «шаманською». Голос став його додатковим інструментом у пісні «Незримий сад», а «Кафе «Кобза» чудово передавало атмосферу столичного творчого середовища на переломі вісімдесятих і дев'яностих з біблійними мотивами: «Тремтіли цигарки останні і вже ніхто не ждав Христа».

Володимир Давидов із Світловодська, який торік «кошмарив» і «присипляв пильність» генерального секретаря у присутності його тайняків: « Хай вас не переслідує кошмар, що Україна коли-небудь стане вільна», знайшов новий предмет для дослідження: «Моє КГБ»…

Антикомуністичне вістря підрихтували і перенаправили «Прикарпатські співці» (Станіслав Щербатих, Володимир Кіндратишин, Левко Бондар). Тріо „Приспів" іронізуючи детронізує компартію, зносить стіну страху, підносить жовто-блакитні знамена у залі: „Гуд бай компартія, прощай кохана назавжди. Сумуємо щиро, хоч і не йшли в твої ряди". Відважний Станіслав Щербатих цілив у „керівну і спрямовуючу", але не втрачав почуття гумору у «найкоротшій пісні усіх часів»: „Ще нам, браття українці, посміхнеться доляр-р-р".

Ще рік тому ніхто гадки не мав, що політична сатира знайде в особі Тризубого Стаса такого відважного речника, але якщо вже свобода пустила коріння, то проростає напрочуд швидко.

«Спочатку апарат любив я платонічно, а тепер пішов у справу секс» і свій «хрестовий похід» проти партапарату Тризубий Стас починав в «Анголі», уболіваючи за долю африканського фермера, але його увагу відволікли «239 маленьких поросят, що весело крокують до жовтневих свят».

Левко Бондар запізнався з «кумом Гаврилом», котрий став його другим «я» і по своєму розтлумачив крилату фразу, що прозвучала колись під час радянського-американського телемосту. У пісні «Сексуально-комунальний вальс» далися взнаки реалії розвинутого соціалізму:

Так сумно, бо вечір надворі
І дощик за вікнами хлюпа.
Заплющую очі і бачу
Тебе уві сні моя люба.

П’ять літ як ми ся одружили
І разом лягаємо спати.
Та поруч із нами в кімнаті
Батьки мої, баба і братик.
З любов’ю проводжу по бедрах
Два яблучка ніжних цілую
Тебе я, кохана, щоночі
Отак уві сні «Гратулюю».
У телевізійній програмі
Казала якась-то приблуда,
Же сексом у нас і не пахне
І пахнути скоро не буде.
Же в нашій совітській державі
Нема тим коли ся займати,
Бо треба щоднини, щоночі
Нам усім комунізм будувати?!
Будуйте свої комунізми,
Хоч сорок три тисячі літ.
Та дайте мені хоч кімнатку –
Я хочу продовжити рід.

« Я плюну в це лице, в отой нахабний сміх…». Чудова блюзова гармонія на дві акустичні гітари не могла приховати невдоволення собою, що вперше «прорвалося» в Андрія Панчишина під час «Оберегу 90». Проголосивши у Чернівцях закінчення « ери Щербицького» у пісні «Шевченко править Україною», Андрій Панчишин з допомогою гітариста Олега Яреми змінив настрій і стиль і з власного «задзеркалля» показав перспективи співаної поезії в іншому ракурсі. І перш ніж з’вився новий маніфест «Губ бай, раша», «Другий голос» співця уже віщував наближення відчуження: « Я не хочу більше твоїх рук.., я не хочу жити більше так…». Презентація аудіоальбому «Звідкіля ідеш?» відбулася на живо, без особливих церемоній і «без підключення».

« Люстро» і «Власний голос» віддзеркалювали до «Оберегу 90» пошуки Сергія Шишкіна, що тривали два десятиліття : «Задумаєшся, часом, як спитає власний голос. Для кого ті пісні і сам той голос чого варт?...»

«Епітети, гіперболи, вагання, порівняння
Змішались між собою, так і лізуть в плагіат.
Задумаєшся, часом, про майбутні починання
І хочеш мати спокій ще на років п’ятдесят…

«Душі неспокій» Сергія Шишкіна зацікавив Олександра Фокіна, який виношував плани створення власної фірми грамзапису і фабрики грамплатівок. Він полишив мікшерний пульт і навідався за куліси, щоб дізнатися більше про Сергія. Минуло 20 років після вражаючого російськомовного дебюту і , послугуючись українською з винятковим хистом, Сергій Шишкін витворив свій власний звук, стиль, репертуар, а «Оберіг 90» став нагодою скористатися своїми здібностями і щастям… Глядачі «Оберегу 90» розвіяли Сергієві сумніви…Серед сили силенної

вартісних текстів, «Колисанка» мала неповторний «клімат», яскраву мелодію, великий концертний рояль для супроводу…

Нестерпним сумом відізвався спогад,
Хоч не було для того явних причин.
Тепер навіщо мені безліч порад,
Якщо і так знаю кожен твій чин.
Дешева ліра вміє різних пісень,
Та знову я берусь за перо.
І знову дух від перестиглих вишень
Поставить наді мною своє шатро
Хай це буде колисанка.
Хай вона навіє літо.
Може, вже наступним ранком
Я зустрінусь з білим світом
Не кожен знає, як це душу ятрить,
Як з неба падає без пострілу птах,
Як пізнім вечором багаття горить
І як зникає посмішка на вустах.
Куди ж подінеться ця дивна печаль?
Як не з тобою, то ще з ким поділюсь.
І якщо часом слів та музики жаль –
То не сьогодні. Тільки ти не дивуйсь.
Хай це буде колисанка
Хай вона навіє літо.
Може, вже наступним ранком
Я зустрінусь з білим світом.
Хай це буде колисанка
Хай вона нас заколише.
Може, вже наступним ранком
Буде в світі мир та тиша
Хай це буде колисанка…

Від 1979 року творчою спільнотою для гітариста і соліста Олександра Гаркавого був ансамбль «Світязь», а «музичним маніфестом» « Червоної рути» з його подачі став текст поета і співця Олександра Смика « Мені потрібно зовсім небагато». Аналізуючи результати змагання на сторінках «молодіжки», Олександр прикипів душею до співаної поезії: « Але чого вартий один Едуард Драч. Інтонація – українська, гармонізація – українська, а яке делікатне, точне і тонке виконання. Одразу видно: співає українець. Тут усе своє, усе рідне…Інші ще тільки шукають свою стежку до такої якості. Але ж ми відвикли слухати і вірити один одному…Василь Жданкін показав, що молода генерація українських музикантів прагне віднайти своє коріння. Тут кожне слово, кожна нотка пропущені через серце. У будь якій країні світу він може гідно репрезентувати українську культуру… Адже ж і з допомогою наших стародавніх українських народних інструментів можна досягти чогось нового. Треба тільки цим займатися, як Василь Жданкін. Не знаю, чи доживемо ми до того часу, коли зможемо віртуозно грати на таких інструментах. У цьому плані я пов’язував з фестивалем великі надії, у

конкурсній пісні «Ой, не стелися хрещатий барвінку» звук бандури імітують електронні клавішні інструменти. Я давно надумав зробити цикл старовинних народних пісень. Наразі приготував одну. Підходящого інструментарію не знайшли, а тому вирішили відшукати тембри і кобзи і бандури і хору з допомогою електронних клавішних інструментів. Записали фонограму Віталій Петлій і Андрій Остапенко».

Триденний марафон завершив посланець зі Львова: поет Олександр Ірванець накинув мені на шию галстук білого кольору з багатозначним виявом своїх емоцій: „Ви...ви...х!" . «Вивих» потрапить згодом до «Енциклопедії Львова» безбатченком: про авторів ідеї, нас з Олександром Смиком, жодної згадки. Щоправда, фестиваль Студентського братства, що сколихнув Львів, подарував нам своє відкриття – вокаліста і піаніста Ярка Хомика!

Дебют Юрія Поліщука уже «плодоносив» «Чорними черешнями», але ж «посмакувати» довелося іншим разом…

Досвітки у готелі більше нагадував програми театру- студії «Не журись!» Пригадую товариство із дев'яти осіб, у якому Марійка Бурмака, Едуард Драч, Андрій Панчишин і його інтродукції - анекдоти між пісенними перлинами. Ніхто не хотів змарнувати унікальний шанс врешті-решт виспіватися, а я записав на диктофон «Батьківську колискову» Едуарда Драча, якою присипляв свого сина:

Світять зорі неозорі,
А над ними - глибина,
Десь за морем, синім морем
Мій синочок засина.
Мама його колисає,
Ніжки ковдрою вкрива,
Біля ліжечка сідає,
Тихо пісеньку співа.
Приспів (двічі):
Спи, мій котику маленький,
Спи, мій зайчику сіренький,
Через зіроньку ясну
Я бажаю тобі сну.
За горами, за морями
Я в далекій далині.
Хай розкаже тобі мама
Та й про татка в чужині.
Про далеку ту країну
Хай розмову поведе,
Намалює, як картину,
І у сон твій покладе...

Оберіг 90
Частина четверта. «Чудова п’ятірка»

Шість передач із студійних і концертних записів для «Студії 3» і чотири за підсумками фестивалю зацікавили колег із Українського радіо. Отож, ідею радіоконкурсу «Чудова п’ятірка» колеги із «Променя» підтримали із задоволенням.

9 вересня 1990 року обласна молодіжна газета запросила волинян до участі у музичному супермарафоні. Напередодні у програмі «З ранку до полудня» Українського радіо на хвилях «Променя» і о 19.15 по місцевому радіо запропонував першу п’ятірку нових творів українських співців. Найцікавіші належало підкреслити, а бюлетень надіслати на адресу редакції, або ж зателефонувати після передачі на радіо.

У музичному бюлетені №1: «Монолог мадонни XX століття» від Наталі Шевченко на вірш Любові Забашти (Київ); «Поглянь, сентиментальні верби» на вірш Йосипа Струцюка від Миколи Покалюка (Нововолинськ); «Ха-ха» на вірш Олександра Олеся від Андрія Чернюка (Київ); «Портрет теслі» на вірш Богдана-Ігоря Антонича від Василя Жданкіна (Львів); «Йди гет!» від автора і виконавця Володимира Кіндратишина (Івано-Франківськ).

За підсумками голосування слухачів хіт парад до «Чудової п’ятірки» очолив твір «Йди гет!» від Володимира Кіндратишина. 23 вересня «молодіжка» подала текст твору, автопортрет лідера, його мистецьке кредо «Геть від стереотипів!» Нові пропозиції прозвучали напередодні у програмі «З ранку до полудня» Українського радіо. «Завтра вони звучатимуть у програмі Волинського радіо, у середу – в інформаційно-музичній програмі «Контакт» на хвилях «Променя» з 21.45», повідомила «молодіжка», подаючи п’ять нових пропозицій:

Музичний бюлетень № 2. «Пісня про Львів». Автор і виконавець Наталка Криничанка (Львів); «Колискова». Автор і виконавець Олесь Дяк (Львів); «Молитва Землі». Автор і виконавець Лідія Гольонко (Рівне); «Низько кланяюсь тим, хто стоїть». Автор і виконавець Михайло Грицик (Ужгород); «Пісня дружині». Автор і виконавець Олександр Смик (Рівне).

«Молитва Землі» Лідії Гольонко завоювала прихильність за підсумками другого туру голосування, повідомила «молодіжка» 7 жовтня, подаючи фото економіста Рівненського центру технічного обслуговування. « Я не пам’ятаю колискових, які співала мені бабуся, але завдяки рідним, звертаючись, передусім, до джерел, які бють з духовних глибин українського народу, я сьогодні на сцені».

Музичний бюлетень № 3 містив наступні п’ять пропозицій. «Пане полковнику або Портрет Світлани». Автор і виконавець Олександр Веремчук (Київ); «Величальна колискова» від Зої Слободян (Івано-Франківськ); «Крутий берег». Автор і виконавець Вячеслав Хурсенко (Луцьк); «Руан» на вірш Ліни Костенко від Лесі Федунків (Івано-Франківськ). Жодна з них не отримала відчутної переваги і «Молитва Земля» Лідії Гольонко лишилася лідером хіт-параду. Текст твору:

Голуба небесна зірко
Грішна тяжко каюсь гірко

У твоїх віків нейтронних на краю.
В небі, морі і на суші
Якось рятувати мушу
І твою зелену душу і свою.
Хай тобі навік святиться
Хай мені навік проститься
Те, що нам обом судиться на судах
Не прокопані криниці
Не посіяні пшениці,
Ненароджені зірниці в колисках
В чорних лицемірних латах
Йде війною брат на брата.
Ще нічого не почато і кінець.
Де ж той світ добра і миру
В хижих відблисках сокири
Догора останній віри промінець.
Схаменись, не дай їй вмерти
Ми ж бо смертні серед смертних
А тебе спитають ангели малі:
«Нащо до цих пір терпіла
Всіх гріхів безмірних брилу
Яко же на небі так і на Землі»?
Чиста чи нечиста сило
Нащо нас таких створила
Щоб ламати крила віком домовин?
А тепер поміж зірками
Кайся гірко, кайся нами
Ангелами і чортами до сивин.
Кайся кожним днем і літом
Колосом і пустоцвітом,
Бо не вся ще кров пролита
В білий світ.
Грішна нашими гріхами
Плач і смійся разом з нами
Хай святиться над віками
Твій політ!

Музичний бюлетень № 4 від 21 жовтня - наступні студійні і концертні записи авторської пісні та співаної поезії від «Студії 3». «Вільні хутори». Автор і виконавець Олександр Овчаренко (Дніпропетровськ); «Незримий сад» на вірш М.Крижанівської від Івана Козаченка (Київ); «Карпатський поклик» на вірш С.Пушика від Миколи Гаврилюка (Рівне); «В послідню ніч». Автор і виконавець Віктор Корицький (Івано-Франківськ); «Колисанка». Автор і виконавець Сергій Шишкін (Володимир-Волинский).

«Молитва Землі» Лідії Гольонко не здає позицій після четвертого туру голосування. «Молодіжка» подає текст твору. Місця з другого до п’ятого опанували твори Володимира Кіндратишана, Олександра Смика, Зої Слободян, Василя Жданкіна. Але попереду ще кілька турів голосування.

Музичний бюлетень № 5 від 4 листопада – наступна порція новинок від авторів і виконавців. «Кохання». Дует «Початок» (Кривий Ріг); «Матерям 33 року». Дует «АС» (Боярка); «Ой ходить сон». Дует «Василь і Лада» (Кременець); «Коли настане час». Дует «Другий голос» (Львів); «Ой, я стою на горі». Дует «Славко і Наталка» (Бєлград).

18 листопада «Молода Волинь» повідомляє про нового лідера нашого радіо конкурсу – дует «АС» (Сергій Мороз- Андрій Твердак) і подає п'ять наступних новинок із фонотеки «Студії 3» Волинського радіо.

Музичний бюлетень № 6. «Пісня про Матір». Олександр Вербицький (Миколаїв); «Читаючи щоденники Володимира Винниченка». Автор і виконавець Валерій Ткаченко (м.Ананьїв Одеської області); «Спитай себе» на вірш Віктора Баранова від Теодора Кукурузи (Золочів); «Пісня про вірність». Автор і виконавець Андрій Твердак (м.Київ).

2 грудня новим фаворитом слухачів і читачів став «лірик, математик і пісняр, наш композитор Федір Кукуруза».

Музичний бюлетень № 7. «Роздуми з приводу сонету Шекспіра № 66» від Валерія Ткаченка (Одеська область); «Козаки». Автор і виконавець Андрій Мороз (Черкаси); «Після про Берестечко». Автор і виконавець Віктор Непомнящий (Смига); «Біль». Автор і виконавець Сергій Мороз (Боярка)

Упродовж пісенного марафону твори Володимира Кіндратишина і Лідії Гольонко користувалися найбільшою прихильністю: перший серед фаворитів від першого, другий – від другого туру.

Наша «Чудова п'ятірка» - у «Молодій Волині» від 29 грудня 1990 року:

5. «Біль». Автор і виконавець Сергій Мороз (м.Боярка). «Можливо для молодих він і справді на своєму місці, але для нас, ветеранів, він на першому, - зателефонувала після сьомого туру до Луцька бухгалтер із Дніпродзержинська Ганна Сидорівна Дідик - Я ще ніколи не чула такого приємного голосу. Бережіть його»

4. «Йди гет». Автор і виконавець Володимир Кіндратишин (м.Івано-Франківськ). «Володимиру Кіндратишину не відмовиш у майстерності створення образу за допомогою іронії», зазначала поетеса Ніна Горик. Художнього редактора газети «Галичина» хвалили за чудовий образ « зайвої людини» із «втраченого покоління».

3. «Молитва Землі» Лідії Гольонко – «високопоетична і щира в якій тісно переплелося особисте і загальнолюдське. Бо кожному з нас зрозумілий біль за «непрокопані криниці, непосіяні пшениці, ненароджені зірниці в колисках», ділилася враженнями поетеса Ніна Горик. Анатолій Мазур з Магдалинівки на Дніпропетровщині стверджував: «Такі пісні не повинні промайнути непоміченими, щезнути у забуття – вони повинні звучати, щоб ми не заспокоювалися у своїх личинах невігластва, жорстокості, байдужості»

2.»Матерям 33 року». Дует «АС» (м. Боярка Київської області). І в хіт-параді Сергій Мороз і Андрій Твердак користувалися великою прихильністю слухачів, а Надія Горик пояснює причину: « У їхніх творах підкупляє граничне поєднання слова і мелодії, цікава музична обробка. Завдяки цьому пісні А.Твердака «Матерям 33 року» і С.Мороза «Біль» мають властивість розчинятися у нашій свідомості, підкорюють мелодійністю і художньою правдою».

1. «Спитаймо себе». Пісня Теодора Кукурузи на вірш Віктора Баранова «До українців». Тут глибока проникліва поезія і зрозуміла гірка іронія слів: «Можна жити хохлом і не згіркне від того хлібина». Та болем і докором озвуться рядки: «Тільки хто ж колись небо прихилить до ваших могил, як не зраджена вами, зневажена вами Вкраїна». Як сповідь, сприйняла твір родина Кравченків із Шепетівки Хмельницької області: «Зробіть так аби «спитати себе» могла кожна молода людина. Передача дуже потрібна і велике спасибі, що ви є».

29 грудня на сторінках «Молодої Волині» поетеса Ніна Горик запитувала: «Скільки часу може тривати свято? Якщо це свято душі, свято мистецтва, радість творчості – безкінечна. Саме тому цікавий фестиваль авторської пісні і співаної поезії, який обрав собі прекрасну і древню назву «Оберіг», продовжує свій лет у часі. Народившись в Луцьку в 1989 році, він ще тоді сколихнув досить обережну, насторожену публіку. Занадто сміливими видалися ті пісні в устах виконавців, які виповідали наболіле, не чекаючи результатів розстановки сил у суспільстві. Отак-то, «Товариш Генеральний секретар…»

Це вже потім, після лютого й березня, які одгриміли передвиборними пристрастями, «Оберіг 90» зібрав громогласну і відверту публіку, яка на «ура» приймала крик душі учасників фестивалю. Я б сказала, що ті пісні, які прозвучали за ті кілька червневих днів, були музичним портретом України на той момент. Одвічна лагідність української вдачі сусідила з дотепністю і вражаючою сатирою; пісні-лозунги, пісні-плакати – і ліричні сповіді в любові…Гітара і фортепіано, кобза і бандура…Врешті, оригінальна манера виконання, образи ліричних героїв (згадую неповторного Левка Бондаря).

Так, фестиваль був справжнім святом, яке має лише початок. І все ж, як не прикро, на сторінках газет, у теле- та радіопередачах розмова про «Оберіг 90» не знайшла достойного місця. І тому організатори радіоконкурсу не залишили учасників фестивалю сам на сам зі своїми призами та званнями лауреатів».

Конкурс «Чудова п’ятірка» згуртував навколо себе радіослухачів з усієї України, своїх однодумців знайшли музично-поетичні роздуми Олександра Вербицького і Зої Слободян, Василя Жданкіна і Віктора Непомнящого…Як потрібні нам такі пісні! А значить і конкурси, що являють нам прекрасне і глибокодумне мистецтво. Але щиро надіюсь, що це – не остання зупинка «Оберегу 90», бо ж не стерти в пам'яті пісні Володимира Давидова, Олеся Дяка, Андрія Чернюка – і цей ряд можна було б продовжувати», написала поетеса і педагог Ніна Горик

Василь Ворон

Із циклу «Реверберації»

Музичні діалоги над Бугом

Від автора

За десять років до того, як розпочався славетний «безвіз» між Україною та Польщею (1997), спрощений порядок взаємних подорожей викликав справжній «ярмарковий бум» обабіч Західного Бугу. Для перетину кордону слугували офіційне запрошення (*zaproszenie*) або туристичний ваучер. Наприкінці 80-х починалася епоха «човників»: українці везли до Польщі фотоапарати, годинники та золоті вироби, а поверталися з фірмовим одягом, солодощами, імпортною побутовою технікою...

Лейтмотивом спілкування українців і поляків стали ціни. Але для мене пріоритетом залишалися наші духовні цінності. І сталося так, що навесні 1988 року мою ідею «Музичних діалогів над Бугом» підтримав директор Молодіжної агенції культури у Замості Леонард Марчук. У жовтні того року у Луцьку дав концерт вокальний ансамбль « VOX», а юні актори показали для нашої дітвори комічну оперу «Гуцьо і золота гуска» за мотивами казок братів Грімм. Два спектаклі і концерт протягом дня у найбільшому кіно-концертному залі.

У жовтні 1989 року «Футбол-шоу» пана Леонарда привабило нових зірок української та польської музичної сцени на стадіоні «Авангард» у Луцьку, а музично-спортивна забава тривала по обидва боки кордону.

23 серпня 1991 року «Молода Волинь « повідомила про «нову редакцію» «Музичних діалогів над Бугом» у мальовничому містечку Мельник на Підляшші. 30-31 серпня на березі Західного Бугу, гмінному та осередках культури між Бугом і Нарвою, кіно «Гурнік» вітали митців з України, речників культурної дипломатії під час першої мистецької акції незалежної України. Її підготували і реалізували секретар Підляського відділення ОУП Євген Рижик, художник Ярко Вішенко, війт Гміни Мельник Еугеніуш Віховський, кандидат філологічних наук Віктор Давидюк, директор МЦ «Контакт» Володимир Мазур, режисер-мультиплікатор Віктор Дахно.

«Музичні діалоги над Бугою» прижилися і тривають у Мельнику дотепер, як фестиваль культури національних меншин, а започаткований у «Тополіні» фестиваль української культури невдовзі отримав назву «Підляська осінь» став візитівкою Союзу українців Підляшшя .

«Саме завдяки традиції, яку вже багато років поспіль плекає та береже українська громада Підляшшя, «Підляська осінь» стала однією з найяскравіших подій регіону та дозволяє запрезентувати польському суспільству неповторну культуру Українського народу», - підкреслив Посол України в РП Василь Зварич під час 32 фестивалю української культури.

Ми зміцнювали духовні зв'язки з українськими громадами, знаходили нових друзів серед молодих поляків, лідерів громадських організацій та культурних інституцій. І 2005 року проєкт президента джазового клубу імені Мечислава Коша Гжегожа Обста «Нью кооперейшн Замость-Луцьк», продовжив традицію «Музичних діалогів над Бугом» на нашій джазовій сцені...

Розділ перший
Від слів до діла

«Потрібно значно більше розуму, щоб передати свої ідеї, ніж щоб просто їх мати». З журналістами «Tch» у Холмі від першої зустрічі моя «поправна польщизна» допомогла встановити довірливі стосунки. Відповідальний секретар редакції Єжи Гурни і редактор Мар'ян Стопа охоче показали дім моїх батьків у Жолобку і музей-садибу письменника Юзефа Крашевського у Романові. Спогади батька про таємний концтабір Собібор стали приводом для розмови у Варшаві з Яцеком Вільчуром, котрий анонсував свою книгу про зловісного «Івана Грозного». Принагідно Чеслав Дземідок організував зустріч з останнім пам'яткоохоронцем («консерватором забиткув») волинського воєводства Збігнєвом Ревським (1905-1989).

Він, як стверджувала дружина, мистецтвознавець пані Романа Здзярська, « надихнув наукових співробітників історико-культурного заповідника у Луцьку на пошук фундаментів найстарішого католицького собору святої Трійці, ділився даними стосовно окремих пам'яток. До Луцька та Києва регулярно надходили фотографічні відбитки зі збережених у Польщі іконографічних матеріалів, таких як малюнки та картини Юзефа Ігнація Крашевського, акварелі Яна Конопацького, Наполеона Орди чи плану Заславля XVIII століття».

Про наші зустрічі писав на сторінках «молодіжки», періодично готував «газету в газеті» за матеріалами «Tch» на молодіжну тематику.

Одного разу до Луцька приїхав редактор Мар'ян Стопа і поблизу колегіати Св.Трійці в Олиці відбулася зустріч, яку ми не планували…

Наше спілкування привернуло увагу господині, котра поралася на городі поблизу пам'ятки. Привіталися. «Я теж із Польщі, - сказала українка в літах. - А з якого пан воєводства?»- звернулася до Мар'яна. « Ми теж із Холмщини, а з якого повіту ваша родина?» - допитувалася жінка. Мар'ян відповів і жінка стрепенулася: «А з якого села?» Колега назвав село і жінка сплеснула у долоні: «То ж наше село! А хто ваш батько?» Мар'ян відповів і жінка аж обімліла: «Наш славний коваль - ваш батько?... Дай обійму тебе, сину… - Не зважала на сльози у два ручаї і поспішала ще щось сказати, хоча ми вже нікуди не поспішали: - Славний чоловік, багато добра зробив. І ми допомагали, чим тільки могли, коли не мали чим заплатити…»

Обнявшись, вони хвилину-другу стояли по обидва боки плоту і схлипували…

1985 року почалася моя радійна журналістика на громадських засадах, поза штатом радіо. А перший крок до подіуму презентера музичних програм молодіжного кафе-клубу і ведучого інформаційно-музичної програми «Студія 3» на Волинському радіо почався із бажання відкрити однокласникам «Дивний цей світ» Чеслава Нємена на платівці фірми грамзапису «Муза».

Для нової оселі батько Олександр придбав на виплату радіолу і я поспішав зробити уроки до початку молодіжної «Студії Ритм» (розпочала мовлення 1 вересня 1965 року). Анджей Кожиньскі і Вітольд Погранічни відтоді цілковито відповідали за моє музично-естетичне виховання. Їхня

музика «великого ритму» - **«біг-біт»** (big beat), відкривала дивовижну скарбницю польської і світової рок-сцени, жанрово-стилістичне багатство, яким хотілося поділитися…

Спершу записував новинки на шкільний магнітофон із фізкабінету, грав кавери «Скальдів», «Червоних гітар» і «Трубадурів» у шкільному ансамблі, педінституті і війську, зібрав колекцію «фірмових» грамплатівок для дискотеки.

І студія «Ритм», яка щодня давала нагоду для втечі від повсякденності, насправді допомогла наблизитися до мрії. 20 років уважному радіослухачу замінили роки спеціальної підготовки. Нові записи «Будки суфлера» із Любліна, вокального квартету «VOX» і групи «Bajm», Марека Грехути із Замостя заохочували будувати далекосяжні плани у рамках «Рок-клубу» «Студії 3»: Валерій Ленартович («Край») і Юрій Войнаровський стали «хрещеними батьками» цього починy у лютому 1987 року.

Василь Ворон із бюро молодіжного туризму «Супутник» запросив у першу групу для обміну із Замостяv і я отримав шанс зголосити свою ідею. Пасажири «Ікаруса» у пішому строю, слід у слід долали дбайливо розрихлену прикордонну смугу перед мостом в Устилузі. Польські ровесники звільнили для нас свій туристичний автобус і зайняли місця в «Ікарусі» з українського боку кордону…

Частина друга
Комічна опера і «VOX «

Анатоль Франс стверджував, що випадок, це «псевдонім Бога, коли він бажає зробити щось анонімно». І його величність випадок обернув мою ілюзію на реальність. У товщі бастіону, що лишився від фортеці поблизу Львівської брами, прочитав на дверях вивіску «МАК» (Молодіжна агенція культури). Не гаючи ні секунди, постукав у двері, назвався, потиснув у відповідь руку директора, подякував за комплімент з приводу «поправної польщизни», і, сидячи, виклав суть справи:

«У Сопоті відбуваються «музичні конфронтації», а я пропоную «музичні діалоги над Бугом».

Леонард Марчук підхопився з місця і те, що висіло у повітрі, постало настійною вимогою часу і простору, який нам ще належало опанувати. Ми так захопилися перспективою нової радості¸ що не зважали на випадковість, здатну, як виявилося, заперечити здоровий глузд і порушити порядок дій…

Я не сподівався більшої користі від подорожі, адже знічев’я знайшов людину, котра не розминулася зі своїм покликання.

«З 1983 року ми заробляємо на себе, тобто живемо у дусі третього етапу економічної реформи…Ми працюємо з усіма польськими виконавцями, бо не робимо примітиву, намагаємося заглянути у наступне століття. У Замості організовуємо два фестивалі джазу. За посередництвом нашої агенції знамениті музиканти працюють з аматорами... Тільки у минулому році вартість наших послуг перевищила 750 мільйонів злотих. Ми належимо до числа потужних підприємств, хоча нас лише шістнадцять, включаючи прибиральницю і директорів клубів. Ми маємо власні музичні

клуби. За цей час переконали власті воєводства, що у сфері культури можна працювати з успіхом, хоча ситуація непроста: тільки останнім часом у цій сфері виникло 370 приватних фірм…», ділився з читачами «молодіжки» Леонард Марчук в інтерв'ю 1 жовтня 1988 року.

Зі своїми скромними обновками «передовики соцзмагання» проводжали заздрісними поглядами членів польської делегації для яких відкрили «закрома родіни». Натомість у бастіоні біля Львівської брами «пан Льолек» заходився готувати мистецький десант до Луцька. В інтерв'ю для «молодіжки» підтвердив: «Це прекрасна ідея. Під час «Музичних діалогів над Бугом» ми познайомимо вас із групами «Kombi», «Lady Pank», «Papa Dans». А на добрий початок пропонуємо групу «VOX».

« У нас своє специфічне звучання, що викристалізувалося протягом десяти років. Ми добре знаємо, на що здатний кожен із нас, який взяти акорд, щоб він мав той самий «клей» і зазвучав найкраще чи то в стилі свінг, чи поп-рок. У Польщі мало рок-музикантів, які можуть зрозуміти ідею поп-музики, яку ми пропонуємо. А от «Bajm» зрозумів... А коли у хлопців видалося трохи вільного часу ми запропонували їм приїхати до Луцька…З ними даємо щороку сто концертів, в тому числі 15 - джазових…» (Вітольд Пашт про вокальний квартет «VOX» 29 жовтня 1988 р.).

«Молодіжка» завчасу розмістила публікацію про польську джазову сцену («З підвалів – у зали філармонії»), яку порекомендував «пан Льолек». Яна «Пташина» Врублевського та інших дійових осіб ми ще побачимо на нашій сцені у Луцьку…

Наразі Леонард Марчук і міськком комсомолу запланували упродовж чотирьох днів вісім спектаклів дитячої комічної опери «Гуцьо і золота Гуска» за мотивами братів Грім, чотири концерти вокальної формації «VOX», дискотеки з Мареком Сєроцьким…

Але «перший млинець став глевким»…

Коли на світанку у кіноконцертному залі техніки завершили підготовку апаратури і спеціального освітлення, хтось згадав про «кишенькові», важливий елемент під час їхніх гастролей до «звйонзку радєцкєго». Пікантна «дрібничка» розросталася і пустила під укіс грандіозний задум: адже розрахунок передбачили після серії концертів, а оперувати готівкою партнери у Луцьку не мали права…

І техніки оголосили «страйк»: «без кави нєма забави»…

«Ми не станемо «штрейкбрехерами», адже працюємо з ними не перший рік», пояснив ситуацію у дусі «солідарності» хтось із учасників квартету. Зважаючи на побратимські стосунки Луцька і Замостя, «VOX» погодився на один концерт. Ведучий «Телеекспресу» не захотів виходити на сцену і розпочати концерт вокалісти запропонували мені. Досі щотижня вів програми дискотеки молодіжного кафе-клубу на піддашші кіноконцертного залу.

Отож, ранок наступного дня першого зарубіжного турне юні актори зустрічали зі сльозами на очах. Хтось мав пояснити малюкам, що дорослим, котрі проявили максимум доброї волі, готуючи першу творчу зустріч у рамках «Музичних діалогів над Бугом», не вистачило трішечки здорового глузду і організаційного хисту. Про початок серії концертів знали у перших

числах жовтня, а реклама і квитки з'явилися за кілька днів до початку концертів.

«Міськком комсомолу виявився непоганим партнером - проблеми з житлом, харчуванням, транспортом, орендою залу вони залагодили досить добре, - сказав директор МАКу в інтерв'ю для «молодіжки» 29 жовтня. – Але наступного разу наші представники займуться підготовкою концертів разом з комсомолом. Я готовий хоч зараз підписати угоду на таких умовах: якщо наступні концерти будуть збитковими, ми покриваємо витрати з власної кишені. А якщо отримаємо прибутки – ділимося порівну. Ідея «Діалогів» прекрасна. І ми від неї не відступимо».

Частина третя
Нові горизонти

«Ми створюємо госпрозрахунковий молодіжний центр, - повідомив секретар обкому комсомолу Юрій Ройко, коли поверталися із науково-практичної конференції «Молодь і перебудова» у Харкові. – Заходьте, поговоримо».

Я запропонував кандидатуру Олексія Левченка, який став заступником директора Ігоря Криси. Гастрольно-концертна діяльність групи «Байт», для якої придбали комплект апаратури і пробивали позику, принесла перші 6.5 тисяч карбованців для молодіжного центру «Волинь». Сподівалися на підтримку Леонарда Марчука, з яким Олексій Левченко підписав протокол намірів у Замості. Йшлося, зокрема, про двотижневе зарубіжне турне для групи «Байт», майбутній фестиваль української авторської пісні і співаної поезії, який ми запланували на 9-11 червня 1989 року...

У Будинку радіо, прослухавши нові записи співців Василя Жданкіна і Віктора Морозова, в інтерв'ю для «молодіжки» Леонард Марчук зізнався:

« Для мене це справжня несподіванка... Український лейтмотив сидить надзвичайно глибоко у душах цих людей з давніх-давен. Те, що вони нам пропонують, ми в Польщі ніколи не чули, ми про це нічого не знали… На мій погляд, їхні твори повинні почути, передусім, у наших інтелектуальних колах. Тут потрібний підготовлений слухач».

Леонард Марчук, привітав учасників першого всеукраїнського фестивалю авторської пісні і співаної поезії «Оберіг 89», а під час «творчої лабораторії» співців почесний гість фестивалю зазначив:

«Я, поляк, щиро вдячний молодим українським друзям, котрі так відважно і рішуче шукають і пропонують нові форми духовного збагачення свого народу і суспільства» («МЛ» від 24 червня 1989 року)

«Байт» починає, «НЗ» виграє...» У репортажі від 22 липня 1989 року розповідаю про групу електронної музики Михайла Мусієнка. «Черовона рута» розпочинала концерт «зірок» польської естради на стадіоні Осередку спорту і рекреації у Замості. Войцех Гонсовскі, Халіна Франсковяк, Богдан Лазука, група «VOX» напомпували емоціями благодійний матч на Суперкубок між чемпіоном і володарем кубка Польщі з футболу... Відбулося щемливе прощання з «Молодіжною агенцією культури» і народження нового

проєкту. Леонард Марчук, Олексій Левченко, Тадеуш Тарковскі з Польського телебачення уже виношували ідею «Футбол-шоу» на стадіоні «Авангард»...

А для іншого фаворита молодіжного центру «Волинь» справи поточилися через пень-колоду. Леонід Репета і група «НЗ» стали лідерами хіт-параду «Студії 3», спонсорами і почесними гостями «Оберегу 89», а після матчу між командами журналістів «Телеекспресу» і «Труйкі» у Білгораї відкрилася перспектива серії концертів у ФРН, Бельгії. Голландії...

На стадіоні у Чернівцях із Тадеушем Тарковським ми обговорювали цю райдужну перспективу, коли Леонід Репета і «НЗ» поборювали демонів тоталітарного минулого на рок-сцені. Мої нотатки під заголовком «Імідж для «НЗ» у часописі фестивалю «Червона рута» виявилися завищеними сподіваннями... Відважний антикомуністичний демарш перекреслив плани колективу, але не вплинув на наступний проєкт молодіжного центру «Волинь»...

Частина четверта
Футбол і шоу

«Музичні діалоги» українських та польських музикантів тривали з новою силою: Леонард Марчук спільно з волинськими партнерами та Першою програмою Польського телебачення «розкручує» «Футбол шоу» на сторінках обласної «молодіжки» і стадіонах Львова, Луцька, Рівного…

21 жовтня 1989 року на сторінках «молодіжки» Олексій Левченко попросив вибачення за «проколи» (не вийшла на сцену британська група «Ол Кваєт», бо у Варшаві захворів соліст, через прохолодну погоду не проводили показ сучасних моделей одягу, фургон з апаратурою зі Львова через Рівне спізнився і концерт почався на дві години пізніше). Натомість репортаж, який підготував відповідальний секретар редакції і спортивний оглядач Віктор Семенюк віддав належне сміливості і розмаху українських і польських організаторів акції:

«Ніколи раніше у Луцьку не збиралося водночас стільки «зірок» зі світовим ім’ям і без такого. Найвідоміші польські рок-групи «Папа денс», « Комбі» і «Леді панк», театр «Каламбур» з Вроцлава, найвродливіші дівчата Польщі з «королевою світу» Ельжбетою Лебьодою, київські групи «Квартира 50» і «Гроно», Тарас Петриненко і Ольга Раєцька, лучани мали шанс послухати Родріго Фомінса і «Ремікс»…

А ще у програмі шоу був футбол. Між польськими і «луцькими» з Києва журналістами. Він справді вдався, - тішився результатом спортивний оглядач «молодіжки» і автор репортажу Віктор Семенюк. - Господарі у другому таймі забили п’ять «сухих» м’ячів. Якби таку палку підтримку стількох болільників мала луцька «Волинь», вона б не тільки у другій лізі перемогла, а й першу виграла. Двом кращим футболістам - Кирилу Стеценку з «Відеомлина» і гітаристу «Lady pank» Костеку Йоріадісу, який підсилив команду польських журналістів, луцький кооператив «Стимул» вручив електросамовари.

От тільки не знайшлося місця в складі нашої збірної волинянам, - з жалем констатував автор репортажу Віктор Семенюк. - Володя Данилюк з

«Молодого ленінця» два тижні не палив, форму набирав. А дійшло до діла – саме форми - трусів і футболки йому і не вистачило. Тепер знову закурив…Хоча надії вийти на поле під час «Футбол шоу» не втрачає. І правильно робить. Адже це тільки перша акція фірми «Украполь». За нею будуть інші. Грандіозні за задумом і виконанням»

Частина п’ята
Волиняни і «підляське диво»

У моїй пам'яті тихо жевріла пам'ять моїх батьків, але восени 1989 року Євген Рижик стрімко розширив її межі на північ від Володави, на терени між Бугом і Нарвою.

Ідея «Музичних діалогів над Бугом» захопила Євгена Рижика та його друзів із Об’єднання українців у Польщі не одразу. Наближалися вибори до органів місцевого самоврядування («саможондув територіальних»), отож секретар Підляського відділення ОУП вирішив заручитися підтримкою з «Великої землі».

Ми запізналися після «Оберегу»: здається, хтось із Покальчуків порадив Євгенові звернутися до мене. У фойє міського будинку культури Євген перейшов від слів до діла і запропонував бланки запрошень. Не йшлося про одного чи двох виконавців, бажано вокальний ансамбль. На щастя, страхітливі черги на кордоні моїх знайомих не відлякували: «безвізовий режим» заохочував подорожувати і торгувати, поєднувати приємне з корисним. І директор молодіжного центру «Контакт» Володимир Мазур залюбки бере справу у свої руки. На запрошення Євгена організуємо десятки концертів наших співців, артистів філармонії. Ділові зустрічі кандидатів на радних з виборцями підтримували у потрібній тональності Олександр Гаркавий, Лідія Гольонко, Олександр Смик, вокальний ансамбль «Пора», «Чумацький шлях» з Галиною Овсійчук…

Принагідно сповнилася давнішня мрія Євгена. Валерія Маренича, сестер Антоніну і Світлану на Підляшші зустрічали як справжніх зірок. «У нашому гуртожитку українські студенти слухали їхні пісні безперестанку», розповідав Євген. «З їхніх творів починалася «нова хвиля» українського національно-культурного відродження на Підляшші, - додавав Юрій Місіюк.

І для мене у Євгена знайшлося заняття незадовго до виборів.

Опівночі «Полонез» Євгена вирушив вулицями міста, де плакати «наших» кандидатів вже заліпили конкуренти. Напохваті у Євгена свіжа друкована продукція.

Повертаємося, запарюємо каву, будуємо плани на майбутнє…

Близько третьої - другий виїзд і плакати виборчого блоку національних меншин знову домінують на тумбах.

Наступна порція кави, задушевна розмова і ще одна вилазка: за десять хвилин городяни підуть на ранкову Службу Божу, отож Євген певний того, що «останнє слово» за нами ...

Невдовзі французька газета «Українські вісті» напише про «Підляське диво»: до міських та гмінних рад обрали радними 34 українців, половину «наших» кандидатів, а війтом гміни Більськ Підляський став Юрій Ігнатюк!

3 вересня 1990 року розмістив на першій сторінці «Молодої Волині» «Послання українського війта», котрий очолив управу сільської гміни у Більську, найбільшу у воєводстві (10 тисяч населення, у 40 селах з 57 живуть лише українці, у гмінній раді і виконкомі всі найважливіші пости займають люди українського комітету, який виграв вибори до самоуправ).

«Гмінний виконком дуже зацікавлений веденням торгівлі з українськими установами з Волині. Гміна у якій абсолютно домінує приватне рільництво, щорічно продукує майже 5700 тонн картоплі, 5000 тонн збіжжя, 1300 свинини (спеціально на експорт ми могли б давати 60-90 тонн щороку), 2300 тонн яловичини, 11 тонн меду та 45 тонн вовни. Гмінний виконком, що може брати позики у банку, міг би експортувати до волинських установ західні комп'ютери та ксерокси, а також масло і молоко у порошку з місцевої молочарні, однієї з найбільших у Польщі.

Принагідно Юрій Ігнатюк зазначає, що в чотирьох гмінах мешкає виключно православне етнічно українське населення, а в 14 інших становить воно великий відсоток. Якби була можливість товарообміну з Україною, гміни б з цього скористали».

«Безвіз» вселяв надію на добробут, «кольорове ярмаркі» з подачі Марилі Родович опанували депресивні «сірі зони» по обидва боки кордону. Українців і поляків, передусім, цікавили ціни...

З Євгеном Рижиком, Юрієм Місіюком, Юрієм Гаврилюком, Іваном Киризюком, Віктором Давидюком, Володимиром Мазуром ми вели мову про наші духовні цінності.

І розвиваючи успіх, Євген запланував дні української культури у Більську Підляському. Юрій Войнаровський запропонував нам пишне гроно виконавців міського будинку культури. Вони з успіхом і пригодами повернулися з Відня, де показували вертеп на міжнародному фестивалі і ось тепер мистецька (півсотні осіб!) делегація не змогла перетнути кордон...

У Ягодині з піснями і танцями волиняни просунулися лише до шлагбауму, де офіцер-прикордонник на вимогу натовпу заборонив «Ікарусу» посуватися поза чергою… В Бересті черга до кордону виявилася ще довшою... На переході для вантажівок у Козлиничах полковник прикордонної служби мав намір зробити виняток, але вибірковий огляд скінчився повним крахом: серед інструментів виявилося чимало «пального». А за надцять кілометрів від переходу нас чекали у Більську-Підляському…

Частина шоста
Шлях до «Тополіна»

Невдача не стала на заваді: у червні 1991 року керівник молодіжного центру «Контакт» Володимир Мазур, кандидат філологічних наук Віктор Давидюк і автор вирушили на Підляшшя, щоб обмінятися думками з приводу наступної мистецької акції.

Випробування чекали вже на залізничному двірці у Бресті. Задовго до 16-ї години вхід на митницю обліпили пасажири: сила–силенна люду з валізками намагалася протиснутися якомога ближче до вузьких та високих дверей, а парубки у спортивних костюмах із горою валізок на залізничному візку поруч з нами не поспішали.

О 16-й вхід на митну територію поглинає перших із натовпу і молодики починають планомірно і брутально таранити натовп! Під лемент, зойки і прокльони пробивають шлях до входу, блискавично перекидають валізки на митну територію і…залишають візок у дверях!

Жодні благання не допомагають звільнити вхід на митницю. Видираючись із спресованої юрби, подорожні з усіх сил намагаються потрапити у… порожній візок, подолати останній бар'єр.

Минають години, а карколомна ескапада триває…

Близько 21-ї я приготувався здійснити стрибок на митну територію: під ногами бильця візка, долоні підпирали закіптюжену стелю. В ногах, проклинаючи усе на світі, збирала до розірваної сумочки косметику і якісь пігулки зарюмсана росіянка. Поруч зі мною приготувався до вирішального стрибка на митну територію юнак із скрипковим футляром…

- Румини? Пока нє станєте людьмі – нєчєго тут дєлать! - не звертаючи уваги на «атлантів», рикнув прапорщик з митної території. - На сєводня всьо! Пріходитє завтра!

Зажурені і втомлені подорожні оторопіли, де стояли - там і вляглися на валізки. Години боротьби не минули без наслідків. Ніхто не ремствував. Під ногами - тіла пасажирів, ніде ступити, щоб вибратися…

У чорно-білій макабричній реальності на кольоровому екрані у брудній почекальні – Георгіївський зал Кремля... Телерепортаж про зустріч Горбачова і Буша нагадав мені епізод із італійської кінокомедії «Хліб і шоколад»: вишукані еротичні розваги німецької «золотої молоді» за якою з огидного курника замиловано спостерігає італійський емігрант - герой Ніно Манфреді...

Опівночі ми таки дісталися до Седлєц: Володимир Мазур не поривався разом з нами у людський вир, знайшов лазівку у тій частині залу, що призначалася для зарубіжних туристів.

Частина сьома
Гостина після заколоту «гекачепістів»

«Для гордої і владної душі життя і воля – на горі високій» Леся Українка прийшла на згадку коли ми вперше побували у садибі-майстерні художника Ярка Вішенка. Ми подорожували з концертами тріо і наш «Полонез» з Валерієм Мареничем так і не доїхав до місця коронації Данила Романовича у Дорогичині.

І от ми знову у Мельнику, в оселі-майстерні сина художника Леонідаса Вішенка. Спокійний, як течія Бугу під його горою, гостинний господар і меломан став гармонічною опорою нового почину, який ми замислили з Євгеном: звідси рукою подати до сякої такої сцени у «Тополіні» і, на думку технічного директора Володимира Мазура, легко підвести живлення - три фази.

Розмовляли про Грабарку, але вже з оптимізмом. Під час минулорічних концертів з вокальним ансамблем «Пора» довідалися, що у ніч із 12 на 13 липня 1990 року історичну дерев'яну церкву, унікальні інтер'єри, розписи художника Єжи Новосельського знищила пожежа, спричинена зумисним підпалом. Щоправда, рішення про відновлення святині прийняли негайно, а будівельні роботи на горі Грабарці розпочалися одразу після розчищення руїн. Її убезпечили від підпалів чи пожеж, але без мистецького хисту архітектора та іконописця Ярослава Вішенка ця історія не могла отримати логічного завершення. Так воно зрештою і сталося. Митець покрив стіни та стелю нової церкви новою поліхромією, створив унікальний стінопис, орієнтуючись на канонічні старовинні орнаменти, а новий іконостас для храму виконали майстри Михайло та Барбара Пєчонки.

Наразі йшлося про оформлення сцени у «Тополіні», терміни наприкінці серпня, програму «Різні барви фольклору»... Білоруське «пєснєкрадство» викликало небувалий інтерес до автентичного фольклору, питомо українського, що по обидва боки Західного Бугу не лишав жодних шансів для несподіваних шанувальників ефемерної «Єтвизі», котрі на Волині поширювали своє «Збудіннє»…

На початку літа 1991 року війт гміни Еугеніуш Віховскі, Володимир Мазур і Євген Рижик підписали угоду про «Музичні діалоги над Бугом». До цього ми з Євгеном заручилися підтримкою у міністерстві культури Польщі і звернулися до Міністра культури пані Лариси Хоролець за фінансовою допомогою на транспортні витрати, підготували персональні запрошення для учасників мистецької акції. Після «Оберегів», «Рок-культури», «Червоної рути» ми могли запропонувати понад півсотні імен…

Як автор ідеї і організатор «Музичних діалогів над Бугом» отримую рекомендаційного листа до органів влади в Україні з проханням про підтримку для фестивалю українського мистецтва на Підляшші. Здається, передбачили усе...

Беручи на себе зобов’язання, ми ризикували. «Безвіз» викликав небачений і обопільний рух на кордоні…Одна справа - пробитися «рафіком» крізь кілометрові черги у Ягодині, і зовсім інша – караван: «ікаруси» з

артистами, фургон з апаратурою…

За тиждень до подорожі молодіжний центр «Контакт» отримав 15 тисяч карбованців на транспортні витрати від міністерства Лариси Хоролець, котра відгукнулася на клопотання Євгена Рижика. Але… водії «Ікарусів» відмовилися вирушати до кордону без міліцейського супроводу:

«Я вам не заздрю, - з ноткою трагізму у голосі висловив співчуття керівник автотранспортного підприємства, у якому ми замовляли «Ікаруси». - Можуть побити вікна, навіть перекинути…Я щойно звідти, народ там гарячий. Наші автобуси з туристами стоять там по 5 і більше діб…».

І ось на руках афіші, значки, сувеніри... У Львові, Києві, Рівному знають час і місце збору. От тільки Мареничі та «Світязь» не мають паспортів, а ми розраховуємо на філармонічних виконавців, апаратуру, піротехніків… З Віктором Давидюком, Володимиром Мазуром вирушаємо на прийом до голови облвиконкому Володимира Блаженчука.

«У справах?» Михайлові Тиському біля входу до облвиконкому на Київській площі розповідаємо про фестиваль української культури, який відбудеться на Підляшші…

« То ви ще нічого не знаєте? У Москві заколот… ГКЧП!!!»

Отакої... Ще одна несподіванка… Немає нічого поганого, щоб на добре не вийшло. Якщо і цього разу не вигорить… поважнішої причини годі шукати...

Наразі голова облвиконкому нікого не приймає, але він готовий зустрітися з нами завтра...

Частина восьма
Їхали ми, їхали…

Молодіжний центр «Контакт» орендує кімнату в приміщенні колишнього обкому партії, у крилі, де гніздився обком комсомолу, але воно заблоковане пікетувальниками. У сейфі технічного директора - паспорти учасників мистецької акції… Володимир Мазур пропонує свій офіс для пікетувальників і я все ще сподіваюся, що мій спеціальний випуск (газета в газеті) від 23 серпня 1991 року не стане «звуком без значення».

На чотирьох сторінках історія почину, що визрів у нас з Євгеном Рижиком на другий день Трійці під час гостини у Ярка Вишенка у Мельнику. Програму заходів доповнили інтерв'ю з війтом гміни Є.Віховським, розповіді про Лідію Гольонко, Леоніда Репету і «НЗ» із Здолбунова, актора і вокаліста Олександра Жилінського з Києва, Олександра Гаркавого і гурт «Світязь», кандидата філологічних наук Віктора Давидюка, нашого наукового консультанта і ведучого концерту «Різні барви фольклору». На знімках Єжи Трачука - пам'ятки сакральної архітектури Підляшшя.

«Телеграма в номер» від Євгена Рижика містила «дорожню карту» імпрези. Йшлося не лише про маршрут подорожі. « Ми в оргкомітеті з головою Вишенком думаємо про те, щоб імпреза йшла на фольклорний фестиваль з музикою для молодих. Особливо всі хочуть, щоб було «Джерело», «Жнива», і група Юрія Поліщука…». Поетичне послання від

Василя Гея завершувалося словами, що могли стати гаслом фестивалю»: «Побережи, Буже, нас для розмови. Слова, що каменем вслід не впаде…Через волинську і холмську діброву Рідну мелодію річка веде».

Назавтра голова облвиконкому Володимир Блаженчук викликає начальника управління культури Володимира Денисюка і доручає вирішити організаційні питання: заперечення не беруться до уваги. Маємо супровідні документи на піротехніку.

Працівники райвідділу міліції з Любомля супроводжуватимуть автобуси з артистами, фургон з апаратурою, «Рафік» до митної території, але до закінчення роботи контрольно-пропускного пункту в Ягодині залишається обмаль часу.

-Чий велосипед? – працівнику прикордонної служби він перешкоджає здійснити перевірку паспортів в «Ікарусі».

«Тиша навкруги»... Валерій Маренич перебирає струни гітари на передньому сидінні…Він твердо вирішив придбати «трабант» чи «сиренку» і не переймається можливою втратою двох коліс.

Присутність славних Мареничів, спеціальний номер газети про фестиваль у Мельнику не справляють жодного враження. «Ікарус» і всю колону повернули до виходу: на догляд не залишалося часу, адже митниця працювала тільки до сьомої.

І тоді Віктор Давидюк просить службовців з'єднати його з начальником Ягодинської митниці паном Петром Євтушком: колись вони разом навчалися у Володимир-Волинському педучилищі...

Автомобілі знову маневрують... З польського боку митники і прикордонники готові залишитися, щоб провести догляд...

Валерій Маренич ще енергійніше перебирає гітарні струни на передньому сидінні: за ці два велосипедних колеса він зможе поповнити свою колекцію автомобільних раритетів.

Біля шлагбауму довготелесий Григорій Купріянович: він з паперами від польського Міністерства культури. Він втішений, ми щасливі. На обочині лишаються кілька ящиків спиртного – неймовірна жертовність артистів, які не сподіваються на гонорари, але готові ділитися останнім заради успіху безнадійної ще кілька хвилин тому справи!

Частина девята
Не чекали…

Поночі поселяємося у домівках міщан Мельника, а світанок першого дня «Музичних діалогів…» розпочинає співана поезія в оселі-майстерні Ярка Вішенка від Андрія Твердака і Сергія Мороза із дуету «АС»… «Занедужав чумаченько…». Тоді я вперше почув цей давній текст з голосу Сергія…

Вранці розуміємо, що наприкінці літа ми звалилися як сніг на голову. Повідомлення про заколот «гекачепістів» тут сприйняли занадто близько до серця. Нас не чекали... Сцену не підготували... Трифазного живлення до сцени у на березі Бугу не підвели...

Але не все ще втрачено і Володимир Мазур та люди війта закасали рукави: привезли дошки і ремонтують сцену, колонки ставлять обабіч на нові

риштування, маємо подіум для звукорежисера Павла Завади... Тягнуть силову лінію: на цих питаннях ніхто не знається краще від Володимира...

Концерт у «Тополіні» розпочинаю рівно о 15-й пополудні. Поруч зі мною - звукорежисер Павло Завада. «Дума про співаченька» і цикл авторських творів від киянина актора, композитора і виконавця Олександра Жилінського, мінірецитали тріо Мареничів, В'ячеслава Хурсенка, акапельний спів Тетяни Відник...

Олександр Гаркавий бачив колони танків на вулицях Москви у телерепортажі, коли повертався з фестивалю української культури у Даффині (Канада), але це його не зупинило і тепер він разом з нами у «Тополіні» на березі Західного Бугу.

Дует «АС» барвами голосів нагадує моїм друзям американський дует «Саймон і Гарфанкел», але співає українську поезію з винятковим хистом: після концерту у «Тополіні» Мирослав Грика із воєводського центру анімації культури запрошує дует на польський фестиваль «Білостоцькі мальви» ...

Близько 23-ї Павло Завада запускає джаз-роковий «Гопак»: понад три хвилини триває композиція ансамблю «Світязь» і феєрверк філармонічних піротехніків...Небачене видовище!

На дискотеку до гмінного осередку культури запрошують музиканти групи «Незаймана земля»... Назавтра світової слави режисер Віктор Дахно і його козаки продовжують програму фестивалю: до зустрічі з українським режисером кінотеатр «Турнік» кілька років стояв зачинений...

Програму наступного дня 31 серпня виповнюють по вінця «різні барви фольклору»: нам добре відомі пісні аматорів з Підляшшя, наші народні пісні вони з дитинства вважають своїми. Жодного сліду ятвягів у кордонах ефемерної «Ятвизі», яку нав'язував поліцукам пан Шелягович.

«Погода не підвела. Не підвели і виконавці, хоч кілька заявлених ансамблів і солістів з України не доїхали. Тисяча карбованців за паспорт, яких зажадали власті, виявилася занадто великою сумою навіть для професіоналів, - зазначала білостоцька газета «Кур'єр Подляскі» у статті « Діалоги українсько-польські на три чверті». - Також кілька білостоцьких ансамблів вибрали гру на весіллях чи танцях замість виступу на естраді над берегом Бугу у Мельнику. Не підвела і публіка: суботній концерт прийшло подивитися понад 800 осіб, мешканців Мельника і околиць. Натомість підвели організатори…В суботу виникли клопоти з електроенергією, бо власті гміни забули її підключити, хоч і зобов'язалися це зробити. Імпреза у Мельнику вдалася…Організатори побоювалися, що забракне їм грошей на покриття видатків. Через те відмовилися від вручення нагород, а ночівлю для гостей залагодили у приватних помешканнях. Допоміг парох місцевої православної парафії Еугеніуш Нісер, який заохотив своїх парафіян до гостинності…»

13 вересня 1991 року «Молода Волинь» вмістила фоторепортаж спеціального кореспондента Дмитра Гегера, Про події на головній сцені у «Тополіні» і околицях читаємо таке: « Як і планували організатори імпрези Євген Рижик, Василь Ворон, Володимир Мазур напередодні діалогів українські митці побували з концертами у найвіддаленіших закутках

українського ареалу, виступили в Кліщелях, Орлі, Клейниках, Дубяжині…У кіно «Гурнік» дітвора з Мельника подивилася мультики із знаменитого козацького серіалу з передмовою автора режисера кіностудії «Укранімафільм» Віктора Авксентійовича Дахна. Старшокласники мали добру забаву під музику здолбунівської групи «Жнива» Олександра Ткачика в українсько-польській дискотеці, що давала жару закаблукам у гмінному осередку культури….»

Григорій Купріянович пише про «Музичні діалоги над Бугом» у першому числі журналу «Над Бугом і Нарвою» і його оцінка збігається з нашою: «Музичні діалоги над Бугом» - перша зарубіжна імпреза незалежної України.

Частина десята
«Білостоцькі мальви» і «діалог культур»

Досвід радійної журналістики, «не позичений, а власний» прислужився моїм друзям у Білостоку: виношували задум радіопередачі українською мовою. Українське відродження здобуло право голосу на перших демократичних виборах 1990 року, отож Євген Рижик і спільнота прагнули говорити «по своїому» у медійному просторі. Звернулися до властей нашої республіки, щоб збільшити потужність Ковельського ретранслятора, дивитися передачі українського телебачення і слухати українське радіо.

« Ретранслятор працює не на повну потужність, - підтвердив начальник виробничо-технічного відділу Волинського облтелерадіокомітету Микола Гловацький. - Вихід з'явиться наступного року, коли буде запущений на орбіту український супутник зв’язку. Тоді теле- і радіопрограми з України прийматимуть на супутникові антени у будь-якому куточку Європи. Вартість проекту 20 мільйонів карбованців».

Чекати на «аркодужне переростання до народів» не випадало, а наші зустрічі із шефом «Радіо Білосток» паном Єжи Мушинським, його волинським колегою Святославом Пирожком і його керівниками із Держтелерадіо допомогливийти з тупикової ситуації. Отож, Єжи Мушинському Євген Рижик запропонував кандидатуру ведучого української радіопрограми Юрія Місіюка, а я залагодив його стажування у Луцьку. Показав передачі «Студія 3», нові роботи студії звукозапису Будинку радіо і випускник юридичного факультету Варшавського університету Юрій Місіюк змонтував першу експериментальну передачу українською мовою для «Радіо Білосток». Для програми «Думка українська» Юрій записав у студії Білостоцького радіо тріо Мареничів, яке на Підляшші повсюди зустрічали з відкритим серцем…

Дует «АС» Сергія Мороза і Андрія Твердака запросили на фестиваль «Білостоцькі мальви 91» (21-22 вересня). У Києві вони ще встигли приміряти і допасувати нове сценічне вбрання, але до Луцька приїхали без… чобіт. Переміряли геть усе в гардеробі нашого муздрамтеатру і міського будинку культури, перш ніж знайшли дві підходящі пари і не встигли до закриття

перетнути кордон у Ягодині…До ранку у салоні філармонічного «Кубанця» Сергій і Андрій переспівали для нас з Володимиром Мазуром увесь свій репертуар на власні вірші й вірші Т. Шевченка, Олександра Олеся, В. Стуса, В. Симоненка, Л. Костенко, Б. Олійника, В. Слапчука, Н. Горик, Є. Гущина, Є. Зозулі, В. Дорошенка… Наступного дня цей дивний «Кубанець» змагався з іномарками і часом і увечері, як почесні гості, наші співці вийшли на сцену театру у Білостоці…Про рівень імпрези багато скаже склад журі: композитори Ігор Лученок, Іван Карабиць, Влодзімєж Корч, Кшиштоф Садовскі, співачка Аліція Маєвська, поетка Агнєшка Осєцка, а 18 фіналістів співали у супроводі «BIG WARSAW BAND» під диригуванням Станіслава Фялковського …

Успіх дуету – виступ поза конкурсом на живо транслює «Радіо «Білосток» - надихає Мирослава і ми обговорюємо наступний проект у грудні: «Дні культури пограниччя. Україна-Польща: на стику народів і культур». Я підтримав ініціативу Мирослава Грики із Білостоцького осередку анімації культури, але не зміг доправити до Білостоку виставу «Момент» за п'єсою Винниченка у постановці Богдана Жолдака. До Білостоку з Луцька вирушили зірки столичної «Кобзарської громади»...

Павло Супрун, Володимир Єсипок, Володимир Кушпет ще до сніданку вирушили співати на ринок, а співану поезію Олександра Смика, Олександра Гаркавого, Сергія Шишкіна, Лідії Гольонко, Олександра Жилінського слухали учні, студенти, науковці. Під час гала-концерту в кіно «Форум» Володимир Кушпет виконав кілька творів на кобзі Вересая, але сенсацією вечора став його торбан, який польський художник Юзеф Брандт показав на одному зі своїх малюнків з козацького минулого України, а «Дума про співаченька» Володимира Жилінського починала «Музичні діалоги над Бугом» у Мельнику. Інструмент із українського і польського минулого, але ніхто у залі вже не міг пригадати його назви. Торбан поляки називали українським інструментом, а українці - «панською бандурою». Щодо походження інструмента у Гната Хоткевича можна прочитати наступне: « І римська торба і західноєвропейська басова лютня не мали приструнків. Як тільки появляється торбан на Україні – зараз же бачимо приструнки. Це наводить на думку, що у нас торбан зовсім не був запозичений з Західної Європи, а просто явився плодом еволюції бандури, як сама бандура зявилася плодом еволюції кобзи…»

Квінтет «Чумацький шлях» у Білоруському культурному центрі зустріли і провели овaціями. Ми з Володимиром пишалися успіхом Галини Овсійчук і її колег із Волинського народного хору, адже тоді у моді було «пєснєкрадство», перелицювання на білоруський лад українських народних пісень …

Частина одинадцята
Музика з «країни Діксі» і «нова кооперація»

Західні радіостанції нещадно глушили, але польські «довгі хвилі» обіцяли прем'єри і дебюти щодня! Джазова вокалістика формації «SWINGLE SINGERS», Майлз Девіс, Чік Коріа, Джо Завінул малими дозами входили з етеру, платівок, магнітофонних записів. Величне дивувало, нице відштовхувало, а звичка слухати музику примирювала з тим та іншим.
У заблокованому місті траплялися винятки «на живо» : концерт біг бенду Вєслава Перегорульки під час днів Замостя у Луцьку, вокальний квартет «VOX» - зірка перших «Музичних діалогів над Бугом». На концерт квартету «VOX» Сергій Шишкін мобілізував усіх своїх друзів з Володимира.

На початку 90-х музику із «країни Діксі» (південь США) з українськими інтонаціями заграв на імпрезах у Польщі «Класик диксиленд бенд» Андрія Борисовича Тітяєва.

У лютому 1994 року викладач Луцького музичного училища Андрій Тітяєв (тромбон) вивів на сцену міського будинку культури групу інструменталістів: Григорій Чепелюк (кларнет), Павло Кучер (ударні), Ігор Бачинський, згодом Олег Баковський (труба), Юрій Ябковський (туба), згодом Ігор Боцеровський (бас-гітара), Віталій Баран, згодом Петро Сухоцький (фортепіано), Андрій Войнаровський (банджо).

До змагання з професійними колективами на святі джазу у місті Зелена Гура у вересні 1997 року ентузіасти традиційного джазу з Луцька дали вже понад 200 концертів!

Андрій Тітяєв з вдячністю згадує фаготиста Геннадія Тарана, завідуючого відділом духових інструментів, керівника духового, потім симфонічного оркестрів, училищного біг-бенду, що став попередником діксіленду. «Смак до імпровізації моїх студентів визначив перший склад діксіленду, який з невеликими змінами продовжував музикувати як самодіяльний народний ансамбль до 1999 року».

У спогадах фанів джазу і колекціях філофоністів збереглися 14 їхніх композицій. «Із сотні вибрали найцінніше відповідно до метражу аудіокасети», розповідав А.Тітяєв. І музиканти, і звукорежисер Павло Завада 1997 року виявилися на висоті: жоден із українських і польських диксилендів, що виходили на місцеву джазову сцену вже після 2005 року не міг запропонувати нічого кращого!

Я доклав руку до відродження наших джазових традицій 2005 року. В управлінні культури і філармонії підтримали пропозицію президента джазового клубу імені Мечислава Коша у Замості. Гжегож Обст допомагав Леонарду Марчуку ще під час перших «Музичних діалогах над Бугом» і запросив до участі у проекті «Нью кооперейшн Замость-Луцьк» інструментальний ансамбль під керуванням Геннадія Гусенцева обласної філармонії. Принагідно, відродили «музичні діалоги над Бугом», які з Леонардом Марчуком розпочинали 1987 року. На концерті до Дня Європи на сцені Палацу учнівської молоді заграли ансамбль Г.Гусенцева і польська група «Kolor Squod».

Гжегож спростовував думку про те, що «не можна вдруге закохатися у тих, кого колись розлюбили». Лишилися найприємніші спогади про наше спілкування і спільний концерт українців і поляків у липні на площі Ринок у Замості, який Гжегож Обст запропонував провадити мені і моєму колезі із «Радіо Люблін». «Одинак» Сергія Шишкіна став яскравою подією того вечора…

Юрій Токар згадує зустріч у Замості 1998 року, коли доля звела його з Гжегожем Обстом, «який відкрив мені шлях на польські сцени малі і великі. Відкритий характер, часом сувора простолінійність, безкомпромісність, солідність, вміння побачити в людині людину, дозволили нам нав'язати плідну співпрацю на довгі роки. Саме він і джазове товариство клубу Кош дали мені шанс (який я використав) показати свою скромну творчість. Творчість українську, яку я згодом розширив до львівських батярських, лемківських пісень і джазових стандартів. З'явилася можливість нав'язати співпрацю з українцями, нащадками колись переселених, виступити на численних фестивалях української культури. Завдяки Обсту і іншим приятелям я…скрізь і всюди зустрічав розуміння і повагу. Тому вже 27 років гордо співаю українською, вдягаю вишиванку і мрію про нашу ПЕРЕМОГУ»

Вранці наступного дня із прикордонного переходу в Устилузі ми вирушила на Замкову площу у Луцьку, увечері польських джазменів (Ян «Пташин» Врублевський, тріо Войцеха Нєдзєлі,вокаліста Дорота Міськєвіч), ансамбль під керуванням Геннадія Гусенцева, Сергій Шишкін і британське тріо Джуліана Томаса вітали у переповненому театрі імені Шевченка. Джуліан Томас розпочинав першим: завтра їх чекали у Лондоні. Овації не вщухали, але вони поспішали.

«Вчора з українцями ми разом взяли бар у джазовому клубі»,- пожартував Ян «Пташин» Врублевський, котрий давно мріяв приїхати в Україну і тепер іронічно коментував трагічні сторінки історії «за мотивами Сенкевича», а в рециталі з вокаліст кою Доротою Міськевич відчувався його « бразилійскі смутечек»…

Найбільш вартісні номери проєкту з коментарями Гжегожа Обста, Василя Ворона, Президента міста Замость Марціна Замойського, Яна «Пташина» Врублевського зареєстровані на DVD студією продакшн Анджея Бика 2005 року у репортажі «Нью кооперейшн Замость-Луцьк 2005».

Після другої серії концертів 2006 року у Замості і Луцьку за участю Тріо RGG з яким приїхала до Луцька солістка Халіна Міровська і саксофоніста Яна «Пташина» Врублевського з тріо RGG концерти 2007 року лишалися під знаком запитання. Кошти для організації подорожі джазовий клуб ім. Мечислава Коша отримав від Президента міста Марціна Замойського, про гонорари для польського тріо Артура Дуткєвича подбали у консульстві колеги Войцеха Галонзкі: звідти надійшла пропозиція концерту піаніста, який запропонував джазові версії творів Чеслава Нємена та Джимі Хендрікса.

Сергій Єфіменко, бізнесмени Олег Баковський та Святослав Гавроль, видатний педагог і джазовий музикант Валерій Колєсніков (народився у Луцьку 1945 року), композитор Сергій Шишкін, Микола Кумановський, Віктор Федосюк, Олександр Більчук із видавництва «Ініціал», тріо Джуліана

Томаса із Великобританії підтримували відродження джазових традицій, що розросталися під патронатом Луцького джазового клубу.

Частина дванадцята
Британські мотиви «діалогів»

«З першої миті мого перебування на сцені в Україні я зрозумів, що я повернусь. Ця Країна та ці Люди полонили серце англійця. Ви мене надихнули, ця робота для усіх вас. Дякую вам» …

Вони безліч разів поверталися до Луцька, щоб зіграти разом з Сергієм Шишкіним і Олегом Баковським…

«Одного дня…я перетнув кордон цей. Відкрив незбитий шлях, почув «О, ні, не йди. Ну що ти там забув? Це – тільки для невдах».»

Олена Хаджіоглова, котра допомагала нам у спілкуванні, зібрала команду молодих фахівців з прикладної лінгвістики університету. «Спираючись на свій перекладацький досвід, мовну інтуїцію та любов до джазу», вирішили перекласти «чудові тексти Джуліана українською мовою, донести ідеї, тонкі почуття та переживання автора до українського слухача (читача)», ділиться пані Олена Хаджіоглова у передмові до поетичної збірки, що увібрала тексти з двох альбомів «Портрети емоцій» /»Portraits of Emotion» і «Здіймаючи хвилю»/Making waves» («Вежа», Луцьк-2008)

У збірці 13 текстів англійською та українською мовами з передмовою автора:»Тінь твоєї душі», «Довга дорога додому», «Мати і син», «Втрачений», «Безсмертя», «Дівча зі станції «Вікторія», «Звичайний рай», «Балерина», «Крик», «Мить Нью-Йорка»,» Не ти, а хто?» у перекладі Олени Хаджиоглової, Катерини Білецької, Олени Сегодіної,Юлії Рогач,Людмили Видринської...

У перекладі Олени Хаджиоглової текст пісні Джуліана Томаса «Україна»:

«Це щось в мені, ніхто мене не змусив. Я сам пішов туди, й не знав,
Що там усе не так, як думав я.У соромі я голову схиляю…Україно, любове моя».

У нас з Олегом зявилися партнери у Рівному і на сцені місцевого театру виступили Валерій Колєсніков з початківцями та «Пікардійська терція»: відтоді запал організаторів фестивалю «Арт джаз» не згасав, традиція не уривалася.

Десята річниця міжнародного джазового проекту «Нью кооперейшн Замосць-Луцьк 2005» стала нагодою для «портретування» джазу. На презентації виставки фотохудожника Олександра Більчука «Тільки у джазі» у літописному Володимирі та Ковелі запросили композитора, автора і виконавця Сергія Шишкіна. З його ініціативи завязалися наші контакти з британським тріо Джуліана Томаса. Десятки концертів в Україні, спільні виступи з трубачем Олегом Баковським, презентація їхнього спільного компакт-диску, випуск поетичної збірки з перекладами текстів Джуліана Томаса в університеті імені Лесі Українки – унікальний приклад творчої співдружності

Частина тринадцята
Єжи Станкєвич і Войцех Галонзка

2004 року музикознавець Єжи Станкєвіч із Кракова запропонував волинянам проект під назвою «Пограниччя» імені Ігоря Стравінського. Я розповів першому Генеральному консулу РП у Луцьку про плани директора філармонії Сергія Єфіменка відродити проєкт Олександра Федорука і Алли Терещенко «Стравінський та Україна» 1994 року. І Войцех Галонзка запропонував компроміс: «польський день» став цінним надбанням фестивалю «Стравінський та Україна».

Пан Єжи не випускав із поля зору наш проект, показав велику плеяду зарубіжних митців: угорську цимбалістку Вікторію Геренчар, органіста Яна Міхалка (Словаччина), Даріуша Сєдліка (Нюрнберг), а коли пан Войцех на моє прохання, організував для «Київських солістів» концерт у Грубешові, Народний артист України Богодар Которович (3.07.1941 - 4.07.2009) мав щасливу нагоду відвідати свою «малу батьківщину». Ми побували у селі Гостинному, де його хрестив митрофорний протоієрей Іоанн, його дід по батькові. Батьки Богодара, до речі, познайомилися у Луцьку, де чоловік Ірини Антон навчався у Луцькій українській гімназії…

1979 року під час інтерв'ю в готелі «Україна» скрипаль пообіцяв мені виконати «Історію солдата», якщо ми розпочнемо фестиваль сучасної музики з іменем Стравінського… 2004 року під час колегії Міністерства культури я нагадав Богодару Антоновичу нашу розмову… Після концерту у театрі імені Шевченка 2007 року його привітали члени громадсько-культурного товариства «Холмщина». Згадували його славного дідуся, епізоди з життя родини на Холмщині і Волині, молилися перед тими самими іконами із Гостинного, які вигнанці з Холмщини врятували і привезли з собою до церкви в Прилуцькому…

2007 року Войцех Галонзка влаштував прийом – «без квітів і подарунків» - з нагоди 60-ліття і завершення своєї дипломатичної місії в Україні. Валерій Маренич виконав його улюблену «Черемшину», а поетеса Олена Криштальська присвятила дипломатові та його дружині Єві вірш «Пілігрим» Адама Міцкевича у власному перекладі…

Частина чотирнадцята
Джаз у філармонії

Джаз нашому фестивалю «дістався у спадок» від композитора. Інтерес до джазу не полишав Ігоря Стравінського від 1917 року, коли до рук маестро потрапили заокеанські збірники регтаймів. Серед негритянських джазменів, ми знаємо фаворитів Стравінського: Арт Татум, Чарлі Паркер і перший електричний гітарист Чарлі Крісчен у біг-бенді Бенні Гудмена.

Цикл «Маестро і джаз» започаткувала мультимедіальна виставка в Волинському краєзнавчому музеї, яку допомогли підготувати Олександр Більчук і Віктор Федосюк із видавництва «Ініціал». Так в експозицію потрапила велика колекція африканських ударних інструментів, бо як пояснював композитор, «Чорний концерт» теж творився для оркестру

західного складу» і уточнював: «Чорний» («Ebony») , між іншим, означає не «кларнетний», а «африканський». Ударні інструменти Олександр і його колеги із видавництва «Ініціал» придбали в африканських музикантів - учасників міжнародного фестивалю «Поліське літо з фольклором», який Юрій Войнаровський і Януш Каліновський доправили до Луцька з Володави 1994 року. Юрій Войнаровський виконав моє доручення: Юрій і «Волинянка» вирушила на фестиваль до Януша Каліновського, котрий запропонував перенести імпрезу в Україну, до свого побратима.

21 червня 2012 року програму фестивалю «Стравінський та Україна» завершив симфонічний оркестр імені Кароля Намисловського у Замості. У концерті «Пульчінелла» і «король свінгу» диригент і художній керівник Тадеуш Віхерек запропонував музику до балету «Пульчінелла» Ігоря Стравінського, а також знані твори Л.Армстронга, Г.Міллера, К.Бейзі та Б.Гудмена. У реалізації оригінального проекту, що поєднав джаз та академічну музику нам вкотре допомогли Генеральне консульство РП у Луцьку та Благодійний фонд Ігоря Палиці.

Як відомо, кларнетист Бенні Гудмен після джазових концертів у «Карнегі Хол» у січні 1938 року здобув титул «короля свінгу».

«Це характерний тип метроритмічної пульсації, заснованої на постійних відхиленнях ритму, що випереджають або запізнюються щодо опорних доль гранд біту. Завдяки цьому створюється враження великої внутрішньої енергії, що перебуває у стані хиткої рівноваги, «ефекту розгойдування» звукової маси, розхитування метричної основи. У ньому зовсім відсутня колективна імпровізація. На перший план виходять аранжування та сольна імпровізація, що найчастіше виконувалася на тлі рифу - типового для свінгу прийому. Для нього характерне масивне і повне звучання оркестру, часто використовувана гра в унісон, а також переклик груп оркестру», зазначав у «Тлумачному словнику джазу» незабутній Валерій Колєсніков.

Для мене «зустріч» на волинській сцені Бенні Гудмена та Ігоря Стравінського за посередництвом польського оркестру - подія особлива. Світової слави композитор пишався тим, що має часточку крові своєї «гордої нації». Натомість Бенні Гудмен після концерту у Києві 1962 року признався журналістам, що він родом із Білої Церкви…

До речі, музику «золотої ери» свінгу я вперше слухав на сцені Палацу культури міста у середині вісімдесятих з подачі музикантів біг бенду Вєслава Перегорульки із Замостя. Тоді не обійшлося без курйозу: організатори «Днів Замосця» у Луцьку подали на афішу інформацію про виступ «Рок-групи «Біг Бенд» і будинок культури взяли в облогу фани рок-музики.

«Вчора у Замості, сьогодні у Луцьку». Я мріяв продовжувати «Музичні діалоги» за участю Симфонічного оркестру імені Кароля Намисловського, коли читав про нові програми колишнього директора і художнього керівника оркестру Тадеуша Віхерека. Шкодую, що на нашій луцькій сцені вони виступали вряди годи, а нові лауреати після конкурсів джазової вокалістики у Замосці – жодного разу… Сподіваюся, ми до цього ще повернемося…

Частина п’ятнадцята

Українська прем'єра Манюхи Біконт

Пандемія уже набирала сили, але вокалістка і етнологиня Манюха Біконт відгукнулася на моє запрошення і з другої спроби у театрі ляльок відбулася українська прем'єра сенсаційного компакт-диску «Oj borom borom» - новаторського проекту дуету «Манюха і Ксаверій».

«Філософія серця» опанувала нову територію, на якій серце і розум вели діалог з перемінним успіхом. Два начала творили цей всесвіт у театрі ляльок: неповторний теплий і романтичний голос Манюхи Біконт і витончений імпровізуючий контрабас джазмена Ксаверія Вуйцінського. Смичком, щипками і ударами він робив оркестровий супровід, де інструмент - партнер і співрозмовник голосу. Рідкісне поєднання, вишукана техніка співу і такі рідні інтонації…Якісь забуті найперші естетичні враження, що колись приходили з колисковими матері і проявилися тільки зараз…

Я тішуся, що нам вдалося організувати цей концерт, адже пандемія уже збирала своє жниво і вимагала відваги, відповідної вакцинації і могла завершитися карантином. І що етнолог Віктор Давидюк оцінив інноваційний дух та інтонаційне багатство пісенного фольклору Західного Полісся, що заново відкрили польські митці.

«Гармонія несамовита, мінімалізм засобів вираження вражає. До всього ж збережено первісну почуттєвість пісень, яку часто закрикують наші інтерпретатори фольклору. Сидів на цьому концерті як заворожений, вірив кожному слову, кожній інтонації. Зі мною таке трапляється тільки «в полі». На концертах дуже рідко».

Після прем'єри у студії Польського радіо 12 березня 2017 року про дует написав «Монітор волинський» («Відголос українського Полісся» 3 серпня 2017 року). 25 листопада 2000 року відбулася прем'єра, яку допомогла організувати пані Тереза Хрущ, консул Генерального консульства РП у Луцьку. Манюха Біконт мріяла показати програму у селі Курчиці, неподалік Новоград Волинського, звідки вона принесла ті предивні архаїчні тексти українських жінок у світ…

Частина шістнадцята
Справа вартувала заходів.

На європейському джазовому ландшафті Луцьк уже не виглядає «білою плямою». Українсько-польські джазові ініціативи у другій декаді нового століття стали традиційними,не оминули Старе місто, Луцький замок, опанували новий мистецький простір музейного комплексу «Окольний замок». У сприятливому кліматі вільного музикування виросло, наступає на п'яти і випереджує батьків нове покоління у наших музичних родинах: Павло Тітяєв, Аня Єфіменко, Макар Войнаровський, Тарас Баковський…

На концерт піаніста Вячеслава Полянського і трубача Валерія Колєснікова я запросив мого першого джазового наставника Ігоря Мірошниченка, а потім утрьох ми зустрілися в оселі Ігоря на вулиці Гулака-Артемовського у Луцьку. Йшлося про популяризацію джазу: пан Валерій готував свій «Тлумачний словник джазу», натомість ми з Ігорем - цикл

передач для каналу «Нова Волинь»…

Монографічний нарис «Великий Джеллі Ролл Мортон» (Донецьк 2007) та «Тлумачний словник джазу» (Донецьк 2010) я отримав з дарчими написами автора: «Лідеру джазового мистецтва Волині пану Василю від Валерія. На добру згадку. 26.05.2008» та «Шановному пану Василю з найліпшими побажаннями від автора 16.05.2012».

«Душа людини – це її справи» (Генріх Ібсен)

Частина сімнадцята
«Глорія Віта» із Красноставу

Пригадую здивування Юрія Кириловського, коли у костелі св. ап. Петра і Павла, де не так давно маячив Фуко, виступав з концертом бас гітарист Кшиштоф Щеранський! Щось немислиме на початку дев'яностих, але від настоятеля повернутої за два роки до того святині ми не почули жодних заперечень…

Так починалася моя співпраця з товариством «Глорія Віта» у Красноставі. Від 1992 року у культурній програмі свята пивоварів, що пропонують щороку десятки ґатунків світлого і темного, і в традиційних травневих мистецьких акціях товариства у ренесансному Костелі завжди мали нагоду показати своє мистецтво волиняни. І все це роками трималося на побратимстві Анджея Леньчука та Степана Цики, котрі залучили до одного з проектів поетів і художників по обидва боки Бугу…

«20 років з Україною»…Річниця їхньої взаємодії стала чудовою нагодою обмінятися думками під час « круглого столу» у бібліотеці університету імені Лесі Українки з іншими організаторами українсько-польських проектів («Різдвяна містерія», «Поліське літо з фольклором», «Стравінський та Україна») і знову послухати композиції Кшиштова Щеранського та співану поезію Сергія Шишкіна і його інтерпретацію Чеслава Нємена…

«Дзівни тен свят» у виконанні Галини Конах став посланням і заповітом для українців і поляків, одкровенням на тлі злої памяті, а тому при першій же нагоді обговорили з Анджеєм ідею концерту памяті Чеслава Нємена…Готуючи репортаж для інформаціно-музичної програми «Такти і факти» на каналі «Нова Волинь», запис концерту доповнив спогадами Павла Маркевича та Валентина Ваколюка про концерт Чеслава Нємена у Львівській опері…

Вперше гру піаністки Етелли Чуприк я слухав у Красноставі, де наші партнери із товариства « Глорія Віта» підготували два піаністичні концерти з творів Фридерика Шопена. У містечку він зупинявся дорогою до свого приятеля Титуса Войцеховського у Потуржині…З нагоди 200-ліття від народження композитора голова товариства «Глорія віта» Анджей Леньчук підготував проект «Шопен транскордонний: від класики до джазу». У Красноставі і Луцьку на вулиці Шопена відслонили пропам'ятні таблиці з аналогічними текстами. У Палаці культури джазифіковані твори композитора співала Лора Шафран з оркестром, у величавому сімнадцятого століття костелі Красноставу – львівська піаністка Етелла Чуприк, яку запросив

Сергій Єфіменко. Сюди перемістили з майданчика біля руїн замку. Де грав напередодні польський піаніст великий концертний «Стенвей» привезли з Варшави і пані Етелла заграла Шопена. Зазвичай проста у спілкуванні, пані Еталла стала невпізнанною, захоплення інструментом не знало меж, а коли Сергій Єфіменко запропонував співпрацю з філармонією, з радістю погодилася.

У Любліні рояль встановили перед полотном Яна Матейки, у Замості – в мініатюрному репетиційному і концертному залі Симфонічного оркестру імені Кароля Намисловського, а перший концерт на новому роялі для пані Етелли влаштували у костелі міста Пабяніце, неподалік Лодзі...

Дорогою до Лодзі пані Етелла показала майстер-клас у модерному концертному залі імені Кшитофа Пендерецького комплексу музшкіл у Радомі на запрошення директора Роберта Плюти. Запрошення на гостину до Анжели і Януша Буцьких у містечку Пшесуха, батьківщині Оскара Кольберга, завершилося концертом на домашньому піаніно «Україна»...

«Людина, з якою, торкаєшся неба... Неземний талант і простота, дуже світла душа, яка єднала у музиці всіх і все», - такою пам’ятає Етеллу Анжела, її польська подруга.

На запрошення пані Анжели та її друзів із хору «Канто» артисти Волинського народного хору виступили на батьківщині Оскара Кольберга у містечку Пшесуха.

Під час гостини у Анжели і Януша у місцевому музеї я придбав найновіший додаток до тому «Волинь» Інституту імені Кольберга (Вроцлав), що став приводом для нового проєкту.

Презентували новинку у Волинському краєзнавчому музеї з директором Інституту культурної антропології Віктором Давидюком і працівниками Музею Радомського села, а серед віднайдених волинських записів Кольберга знайшлася пісня, яку у дитинстві співачка Ганна Павляшик почула від своєї матінки.

Польські і українські музейники підготували проект «Брати Кольберги і Шопен. Натхнення».

Тематична виставка з дитячими малюнками з Луцька переїхала на горище історичної колиби 19 століття до їхнього скансену, а молоді музиканти і педагоги з Радома – камерний оркестр «Дівертіменто» - показали свою програму на фестивалі «Стравінський та Україна». Мене, організаторів польсько-українського проекту, пані Анжелу з чоловіком запросили на урочистості з нагоди відкриття модерного комплексу музичних шкіл імені Оскара Кольберга у Радомі. Директор Роберт Плюта представив мене іменитому гостю і в новому концертному залі імені Кшиштофа Пендерецького ми слухали концерт з творів видатного композитора…

Частина вісімнадцята
Сергій Шишкін і «решта Європи»

У книзі «Синергетична концепція культури» (2009) Анатолій Свідзинський згадує композитора Сергія Шишкіна, «автора багатьох цікавих пісень, які глибоко відбивають світовідчуття людини сучасної доби. Без спеціального дослідження важко сказати, якими шляхами йшов до своїх здобутків цей автор і в який спосіб сприймав багатство суперечливих ідей нашого часу. Але слухаючи його твори, відчуваєш духовний зв'язок з філософією екзистенціялізму і проголошуваною нею цінністю і самодостатністю індивідуального буття людини у всій його повноті і складності».

У січні 2026 року Сергій Шишкін пішов із життя, але залишив по собі завершену філософську концепцію: культурне пограниччя — це не зона відчуження, а простір найбільшої внутрішньої свободи, де народжується справжнє мистецтво.

У пісні «Западенська зима» у просторі пограниччя стираються лінії розподілу, а українські міста « і решту Європи» ми бачимо у сенсі «кліматичному», де не існують політичні барєри. Його волинське порубіжжя органічно вписане у європейський контекст. Автор продовжує унікальний культурний синтез на межі жанрів, починаючи від перших експериментів з джаз-роком під час першого авторського концерту 1987 року. Поєднавши класичну українську співану поезію з американським джазом, блюзом та босановою, він довів свій головний маніфест: **«Маленькі міста мають право на свою музику»**.

У його поетичних та пісенних текстах пограниччя — це не периферія чи глухий край, а повноцінний географічний, ментальний та музичний центр Європи. У літописному Володимирі «жива з дитинства музика», яку ми, студенти педінституту,грали на танцювальних вечорах у місцевому РБК на початку сімдесятих і сам Сергій з друзями - у вісімдесяті. У редакції «молодіжки» шукав першої-ліпшої нагоди приїхати до Володимира, адже Богдан і молодіжний театр давали «інформаційні приводи» для відряджень, але автором музичної сенсації став «самодіяльний композитор» Сергій Шишкін.

14- літнім юнаком склав іспити до Луцького музичного училища і з повагою згадував свого першого наставника клавішника, вокаліста і композитора Ігоря Корнілевича, котрий «вирізнявся самостійністю мислення». 1983 року Ігор Корнілевич (нар.02.02.1956, м.Луцьк) закінчив Київську консерваторію (клас Мирослава Скорика), 1986 року став членом НСКУ. 1987 року вийшла перша платівка з піснями Ігоря Корнілевича, а в обласній «молодіжці» музикознавець Зінаїда Пронько написала розлогу реценцію після першого авторського концерту Сергія Шишкіна Луцьку.

На початку 1981 року я готував серію публікацій до 1000-ліття літописного Володимира, на концертах «Світязя» російськомовна «Осенняя песня» відкривала слухачам талант молодого композитора, а наша зустріч із Сергієм біля роялю у РБК починалася з «музичної епітафії»: «А труп в цветущем мае подвержен разложенью…». Що підказувала Сергієві його

інтуїція, стало зрозуміло багатьом уже на початку «пєрєстройкі»…Наразі записав рецитал на диктофон «Пананасонік» (подарунок Галини Новосад) і талант мого приятеля мелодиста захоплював усіх, кому пропонував свій скарб.

«Для декого я в ролі провінційного пророка, давно відомий цей і негатив і позитив. Так само як і музика, від року до бароко. Ніхто тут не покличе до нових альтернатив».

І поки «молодіжка» виношує ідею «українського Вудстоку», інформаційно-музична «Студія 3» навесні 1987 року готує авторський концерт Сергія у «Рок-клубі»: жанрово-стилістичне багатство творів педагога і композитора Сергія Шишкіна незаперечне!

Сергій не міг не написати щось до епохального ювілею міста і його величальну для Володимира «Слався древнє місто наше» виконував зведений хор. Художник Олександр Дишко подарував містові унікальну галерею за мотивами «Галицько-Волинського літопису», що згодом стане історичним тлом для програмного твору Сергія - «Скажи, Володимире» - пошуку відповідей крізь призму нашарування епох, мультикультурних і поліконфесійних впливів.

Справжнім відкриття для Сергія стала плеяда українських співців під час нашого фестивалю «Рок-культура 88» - Леоніда Репети, В'ячеслава Хурсенка, Василя Жданкіна, Едуарда Драча, Олександра Смика, Олега Покальчука. І Сергій стає «фронтменом» першої відважної когорти українського відродження. Його «Колисанка» - перлина у коштовній діадемі пісень під час «Оберегу 90», співець Андрій Панчишин, його кумир, представляє наступні яскраві твори Сергія «Мисляча людина» і «Остання миня» під час «Оберегу 92».

Влітку 1993 року Сергій пише гімн для новоствореного університету, презентує в облдержадміністрації для нашої робочої групи і майбутнього ректора А.В.Свідзинського, а після інавгурації рок-група «Демісія» і хор піднімають на ноги аудиторію у театрі імені Шевченка: «Постань,постань високий храм науки».

Земляки Сергія підтримали мій проект, що викликав «ланцюгову реакцію» і до 800-ліття утворення Держави Романовичів 1999 року Сергій Шишкін пише і виконує із молодими вокалістами перед початком військового параду славень «Володимир і Галич» (1999), а Президентові України дарують картину Олександра Дишка «Коронація короля Данила». 2001 року літописний Володимир отримав пам'ятник королю Данилу, а новостворений історико-культурний заповідник «Стародавній Володимир» перебирає естафету наукових досліджень, відновлює реставраційні роботи на кошти державного бюджету (4 мільйони протягом 2005 -2006 років).

Творчість Сергія Шишкіна пронизує дух історизму, властивий поезіям волинянки Оксани Лятуринської, живопису Олександра Дишка, графічним роботам Нори Сабової-Дишко…

«Ми борсатись будем в історії нашій, шукає там кожен своє. А треба надпити із совісті чаші: це тільки якщо вона є». «Совість», твір із першої поетичної збірки Сергія Шишкіна, став лейтмотивом нашого проєкту «Кліо:

назад до Європи», інших проєктів МО «Куля» - пересувних виставок у Володимирі, Ковелі, Тернополі, Хмельницькому…

«Балада про пана Степана» Сергія Шишкіна народилася із бажання творити новий клімат для пограниччя народів і культур: «ненависть знищити у собі» закликав Чеслав Нємен у пісні, що стала його посланням для поляків і українців «Дивний цей світ» (1967).

«Глухонімий світ» 1992 року відкриває першу поетичну збірку Сергія « Тет-а-тет» з присвятою Василю Жданкіну. Він чутливо реагує на суспільні настрої, його «рок мислячої людини» не поступається під натиском русифікації і «плебеїзації» (за визначенням Грушевського) української культури. Сергій не дарував наруги над українським словом, мова його текстів бездоганна, думка – афористична. Намагається повернути втрачений аромат для «Ніби», коли модна «тіпа» проказа заполоняє, «тіпа» спілкування молодих слухачі. «Більшої приємності нема, ніж себе ні в чому не неволити», каже він.

Сергію до снаги відродження забутих і народження нових традицій, адже маємо могутній розвій фестивального руху. «Вже багато років ми дотримуємося принципу піднімати перспективну молодь, - пояснював концепцію фестивалю «Володимир». - З одного боку це дає нам можливість весь час робити ротацію (фестиваль щорічний), а з іншого – ми розкручуємо молодих і амбітних, котрі за рік за два нам будуть просто не по кишені».

2005 року Сергій вплутується обома руками у наш українсько-польський проєкт «Нью кооперейшн Замость-Луцьк» за участю зірок польської джазової сцени Яна «Пташина» Врублевського, тріо Войцеха Нєдзелі, вокалістки Дороти Міськєвіч. Моментом істини став його «Одинак» на батьківщині Марека Грехути, на сцені біля ратуші. З британським тріо Джуліана Томаса Сергій грав і співав на концертах у Луцьку і Володимирі, з бас гітаристом Кшиштофом Щеранським - в університеті імені Лесі Українки і в костелі Красноставу…

Його дорогу «до світла із мороку» можна простежити у пісні «Глина до глини», де гончарне коло символізує сакральний процес первинного творення, кругообіг життя, трансформацію людської душі та божественне начало. Твір має глибокий екзистенційно-філософський підтекст, який розкривається через метафору гончарства. Давня дружба з бас-гітаристом і гончарем Валерієм Ленартовичем не лишилася «звуком без значення».

У проєкті з Валерієм Ленартовичем в іпостасі гончара, у пісні «Глина до глини» Сергій творить універсальний символ закоріненості в локальний ґрунт пограниччя, як основу територіального патріотизму.

Найвищі види вартостей - «добро», «краса» і «правда» - привели Сергія на Майдан. Єдність поезії і співу, музики і часу, виконавця і слухача, така важлива від зародження музики, слугувала Сергієві у пошуку відповідей на духовні запити покоління українського відродження.

Ігор Стравінський у своєму «райському куточку для творчості» в Устилузі шукав «істину сьогодення», Сергій Шишкін у літописному Володимирі відмітав спокуси «імітації на замовлення», сподіваючись, що «впорядкована громада, народ не гірший від своїх сусідів» зрозуміє і

схаменеться: «Такий митець - і був у нас як раб. Чи то ж пробачать нам боги за теє?»

Сергія приваблювала творчість приятеля художника Анатолія Дарчука, використання чистих, яскравих кольорів та абстрактних геометричних форм для передачі руху, ритму та «музичності» полотна. Але його власний «орфізм» реалізував нову концепцію Сізіфової праці Лесі Українки: «Я на гору круту кам'яную, буду камінь важкий підіймать і, несучи ту ношу тяжкую, буду пісню веселу співать».

«Одинак» у драматично-феєричному виконанні Галини Конах нагадав знайому постать Людини, що блукає стежками-манівцями, де «міняються стерті значення слів»: рефлексія людини, яка живе на зламі світів, культурних кодів та історичних епох, шукає постать «рідную у рідному вікні», рятуючись від самотності у глобалізованій юрбі.

Феномен пограниччя у Сергія Шишкіна став маніфестом європейськості його «малої батьківщини», а культурні тексти барда, піаніста та поета - «голосом українського пограниччя».

Післямова

Коли на початку дев'яностих мільйони по обидва боки українсько-польського кордону вели мову про ціни, ми з польськими друзями подбали про наші духовні цінності. Євген Рижик поділяв думку про культуру, як дерево, яке необхідно ростити, чим глибше коріння традицій, тим пишніша крона. Відродження забутих і народження нових традицій принесло розквіт фестивального руху по обидва боки Західного Бугу…

Як і передбачав Юрій Липа у праці «Призначення України» відбудова мовна, інтелектуальна, духовна і моральна стихійно затирала сліди всякого утиску і на початку культурної дипломатії волинян молодий війт гміни Мельник Евгеніуш Віховський вітав представників «самостійної України» через тиждень після проголошення Незалежності.

Від початків «підляського відродження» українське шкільництво стало одним із пріоритетів у шести навчальних осередках. Ансамбль пісні і танцю «Ранок» з Більська Підляського (дві вокальні групи та п'ять танцювальних) – ще одна велика культурна інституція Ельжбети Томчук, де мистецький вишкіл отримали сотні школярів, котрі очолили аматорські групи у Білостоці, Любліні, Познані...З нагоди 30-ліття вони отримали спеціальний гостинець від Волинського народного хору – обробки народних пісень із робітні Олександра Стадника.

Неподалік рідного села Кнориди, поблизу давнього «Ягелонського шляху», Євген Рижик показав нам три дуби велети…Вони навіяли спогад про поему «Пісня про вигляд, лютість зубра та полювання на нього» (лат. Carmen de statura, feritate ac venatione bisontis). З іншої історичної поеми Миколи Гусовського «Перемога над турками під Теребовлею» (1524) відомий лицарський дух місцевого населення, мужність воїнів ВКЛ та Русі.

А стільки «схованих скарбів» музичного фольклору приберегли для «Підляської осені» Марія Рижик і організатори 34 фестивалю Союзу українців Підляшшя. У Центрі культури і науки місцевого університету ми

потрапив у ніжні обійми «Добрини», котра відкриває світові українську душу Підляшшя.

Дві обставини збільшують і без того високе реноме акапельного співу вокалісток у вишиваних сорочках і традиційних місцевих спідницях «саянах». Нещодавно на всепольському фестивалі капел та народних співаків у Казімежі над Віслою вони отримали «Золоту башту» у категорії «співочі колективи». А змагалися 600 виконавців із 15 воєводств! Фестивальна традиція побутує від 1966 року, а енергія доброї волі вела їх до успіху від 2017 року, з другого місця. Ще більшої значущості унікальній пісенній спадщині, що передається з покоління до покоління, з уст в уста додає той факт, що таку ж нагороду отримала раніше українська «Родина» із Дубяжина (2022)

Фестиваль почався як захоплююча подорож від підляської «Добрини» до феноменальної волинської «Горини»… Після традиційного співу енергійних жіночок із ансамблю Людмили Вострікової ми опинилися серед бурхливого звукового потоку їхньої капели, що вихопився на поверхню з потаємних карстових печер музичної праісторії і розпросторив атмосферу середньовічного карнавалу …

Архаїчність музичного фольклору західного Полісся вражає, його витоки губляться у сутінках епохи короля Данила. Щедрівка про князя Романа, наприклад, знайшлася серед фольклорних записів наукового консультанта перших «Музичних діалогів над Бугом» Віктора Давидюка і вийшла окремим виданням...

Від берегів Дніпра і до українсько-польського пограниччя збереглося чимало нотного матеріалу для пізніших музичних реконструкцій капел «ГрайБери» чи «Постола». «Український перегляд» від 20.07.25 та 0211.25 Юрія Місіюка доповнить цю тему, якщо ви заглянете на сторінку телебачення у Білостоку... Моя стаття «Наші на Підляшші» у 200 числі часопису « Над Бугом і Нарвою» містить ще дещо про наше національно-культурне відродження. Якщо вже судилося народитися для якоїсь справи, важливо не змарнувати шанс, скористатися своїми здібностями і щастям…

Я не змарнував, адже у моїй пам’яті - пам'ять моїх батьків…